

T. C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**765 VE 5237 SAYILI CEZA KANUNLARIMIZA
GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI VE MÜDDETLER**

YÖNETEN
Yard. Doç. Dr. ALİ İHSAN ERDAĞ

HAZIRLAYAN
HALİL MAÇKAYA

KIRIKKALE 2005

765 VE 5237 SAYILI CEZA KANUNLARIMIZA GÖRE

DAVA ZAMANAŞIMI VE MÜDDETLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	V
KAYNAKLAR	VI
GİRİŞ.....	.1

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMAN KAVRAMI, ZAMANAŞIMININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE TÜRLERİ

I-ZAMAN KAVRAMI VE ZAMANAŞIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER.....	4
1-GENEL OLARAK ZAMAN KAVRAMI.....	4
2-ZAMANAŞIMINI REDDEDEN GÖRÜŞLER	4
3-ZAMANAŞIMINI KABUL EDEN GÖRÜŞLER	6
A-Delillerin Kaybolması ve Bozulması.....	7
B-Sosyal Faydanın Azalması	7
C-Manevi Ceza.....	7
D-Uslanma.....	7
E-Cezanın Önleme Hassası.....	7
F-Takibatın Terki	8
G-Psikolojik Değişme	8
II-ZAMANAŞIMININ TÜRLERİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ.....	8
III-ZAMANAŞIMINDA SÜRELERİN TESPİTİ.....	10
1-KANUNİ DÜZENLEME OLARAK ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİTİ	10
2-SOMUT OLAYA UYGULANACAK ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİT EDİLMESİ.....	11
A-Mücerret Ceza Sistemi	12
B-Müşahhas Ceza Sistemi	13
IV-DAVA ZAMANAŞIMININ BULUNMADIĞI DURUMLAR	14

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI

I- GENEL OLARAK DAVA ZAMANAŞIMI.....	15
1- DAVA ZAMANAŞIMININ ÖZELLİKLERİ	15
A- Dava Zamanaşımı Re'sen Uygulanır.....	15
B- Dava Zamanaşımı Her Aşamada Dikkate Alınır.....	16
2- DAVA ZAMANAŞIMI VE YAZILI EMİR	17

II-DAVA ZAMANAŞIMI VE DİĞER KURUMLARIN UYGULANMA ÖNCELİKLERİ.....	18
1- ZAMANAŞIMI / FERAGAT	19
2- ZAMANAŞIMI / MAZNUNUN VEFATI.....	19
3- ZAMANAŞIMI / AF.....	19
4- ZAMANAŞIMI / ÖNÖDEME.....	20
5- ZAMANAŞIMI / BERAAT KARARI	20
6- ZAMANAŞIMI / DAVANIN REDDİ.....	21
7- ZAMANAŞIMI / GÖREVSİZLİK	22
8- ZAMANAŞIMI / YETKİSİZLİK.....	22
III- TEKNİK OLARAK DAVA ZAMANAŞIMININ UYGULANMA ŞEKLİ	23
1- SÜRELERİN HESAPLANMASI.....	23
A- Yıl Olarak Verilen Sürede Artırım Yapmak Gerektiğinde	24
B- Ay Olarak Belirlenen Sürelerde Artırım	24
a- Başlangıç Gününü Hariç Sayanlar.....	25
b- Başlangıç Gününü Hesaba Dahil Sayanlar	25
2- MADDE METNİNDE YAZILI CEZALARDAN HAREKETLE ZAMANAŞIMININ HESAPLANMASI.....	26
A- Madde Metninde Yer Alan Cezalardan Tür İtibariyle Ağır Olan Cezalar Nazara Alınır....	26
B- Zamanaşımı Cezaların Üst Haddi Dikkate Alınarak Hesaplanır.....	27
C- Zamanaşımının Tespitine Artırma ve Eksiltmelerin Etkisi	28
3- TEDBİRLERDE ZAMANAŞIMI.....	29
4- ÖZEL CEZA KANUNLARINDA ZAMANAŞIMI UYGULAMASI.....	29
5- AYNI TAHKİKATA KONU OLAN SUÇLARDA ZAMANAŞIMI AYRI AYRI HESAP EDİLİR...30	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI VE MÜDDETLER

I- 5237 SAYILI YENİ TCK. NA GÖRE KAMU DAVASININ ZAMANAŞIMI NEDENİYLE DÜŞÜRÜLMESİ.....	33
1-MÜDDETLER	33
2-MECLİS GEREKÇESİ	34
3-KARŞILAŞTIRMA.....	35
II- 765 SAYILI TCK.NA GÖRE KAMU DAVASININ ZAMANAŞIMI NEDENİYLE ORTADAN KALKMASI	36
1- KANUNDA ÖNGÖRÜLEN ZAMANAŞIMI SÜRELERİ OLAĞAN ZAMANAŞIMI SÜRELERİDİR.....	38
2- 765 SAYILI TCK. NUN 102. MADDESİNE GETİRİLEN BAZI ELEŞTİRİLER	39
3-ZAMANAŞIMI NEDENİYLE DAVA ORTADAN KALDIRILMALI MIDIR YOKSA DÜŞÜRÜLMELİ MİDİR?.....	40
4-DAVA ZAMANAŞIMI VE ŞAHSİ DAVA (765 SAYILI YASA AÇISINDAN).....	41
III-ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI	42
1- TAMAMLANMIŞ SUÇLARDA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI	42
2- İŞTİRAK HALİNDE İŞLENEN SUÇLARDA DAVA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI....	45
3- TEŞEBBÜS HALİNDE KALAN SUÇLARDA DAVA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI.....	45
4- MÜTEMADİ VE ZİNCİRLEME SUÇLARDA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI.....	46
IV- 5237 SAYILI YENİ TCK.NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI VE KESİLMESİ ...	48
1- DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI	48
2- DAVA ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ	48
3- MECLİS GEREKÇESİ	49
4- KARŞILAŞTIRMA.....	49

V- 765 SAYILI TCK.NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN DURMASI VE KESİLMESİ . 50	
1- DAVA ZAMANAŞIMI BİR YIL VEYA DAHA FAZLA OLMASI HALİNDE ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ	50
A-Zamanaşımını Kesen İşlemlerin Özellikleri	52
a- Kesilme İle O Güne Kadar İşleyen Zamanaşımı Süresi Yanar	52
b- Kesilme Sebepleri Tahdidi Olarak Sayılmıştır	52
c- Zamanaşımının Kesildiği Gün Yeniden Başlayan Zamanaşımı Süresine Dahildir	56
d- Her Kesme Sebebi Ait Olduğu Suç İçin Hüküm İfa Eder	56
e- Kesen İşlem Hukuken Geçerli Bir İşlem Olmalıdır	57
f- Zamanaşımını Kesen İşlemin Sanığa Tebliği Edilmesi	57
g- Kesen İşlemler Zamanaşımı Süresini En Fazla Yarı Oranda Artırır	58
B-765 sayılı TCK.na Göre Zamanaşımını Kesen İşlem ve Kararlar	59
a- Mahkumiyet Hükümü	59
b- Yakalama Müzekkeresi	60
c- Tevkif	61
d- Celp (Çağrı) Müzekkeresi	62
e- İhzar Müzekkeresi	63
f- Adli Makamlar Huzurunda Sanığın Sorgusu	64
g- Maznun Hakkında Son Tahkikatın Açılmasına Dair Karar	65
h- C. Savcısı Tarafından Mahkemeye Sunulan İddianame	65
C- Zamanaşımını Kesmeyen İşlemler	66
2- DAVA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN BİR YIL VEYA DAHA AŞAĞI OLDUGU HALLERDE ZAMANAŞIMI KESİLME SEBEPLERİ	67
3-DAVA ZAMANAŞIMININ SUÇ ORTAKLARINA SİRAYETİ	69
4-765 SAYILI TCK.NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI	70
A-Karar	70
B-İzin Veya Mezuniyet	71
C-Ön Mesele	72
a- Ön Mesele Çeşitleri	72
aa- Başka Mercide Halledilmesi Kanuni Düzenleme ile Zorunlu Olan Meseleler	73
bb- Ceza Mahkemesinin Bizzat Halletmesi Zorunlu Olan Meseleler	73
cc- Hakimın Takdirine Göre Tespit Edilen Ön Meseleler	74
D-Kanuni Durma Nedenleri	75
a- 765 Sayılı TCK.nun 434. Maddesi Gereğince Davanın Tecili	75
b-Uygulamada Tereddüde Neden Olan Sebepler	76
aa- Memurluk Durumu	76
bb- Mağdurun Kati Raporunun Beklenmesi	76
cc- Sanığın Şuurunun Tetkik Edilmesi	76
dd- Ara Karara Yapılan İtirazlar	76
ee- Bilirkişi İncelemesi Yapılması	76
ff- 4616 Sayılı Yasaya Bağlı Ertelemelerde Zamanaşımının Durumu	76
c-Zamanaşımı Durduğu Sırada Zamanaşımı Kesilebilir mi?	77
5-DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI VE KESİLMESİ ARASINDAKİ FARKLAR	77
VI-HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE	80
DAVA ZAMANAŞIMI VE ŞİKAYET SÜRESİ ARASINDAKİ FARKLAR	81
VII-TEKRAR YARGILANMA DURUMUNDA ZAMANAŞIMININ TESBİTİ	86
VIII-ZAMANAŞIMI UYGULAMASI İLE İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR	87
1-ZAMANAŞIMI UYGULAMASI İLE MEMURLAR HAKKINDAKİ DISİPLİN SORUŞTURMALARI	87
2-KAMU DAVASI VE ŞAHSİ DAVANIN ZAMANAŞIMINA UĞRAMASI HALİNDE YARGILAMA GİDERİ	88
SONUÇ	90

E K L E R

I- DAVA ZAMANAŞIMINA İLİŞKİN YARGITAY İÇTİHATLARI.....	92
II- 5237 SAYILI YENİ TCK. VE 765 SAYILI TCK. NUNDA YER ALAN OLAĞAN VE OLAĞANÜSTÜ DAVA ZAMANAŞIMLARINA İLİŞKİN ÇİZELGE.....	106
1- 765 SAYILI TCK. NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ.....	108
2- 5237 SAYILI YENİ TCK. NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ.....	123

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
AD	: Adalet Dergisi
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
aşa	: Aşağıda
b	: Baskı
BK	: Borçlar Kanunu
Bkz	: Bakınız
Çev	: Çeviren
CD	: Ceza Dairesi
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
C	: Cilt
c	: Cümle
E	: Esas
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: İcra İflas Kanunu
K	: Kanun, Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
md	: Madde
MK	: Medeni Kanun
RG	: Resmi Gazete
Sa	: Sayı
S	: Sayfa
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TİK	: Türk İçtihatlar Külliyyatı
vb	: ve benzeri
vd	: ve devamı
Y	: Yargıtay
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YİBK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı
YK	: Yargıtay Kararları
YKD	: Yargıtay Kararlar Dergisi
Yuk	: Yukarıda

KAYNAKLAR

- BAKICI, Sedat 1 : Ceza Davasında Zamanaşımını Durduran Nedenler, Ankara Barosu Dergisi, 1993/4
- BAKICI, Sedat 2 : Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, Ankara,1994
- BİLECAN, Necmettin : Ceza Davalarında Usul ve Tatbikat, 5. Basım Ankara 1987
- ÇAĞLAYAN, M. Muhtar : Türk Ceza Kanunu, 3. Baskı
- DÖNMEZER, Sulhi – ERMAN Sahir : Nazari VE tatbiki Ceza Hukuku, 7. Bası
- EREM, Faruk 1 : Türk Ceza Kanunu Şerhi Genel Hükümler 1. Bası 1993.
- EREM, Faruk 2 : Hümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku, Cilt 2, Ankara 1985.
- EREM, Faruk 3 : Ceza Usulü Hukuku, 1973
- ERDURAK, Y. Güngör 1 : Ceza Mahkemeleri Usulü Kanunu 3. Bası 1994.
- ERDURAK, Y. Güngör 2 : İctihatlı Türk Ceza Kanunu, Ankara 1991
- GÖZÜBÜYÜK, A. Pulat : Türk Ceza Kanunu Şerhi, Genişletilmiş 3. Bası
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref : Türk Ceza Kanunu, Gözübüyük Şerhi, 5.Bası
- GÖZÜTOK, Zeki : Küçüklerin Yargılanması ve Ceza Davalarında Yaş İstisnaları, 2000
- GÜLER, Mahmut-MALKOÇ, İsmail : Türk Ceza Kanunu, 1996
- GÜNAY, Erhan 1 : Uygulamalı Cezaların İnfazı, 2. Bası, Konya 1994
- GÜNAY, Erhan 2 : Uygulamada Cumhuriyet Savcıları ile Ceza Hakimlerinin Görev Yetkileri, Ankara 1976.
- GÜNAY, Erhan 3 : Dava ve Ceza Zamanaşımı- Memnu Hakların İadesi-Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi, 2003.
- GÜNEY, Niyazi-ÖZDEMİR, Kenan-BALO, Yusuf S. :Yeni ve Farklı Yönleriyle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara 2004.
- KAYMAZ, Seydi - GÖKCAN, H.Tahsin : Trafik Suçları ve Trafik Mevzuatı, 2000
- KESKİN, O. Kadri : Taksirle Ölüme ve Yaralanmaya Sebebiyet Vermek, Ankara 1991.
- KUNTER, Nurullah : Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, 8. Bası

- MERAN, Necati** : 5337 Sayılı Türk Ceza Kanunu, Ankara 2004.
- MAJNO** : Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalyan Ceza Kanunları, Yargıtay Yayınları, No: 3, 1977
- ÖZEL, Cemil** : Yargıtay Ceza Daireleri ve Genel Kurul İçtihatları, 1988
- PINAR, İbrahim** : Devlet Memurları Kanunu ile Diğer Personel Kanunları, 5. Bası 1993,
- SAVAŞ, Vural - MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık 1:** Türk Ceza Kanununun Yorumu 2. Bası 1999
- SAVAŞ, Vural - MOLLAMAHMUTOĞLU, Sadık 2:** Ceza Muhakemeleri Kanununun Yorumu, 1995
- ŞENER, Esat** : Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararları, 1987.
- TAŞDEMİR, Kubilay -ÖZKEPİR, Ramazan 1** : Mala Karşı Suçlar, Ankara 1993.
- TAŞDEMİR, Kubilay-ÖZKEPİR, Ramazan 2** : Ceza Davalarında Zamanaşımı, 1. Bası Ankara 2001
- TOROSLU, Nevzat** : Ceza Hukuku, Ankara 1988
- UYGUN, Mehmet** : Yargıtay Ceza Genel Kurulu Kararları (1992-1996), Ankara 1997
- UYGUN, Mehmet-SAVAŞ, Vural-MAHMUTOĞLU, Sadık** : Ceza Genel Kurulu Kararları, Ankara 1987
- ÜNVER, M. Naci** : Ceza Yargılamasında Yasa Yolları, Ankara 1996
- YARBAŞ, Fevzi-BAĞCI, Basri** : Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı ve Müddetler, 2. Bası, Ankara 1999
- YAŞAR, Osman** : Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler, 2000
- YILMAZ, Zekeriya** : Teori ve Uygulamada Müsadere, 1987
- YURTCAN, Erdener** : Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Şerhi İle İlgili Mevzuat , İstanbul 1988.
- Yargıtay Yayınları No: 2** : Yargıtay İ.B.K. (Ceza Bölümü), Ankara 1984
- Yargıtay Yayınları No: 7** : Yargıtay İ.B.K. (Ceza Bölümü), 2. Cilt Ankara 1987.
- Yargıtay Yayınları No:13** : Yargıtay İ.B.K. (Ceza Bölümü), 3. Cilt Ankara 1987.
- YARGITAY DERGİSİ** :
YARGITAY KARARLAR DERGİSİ:

TEZ ÖZETİ

765 VE 5237 SAYILI CAZA KANUNLARIMIZA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI VE MÜDDETLER

Çalışmamızda, 1 haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK. ile, lehe olan hükümleri nedeniyle daha uzun süre uygulanmasına devam edilecek olan 765 sayılı eski TCK. nundaki dava zamanaşımı müessesesi inceleme konusu yapılmıştır.

Konu, üç ana bölümde incelenmiş, ekler ile tamamlanmıştır.

Birinci bölümde, zamanaşımı konusunun hukuki niteliği ve türleri

İkinci bölümde, zamanaşımının diğer kurumlarla olan uygulama öncelikleri irdelenmiş, zamanaşımının uygulama şekli açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde ise, dava zamanaşımının hesaplanması, zamanaşımını kesen ve durduran sebepler ile zamanaşımı ile ilgili diğer hususlar, yasal düzenlemeler ve doktrin görüşleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Çalışmamızın son kısmında ise uygulama kolaylığı sağlaması açısından ekler başlığı adı altında önce konuya ilişkin Yargıtay içtihatları, daha sonra da 765 ve 5237 sayılı ceza kanunlarımızda yer alan suçların olağan ve olağanüstü zamanaşımı süreleri çizelge olarak sunulmuştur.

Halil MAÇKAYA

THE SUMMARY OF THESIS

THE LAWSUIT PRESCRIPTION AND EVIDENT TIME FOR OUR PENALTY LAWS, NUMBERED AS 765 AND 5237

In our study, the lawsuit prescription in the new TCK., numbered 5237 which began to we on 1st June 2005 with the previous TCK.numbered 765 which is going to be used for a long time because of benefit judgements will be observed.

The subject is examined in three parts and fulfilled with extentions.

In the first part, the judicial attribute and variety of prescription subject;

In the second part, the perscription's application priority's with the other foundation is examined and the application form of the prescription is explained.

In the third part, the compusion of lawsuit prescription, the things which cause to stop the prescriptions and the other subjects, legal arrangements and the doctrin aspects are examined as comparatively.

In the last part of our study, the Yargıtay's example conclusions which tittled as an extention and the guilts' ordinary and extra ordinay prescription times which take part in 765 and 5237, are submitted as a table.

Halil MAÇKAYA

765 VE 5237 SAYILI CEZA KANUNLARIMIZA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI VE MÜDDETLER

GİRİŞ

İnsan, sosyal bir varlık olup, toplum halinde yaşar. İnsanların toplu halde yaşamaları ise aralarında belirli bir disiplinin varlığı ile mümkündür.

Sosyal disiplin genellikle dış müdahaleye gerek olmaksızın kendiliğinden oluşur. Fakat toplumun gelişmesi ve genişlemesi bunu sağlamak için üstün bir otoritenin uyguladığı müeyyideler düzeninin kurulmasını zorunlu kılmıştır.

Günümüzün gelişmiş toplumlarında sosyal disipline aykırı fiillerin saptanması ve bunlara cezai müeyyidelerin uygulanması devletin işidir. Devlet toplumsal huzur ve güvenin sağlanması ve devamı ile sosyal yararın korunmasını amaçlar. Bu amaçla sosyal disiplini bozucu eylemde bulunanları cezalandırır.¹

Ceza hukuku, suç adı verilen insan davranışını belirleyen ve bu davranışa ceza hukukuna özgü yaptırımlar öngören hukuk normlarının tümüdür.

“Devletin ceza vermek hakkı“ şüpheli hakkında kamu davası açılması ile başlayıp, yargılama sonunda verilen cezanın yöntemince çektirilmesi suretiyle son bulur. Devlet belirli bir sürenin geçmesinden sonra bazı düşüncülerle bu hakkını kullanmaktan feragat edebilir. Gerçekten özgürlüklerin ve suçsuz insanların korunması ilkesi bir vatandaşın sonsuza dek suç isnadı altında tutulmasını olanaklı kılmaz. Delillerin kaybolmasından sonra davanın açılması adaletçe hoşgörü ile karşılanmadığı gibi fiillerin ve failerin unutulmasından sonra suça ceza vermek suretiyle çok önceden bozulmuş olan kamu düzenini yeniden kurma zorunluluğundan da söz edilemez. Zaman bir yandan suçun izlerini sildiği gibi diğer yandan hükmün doğruluğunu da kuşkuya düşürür. Artık

¹Yarbaş, Fevzi - Bağcı, Basri , Türk Ceza Hukukunda Dava Zamanaşımı ve Müddetler, s.XIII, Ankara 1999.

kişilerin cezalandırılmasında sosyal yarar kalmaz.²

Çağdaş ceza anlayışında toplumun menfaati ve sosyal faydaların korunmasının yanında suçlunun korunması ve ıslahı da gözetilmektedir. Suçluların kovuşturulması ve cezalandırılması bunda sosyal bir fayda olduğu düşüncesine dayanır. Bu yarar zamanın geçmesi ile azalır nihayet tamamen ortadan kalkar. Hatta bazen suçluya karışı tepki değil, merhamet duyulmasına da sebebiyet verir. Suçlunun hakkında ceza davası açılması ve hükmedilen cezanın infazı ile amaçlanan sosyal faydanın ortadan kalkması veya azalması halinde suçlu hakkında kamu davasının açılmaması gerekir.

Her suçun kamu vicdanında bıraktığı etki aynı değildir. Ağır suçlar uzun, hafif suçlar kısa zaman sonra unutulup, hatırdan silinebilir. Her davanın ve her hükmün yaşam boyu korku ve ızdırap veren etkisini sürdürmek kimseye yarar getirmez.

İster sanık ister suçlu olsun bir insanın ilelebet suç isnadı ve töhmeti altında tutulmasına hiçbir kanun cevaz vermez. Müelliflerce denildiği gibi zamanaşımının esası; manevi ceza , uslanma, cezanın önleme hassasının kaybı, takibatın terki, psikolojik değişme, sosyal faydanın kayboluşu, delilerin toplanamaması gibi düşüncelere dayansa da, zamanaşımı göz ardı edilecek bir konu değildir.³

Belirtilen ilkelerden hareketle kabul edilen ve devletin ceza vermek hakkından feragatini da temsil eden dava zamanaşımı; 765 sayılı Türk Ceza Kanununun Birinci Kitabının 9. Babında, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununun ise Birinci Kitap, Üçüncü Kısım, Dördüncü Bölümde düzenlenmiştir.

Dava zamanaşımı ceza kanunlarında her nevi suç için suçun işleniş yerine, biçimine, sanığın yaşına göre ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu bakımdan ceza kanunlarında belirtilen suç sayılan fiillerin ne kadar süre ile takip ve kovuşturmasının yapılacağı hususunun bilinmesi hem vatandaş hem de devlet açısından önemlidir. Her suç uygulanacak cezanın nevi, işleniş yeri ve öğrenilmesine göre olağan ve olağanüstü zamanaşımına tabidir. Keza dava zamanaşımı bazı hallerde durur bazı hallerde kesilir. Ceza Kanunumuzda bütün bu hususlar ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

² Taşdemir, Kubilay, Ceza Davalarında Zamanaşımı, s.III, Ankara 2001.

³ Günay, Erhan ,3, Dava ve Ceza Zamanaşımı Memnu Hakların İadesi Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi, s.1, Ankara 2003.

Dava zamanaşımı konusu genel bir konu olmasına rağmen uygulamada ve öğretilerde tüm yönleri ile fazla ele alınmamış, genel çalışmalar içinde değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda, dava zamanaşımı tek başına tüm yönleri ile ele alınmış, tüm müesseseler incelenmiş uygulama ve öğretilerde tartışmalı konular ayrıntılı şekilde incelenmiş ve bu hususla ilgili Yargıtay kararları ile, doktrindeki görüşlere yer verilerek mukayeseli bir inceleme yapılmıştır.

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı yeni TCK. nunda, zamanaşımı süreleri yeniden düzenlense de sanığın lehine olan 765 sayılı TCK. nun bazı maddelerin uygulanmasına devam edileceğinden, her iki Ceza Kanunumuzdaki zamanaşımına ilişkin düzenlemeler ayrı ayrı inceleme konusu yapılmıştır.

Çalışmamızda, dava zamanaşımı üç bölümde incelenmiştir. Birinci bölümde zamanaşımı konusu ve hukuki niteliği ortaya konmaya çalışılmıştır. İkinci Bölümde dava zamanaşımı genel olarak ele alınmış ve diğer meseleler ile ilgisi açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü Bölümde dava zamanaşımı, müddetler ve hesaplanması incelenmiştir. Çalışmamızın son kısmında ise ekler başlığı altında önce konuya ilişkin Yargıtay içtihatları daha sonra da 765 ve 5237 sayılı ceza kanunlarımızda yer alan olağan ve olağanüstü dava zamanaşımı süreleri çizelge halinde sunulmuştur.⁴

⁴ Yarbaş, Fevzi - Bağcı, Basri , (a.g.e), s.XIV, Ankara 1999.

BİRİNCİ BÖLÜM

ZAMAN KAVRAMI, ZAMANAŞIMININ HUKUKİ NİTELİĞİ VE TÜRLERİ

I-ZAMAN KAVRAMI VE ZAMANAŞIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

1-GENEL OLARAK ZAMAN KAVRAMI

Zamanın aşındırıcı etkisi hem sosyal, hem de fiziki bir gerçektir. Hayatın her alanına müdahale eden hukuk biliminin bu olguya duyarsız kalması düşünülemez. Etkisini her alanda hissettiren zaman olgusu hukuk bilimi içerisinde de kuvvetli bir şekilde yerini almıştır.

Hukuk, zamanı bazen düzenleyici bir unsur olarak kabul etmiş, (şikayet hakkının kullanılmasında, kanuni yollara müracaatın düzenlenmesinde, eski hale getirmede) bazen de zaman olgusunun sosyal, zihinsel ve fiziksel etkilerini hukuki bir gerçekliğe dönüştürmüştür (Dava ve zamanaşımı, cezaların belli bir süre ile tatbik edilmesi, mağdur ve sanık yaşlarına bazı hukuki neticelerin bağlanması gibi).

Hukukun hemen hemen tüm dallarında zaman unsurunun çeşitli şekillerde kullanıldığı bir gerçektir. Ceza hukukunda da zaman önemli bir yer tutmaktadır. Konuyu özele indirdiğimizde, zamanaşımı konusu ceza hukukumuzun kabul edip düzenlemeye tabi tuttuğu bir husus olup, dava ve ceza zamanaşımı şeklinde iki türlü ifadesini bulmaktadır.

Doktrinde zamanaşımı ile ilgili tartışmalar öncelikle zamanaşımının kabul edip edilmemesi ile ilgili olup, daha sonra zamanaşımının tür itibarıyla sayısı, niteliği ve zamanaşımı süresinin tespitine esas alınacak kriterleri kapsamaktadır.⁵

2-ZAMANAŞIMINI REDDEDEN GÖRÜŞLER

Bu görüş sahiplerinin aslında zamanaşımını mutlak olarak reddettiklerini söylemek doğru olmaz. Bir kısmı bazı suç tipleri için

⁵ Yarbaşı , Fevzi - Bağcı , Basri, (a.g.e.), s. 1-2.

zamanaşımının olmaması gerektiğini savunurlarken, bir kısmı da zamanaşımının mükafatlandırıcı etkisini nazara alarak, bu kuruma gerek olmadığını ileri sürmektedirler.⁶

Nitekim Beccaria suçları ağır suçlar ve ağır olmayan suçlar şeklinde bir ayrıma tabi tutulduktan sonra, ağır suçların ehemmiyetinin, tabii haklara yönelik olarak işlenmesinden kaynaklandığını, ağır olmayan suçların ise sosyal haklara yönelik olarak işlenmesinden kaynaklandığını belirtip, insandaki merhamet hissini etkisiyle tabii haklara yönelik olarak suç işleme saiklerinin daha az olduğunu, bu nedene dayalı olarak ağır suçların sabit olduktan sonra insan hafızasında uzun süre yaşadığını, kaçarak cezadan kurtulan suçlunun zamanaşımından istifade etmeye, bu nedenle layık olmadığını, ifade etmektedir. Müphem kalan ve ağır olmayan suçlarda bir vatandaşın mukadderatı şüphe içinde bırakılmayacağından, bu suçlar için zamanaşımı kabul edilebilir demektir.⁷

Bentham ise zamanaşımı konusuna şöyle bir yorum getirerek onun mantıksızlığını ileri sürer: "Eğer katil veya hırsız yirmi yıl süre ile yakalanamaz ise onun bu mahareti zamanaşımı sayesinde mükafatlandırılmış, huzur içinde yaşaması teminat altına alınmış ve suçtan elde ettikleri meşrulaştırılmış olacaktır."⁸

Genel olarak Pozitivist mektep taraftarları, zamanaşımına getirdikleri ağır eleştirilerin yanında, bu kurumun, suçlusunun ıslah olduğu durumlarda uygulanabileceğini ifade ederler. Cezalandırma zorunluluğunun kaldırılması açısından, işlenen fiilin mahiyeti, namus karene, çalışma, hayatta ciddiyet, değişmiş olan hallerin suçluda manevi bir değişiklik husule getirdiği ve onu korkulmayacak bir hale koyduğu takdirde zamanaşımını kabul ederler.⁹

Pozitivistlerden Flarian, geçerli olan sistemin iki kusurunun olduğunu ileri sürer: Bunlardan birincisi; zamanaşımının mükafatlandırıcı yönü, ikincisi ise zamanın yıpratıcı etkisinin delillerdeki yıpratıcı etkisi ve cezalandırmadaki menfaat kıstasının azalmasına rağmen suçluluk olgusunun ahlaki ve hukuki bakımdan mevcudiyetini muhafaza etmesinin göz ardı edildiğidir.

Pozitivistler tesadüfi ve ihtiras suçları için zamanaşımının kabul

⁶ Beccaria, (Erem, Faruk, Türk Ceza Hukuku. Cilt II. Genel Hükümler 1985 s. 479.)

⁷ Erem, Faruk, 1, Türk Ceza Kanunu Şerhi, s. 479-480.

⁸ Erem, Faruk, 1, (a.g.e.), s. 480.

⁹ Majno, Ceza Kanunu Şerhi, Türk ve İtalya Ceza Kanunları, Yargıtay Yayınları, No : 3, 1977, s. 515

edilemez olduğunu ileri sürerler.¹⁰

Bu okul mensupları cemiyeti korumak için her hadisede hangi tedbir icap ediyorsa onun uygulaması gerektiğini savunken, Olivieri, "Delil yokluğu gerekçesine dayalı olarak zamanaşımı uygulanması görüşüne de; bu durumda hakimin beraat kararı verme imkanının mevcut olduğunu ileri sürmektedir".¹¹

Yukarıda ileri sürülen ve zamanaşımına ağır eleştiriler getiren görüşlerin birleştikleri noktaları ise şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Ağır suçlara ilişkin dava ve ceza zamanaşımının olmaması,
- 2) Suçlu için zamanaşımı bir mükafat olmasın, kendisini düzeltmiş (islahı nefis etmiş) olanlar için zamanaşımı uygulansın, bunun tespiti için de hakime geniş takdir yetkisi verilsin.

Hukuk sistemimiz genel olarak bu prensipleri kabul etmemesine rağmen bu görüşlerin izlerini taşıyan düzenlemelere de rastlamaktayız. Örneğin, yürürlükten kaldırılan ancak lehe olan dava zamanaşımı hükümlerinin uygulanmasına devam olunacak olan 765 sayılı TCK. nun 102/son fıkrasında "Bu kanunun ikinci kitabının birinci babında yazılı ölüm veya müebbet yahut muvakkat ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerin yurt dışında işlenmesi halinde dava müruru zaman yoktur" denilmek suretiyle bir kısım cürümlerin yurtdışında işlenmesi durumunda zamanaşımını kaldırmıştır.

Yine 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/7. maddesine göre kanunun ikinci kitabının dördüncü kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımının uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır.

Hukukumuzda, özellikle pozitivist mektebin somutlaşan etkilerini bu şekilde sıraladıktan sonra doktrinde zamanaşımının kabul etmekle birlikte kaynağını farklı hususlara dayandıran görüşleri kısaca incelemekte fayda vardır.

3-ZAMANAŞIMINI KABUL EDEN GÖRÜŞLER

Zamanaşımının lehindeki görüşler çok değişik gerekçelere dayalı olarak bu hususu açıklamaktadırlar. Bu görüşleri ve dayandığı prensipleri kısaca izah edecek olursak.

¹⁰ Erem, Faruk,1, (a.g.e.), s. 481-482-483.

¹¹ Majno, (a.g.e.) s. 515.

A-Delillerin Kaybolması Ve Bozulması

Bu görüşe göre zamanaşımının geçmesi ile deliller kaybolmakta, suçun izleri silinmekte ve diğer ispat vasıtaları yıpranmaktadır.¹² Ayrıca sanık yönünden kendisini savunma delilleri de zaman içerisinde bozulmakta hatta ortadan kalmaktadır. (Örneğin savunma tanığının ölmesi gibi.) Bu durum adaletin tam olarak yerine gelmesine de engel olmaktadır.

B-Sosyal Faydanın Azalması

Bu görüşün temeli; üzerinden uzun zaman geçmiş olan bir suçun cezalandırılmasında sosyal bir fayda bulunmadığı esasına dayanır. Zaman, toplum hayatında da tesirini göstermektedir. İşlenmiş bir suçun cezasını aradan uzun zaman geçtikten sonra icra etmek, adaletten çok işkence tesiri yapar. Toplum hayatında kapanmış olan bir yaranın yeniden açılması şeklinde bir durum ortaya çıkarır. Ayrıca bu fikri savunanlara göre adalet suçtan etkilenen nesil önünde yerine getirilmelidir.

C-Manevi Ceza

Failin suç işledikten sonra devamlı bir cezalandırma kaygısı içinde yaşaması, onun için yeter bir ceza olup, bu durum onun ıslahını sağlamıştır. Böyle bir suçluyu cezalandırmakta da toplumsal bir fayda yoktur.¹³ Bu görüşü savunan Dalloz ve Le Sellyer manevi cezanın varlığını ispat etmek için işlemiş olduğu cezanın vicdani azabına dayanamayarak kendini ihbar eden kişilerin mevcudiyetini öne sürmektedir.

D-Uslanma

Zamanaşımı müddeti içerisinde işlediği suçtan dolayı şahsın duyduğu vicdan azabı ve nedamet hissi onu ıslah etme imkanı sağlar. Bu süreyi suç işlemeyen geçiren şahsın ıslah olduğu, ıslah olan bir şahsın da cezalandırılmayacağı ileri sürülmektedir.¹⁴

E-Cezanın Önleme Hassası

Suçtan uzun zaman geçtikten sonra verilen cezanın genel olarak önleme hassasına sahip olduğu iddia edilemez. Zamanın geçmesi ile suçlunun etrafında değişen muhit ve tesadüf şartları onun tekrar suç işleme tehlikesini ortadan kaldıracaktır.¹⁵

¹² Logoz Roux, Ş. Gözübüyük. Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhinden naklen 5. Bası. s. 1096 Garraud/ Gözübüyük s. 1096.

¹³ Logoz/Gözübüyük 5.1096.

¹⁴ Erem, Faruk, 1, s. 473.

¹⁵ Lopez, Erem, s. 475.

F-Takibatın Terki

Devlet dava açmak veya ceza verme işlemini yerine getirmediğinde, bu hakkı sükut etmiş olur. Buna karşılık olarak da suçlu ceza görmeme hakkını iktisap etmiş olur.¹⁶

G-Psikolojik Değişme

İnsanın psikolojik şahsiyeti, sürekli bir değişim içerisinde. Bu değişim hayatın kimi evrelerinde daha hızlı veya daha yavaş olabilir. Ayrıca değişim hızı kişiye göre de farklılık gösterir. Suç işlendikten çok zaman sonra uygulanacak bir cezada fiil ve fail arasındaki psikolojik bağdan söz edilemez. Arada bir boşluk meydana gelmiştir. Bu boşluğa rağmen verilecek ceza faydasızdır. Ceza bir hatıraya değil gerçek bir vakiya dayanmalıdır.¹⁷

“Zamanaşımının olayı hafızadan silmesi adalet mefhumunun yapısında mevcut olan korkutma hassasının kamu vicdanında oluşturduğu akisleri hafifletir. Ayrıca adalet cürümden müteessir olan nesil önünde tatbik olunmalıdır.”¹⁸

İtalyan ceza kanunu zamanaşımını, sosyal fayda, delillerin bozulması ve cezanın önleme hassası görüşlerine dayandırmaktadır. Uslanma ve Manevi ceza hususları bu düzenlemede yer bulmamıştır.

Türk Ceza Kanunu ise yukarıda zikrettiğimiz pozitivist mektebin izlerini taşıyan birkaç düzenleme dışında zamanaşımı kurumunu genel olarak delillerin bozulması ve sosyal fayda görüşüne dayandırmıştır.

II- ZAMANAŞIMININ TÜRLERİ VE HUKUKİ NİTELİĞİ

Zamanaşımı kurumu, sonuç itibariyle devletin yargılama ve ceza verme hakkı ile irtibatını keser. Takibatın terki fikrini savunanların İleri sürdüğü görüşün aksine, bir hakkın kullanılmaması onun düşmesini gerektirici bir sebep değildir. Devlet yargılama ve cezalandırma hakkını belli bir müddetin geçmesi üzerine kullanmaktan vazgeçer. Bunu da ceza hukuku sistemimiz delillerin kaybolması ve sosyal faydanın azalması nedenlerine dayandırmış olup, yargılama ve cezalandırma hakkı kullanılmama sureti ile düşen haklardan değildir.

¹⁶ Erem, Faruk, 1, (a.g.e.) s. 475-476.

¹⁷ 1887 Tarihli Zanardelli Projesine ait bakanlık raporu-Majno s. 5135 Meclisi Mebusan komisyon raporu, Majno s. 514.

¹⁸ "Ayan komisyon raporu" Majno s. 514.

Zamanaşımının sonuç itibariyle suçlu bir şahsın cezalandırılmaması gibi bir durumu ortaya çıkarması ve bu sonucun da delillerin bozulması ve sosyal faydanın azalması nedenine bağlı olması doktrinde dava ve ceza zamanaşımı ayırımının kaldırılarak tek bir zamanaşımının kabul edilmesi gerektiği görüşünü ortaya çıkarmıştır. Hatta bazı ülke ceza hukuklarında tek tip zamanaşımı kabul edilmiştir.

Her ne kadar zamanaşımının tek olması savunulsa ve bu görüş uygulama alanı da bulsa, dava ve ceza zamanaşimleri sonucunda ortaya çıkan durum birbirinden farklıdır.

Dava zamanaşımı süresince devlet yargılama hakkını yerine getirme gayreti içinde olmasına rağmen, ceza zamanaşımında devletin gayreti verilen bir cezanın infaz edilmesine yöneliktir. Ceza zamanaşımında olay somutlaşmış, suç belirlenmiş olmasına rağmen dava zamanaşımında olay halen fludur.

Olay sabitleşmemiş, hatta faili meçhul olaylarda ve hazırlık aşamasında bazen sanık dahi belli olmamıştır. Nitelik olarak birbirinden tamamen farklı olan bu iki durum için iki ayrı tür zamanaşımının uygulanması gayet yerindedir.¹⁹

Zamanaşımının hukuki niteliği hususundaki tartışmalara kısaca değinecek olursak bu konuda üç ayrı görüşün mevcut olduğunu görürüz.

- 1) Zamanaşımını bir usul müessesesi sayan görüş**
- 2) Zamanaşımını maddi ceza hukuku müessesesi sayan görüş**
- 3) Karma görüş**

Bazı hukuk sistemleri zamanaşımını usul kanunlarında düzenlemiştir. Bu nedenle zamanaşımı usulü bir müessese addedilmektedir. Zamanaşımının suçluya ceza verme hakkını düşürücü bir sonuç ortaya koymasını, örnek gösterenler, bu kurumu maddi ceza hukukuna ait bir kurum sayarlar. Karma görüş taraftarları ise dava zamanaşımının usul hukukunda, ceza zamanaşımının ise ceza hukukunda yer alınması gerektiğini ileri sürerler.

Fransız ceza kanununda zamanaşımına ilişkin bir düzenleme olmayıp bu düzenlemenin usul kanununun da yapılmış olması bu kurumun usulü bir kurum olduğu fikrini destekler gözükse de, mukayeseli hukukta

¹⁹ Yarbaş, Fevzi – Bağcı , Basri, (a.g.e), s.6.

genel olarak zamanaşımı maddi ceza hukukuna ait bir kurum olarak düzenlenmiştir. (İtalyan, Alman ve İsviçre ceza kanunlarında sistem bu şekildedir.)

Zamanaşımı konusu Türk Ceza Kanununda düzenlenmesine rağmen, kanuni tabirlerden hareketle (765 sayılı TCK. nun 102. maddesinde, 5237 sayılı yeni TCK. nun 66. maddesindeki tabirlerden) kanunlarımızın bu kuruma usulü bir mana izafe ettiği fikri ileri sürülmüştür.²⁰

Zaman bahsinde değindiğimiz üzere hukuk bilimi zamanı kimi yerde düzenleme aracı olarak kullanmış, kimi yerde ise onun fiziki, sosyal ve psikolojik etkisini maddi bir gerçeklik olarak kabul ederek ona hukuki neticeler bağlamıştır. Zamanaşımı da bu hukuki neticelerden biridir. İşlenen suçun türüne göre kanun koyucu kamu davasına ve ceza tatbikine bir sınır koyarak yargılama ve cezalandırma hakkından vazgeçer. Bu kurum zaman unsurunun muhtelif etkilerinin tabii bir sonucu olup usulü bir düzenleme değil, maddi bir hukuki gerçekliktir. Zamanaşımı konusunun ceza kanunu içerisinde düzenlenmiş olması da bu durumu teyit etmektedir.

III-ZAMANAŞIMINDA SÜRELERİN TESPİTİ

Bu konu başlığı, bünyesinde iki hususu barındırmaktadır. Bunlardan birincisi; kanuni düzenleme olarak sürelerin tespit edilmesi sorunu, ikincisi de somut olaya uygulanacak zamanaşımı sürelerinin tespit edilmesidir.

1-KANUNİ DÜZENLEME OLARAK ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESBİTİ

Bu sürelerin tespit edilmesi sorunu, kanunların hazırlanması aşamasında özellikle kanun koyucuyu ve hukuk mühendisliğini ilgilendiren bir sorundur. Doktrinde yapılan tartışmalardan çıkan bazı sonuçlar bu sorunun hallinde yol gösterici olmaktadır. Özellikle zamanaşımını reddeden veya dayandığı prensiplere ağır eleştiriler getiren görüşlerin etkisi ile suçların ağır veya hafif olmalarına göre farklı zamanaşımı süreleri getirilmekte, hatta bazı suçlar için zamanaşımı kabul edilmemektedir.²¹

²⁰ Dönmezer- Erman(Erem'den naklen s. 484).

²¹ Erem,Faruk,1,(a.g.e.) s. 485-486.

Kanun koyucu zamanaşımı sürelerinin tespitinde, hareket noktası olarak ceza sürelerini almıştır.

Dava zamanaşımı süreleri tespit edilirken daha ağır suçlar için daha uzun, hafif suçlar için de kademeli olarak daha kısa süreler öngörülmüş, ağır ve hafif suç ayrımı, suçlar için öngörülen cezaların üst hadleri nazara alınarak yapılmıştır. Türk Ceza Kanununun sisteminde dava zamanaşımının tespit edilirken cezaların yanında bazı maddelerde bazı hususlar da dikkate alınmıştır. Örneğin 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 102/son fıkrasında:

"Bu kanunun ikinci kitabının birinci babında yazılı ölüm veya müebbet yahut muvakkat ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerin yurtdışında işlenmesi halinde dava müruru zamanı yoktur" denilmek suretiyle yurtdışında devlet aleyhine işlenen suçlarda zamanaşımının olmamasını düzenlerken burada suçun işlendiği yer ve suçun türü göz önüne alınarak özel bir düzenleme yapılmıştır.

Benzer düzenlemeye 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/7. maddesinde de rastlamaktayız.

2-SOMUT OLAYA UYGULANACAK ZAMANAŞIMI SÜRELERİNİN TESPİT EDİLMESİ

Ceza zamanaşımı süresinin tespit edilmesinde ortada kesin bir ceza bulunduğundan kanun maddelerinde yazılı olan süreler tatbik edilir ve bu konuda bir tereddüt yoktur. Asıl tereddüt kanunda dava zamanaşımı olarak belirlenmiş olan sürelerin somut olaya uygulanmasındadır. Buna da iki had arasında belirlenmiş olan cezanın henüz tam olarak sübut bulmamış bir olaya uygulama problemi söz konusudur. Acaba kanun maddesinde yazılı olan cezanın üst haddini dikkate alınarak, indirim ve artırımlar uygulanarak mı, ceza tespit edilecek, indirim ve artırımlar istisnasız uygulanacak mı? Takdiri indirim ve artırımlar için durum ne olacak? Bütün bu sorular dava zamanaşımı hususunda sürelerin tespiti açısından başlıca iki sistemi ortaya çıkarmaktadır.

1) Mücerret ceza sistemi

2) Müşahhas ceza sistemi

Doktrinde genel olarak yapılan bu ikili ayrıma ek olarak M. Muhtar

Çağlayan'ın eserinde üçüncü bir sistem olarak, fiile bağlı ağırlaştırıcı ve hafifletici sebeplerin uygulanmamasını öngören "muhtelif sistem" fikri ileri sürülmüş ise de kanaatimizce bu müşahhas sistem içerisinde değerlendirilmesi gereken bir sistemdir.

A-Mücerret Ceza Sistemi

Bu sistemde suçun failine verilecek olan ceza henüz belli değildir. Ortada yalnızca bir kanun ihlali söz konusu olup dava zamanaşımı süresi tespit edilirken, ihlal edilen kanunun öngörmüş olduğu cezaya göre dava zamanaşımı süresi tespit edilir. Kanununda yazılı olan ceza nazara alınırken de cezanın üst haddi nazara alınmaktadır.

Bu sisteme getirilen eleştirilerin başında olaya uygulanması gereken arttırıcı ve azaltıcı etkilerin göz ardı edildiği, aşırıya kaçan bir iddia nedeniyle zamanaşımı süresinin gereğinden fazla uzun tutulabileceği hususları gelmektedir. Ayrıca ceza zamanaşımında hükümlünün aldığı cezada tüm ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepler nazara alınırken, dava zamanaşımında suçlu olduğu dahi şüpheli bulunan kişi hakkında bu hususların dikkate alınmaması eleştirilmektedir.²² Ayrıca mücerret ceza sisteminde faile ve fiile ilişkin kanuni hallerin dikkate alınmayarak cezanın üst haddine göre zamanaşımı sürecinin tespit edilmesi halinde gerçeğe, cezaların ferdileştirilmesi esasına ve bu sebeple adalete aykırıdır görüşü de ileri sürülmektedir.²³

Türk Ceza Hukuku sistemi; 765 sayılı TCK. nun uygulamasında Yargıtay'ın 1942 yılında vermiş olduğu bir içtihadı birleştirme kararı ile mücerret ceza sistemini kabul etmiştir.

"Dava zamanaşımı, mahkemece belirtilen ve hükmolunan ceza miktarına göre değil, 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 102. maddesinin her bendinde sıralandığı üzere cürümlerin ve kabahat eylemlerinin gerektirdiği cezalara göre hesaplanmaktadır.

Esas: 1941/36, karar 1942/15, tarih 2.6. 1942 Y.İ.B.K.

5237 sayılı yeni TCK. da yine mücerret ceza sistemini kabul etmiş olmakla birlikte; 66/3. maddesine göre dava zamanaşımı süresi belirlenirken dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulacağı belirtilmekle, kısmen müşahhas ceza sistemi de kabul edilmiştir.

²² Erem, Faruk,1,(a.g.e.)s. 488.

²³ Gözübüyük, s, 1099.

Aslında mehzaz kanun da zamanaşımı konusunda müşahhas sistemi kabul etmiş yeni İtalyan Ceza Kanununda "saniğa verilmesi gereken ceza" tabirini kullanarak konuyu net olarak müşahhas sistem içerisinde değerlendirmiştir. İtalyan ceza kanununda cezanın üst haddi nazara alınarak artırım nedenleri azami, indirim nedenleri de asgari olarak uygulanarak saniğa verilecek olan cezanın tespiti, buradan hareketle de eylemin tabi olduğu dava zamanaşımı tespit edilmektedir.²⁴

Bu sistemde kanımızca en büyük sakınca birbirleriyle çok farklı şekilde müeyyidelendirilen iki ayrı suçun zamanaşımı yönünden aynı süreye tabi tutularak adalet duygusunun zedelenmesidir. 765 sayılı TCK. nun uygulanmasında da görülen bu sakıncalar, kısmen de olsa 5237 sayılı yeni TCK. nunda giderilmiş, kısmi eşitlik ve denge sağlanmıştır.

B-Müşahhas Ceza Sistemi

Bu sistemde dava zamanaşımı süresi o suçtan dolayı faile verilmesi gereken cezaya göre hesap edilir. Ağırlaştırıcı ve hafifletici unsurlar dikkate alınır. Bu sistemi savunanlara göre adaleti soyut olaylara göre saptamak mümkün değildir. İşlenen suç ve onun etkileri somuttur ve adalet bu somut olayları dikkate almalıdır.

Dönmezer - Erman eserlerinde (sayfa: 985-987) mehzaz kanunun uygulamasından hareketle müşahhas sistemin uygulanmasını şöyle tarif etmektedir.²⁵

Fiile, şahsa ve suça tesir eden bilcümle kanuni haller nazara alınacak, bu konuda ağırlaştırıcı sebeplerin azami artırma, hafifleri sebeplerin de azami indirme nispetleri tatbik olunacak, ancak iş kesin hükümle nihayete ermediğine göre; takdiri hafifletici sebepler kale alınmayacak ve bu suretle faile verilmesi gereken müşahhas ceza tespit olunacak ve bu cezaya göre de zamanaşımı müddeti tayin edilecektir.

Müşahhas sisteme getirilen eleştirilerde ise; herhangi bir yargıcın aşırı ve keyfi bir takdirde bulunması şeklinde bir sakınca doğurma ihtimalinin varlığıdır. Hakim ağır veya hafif cezayı nazara alarak zamanaşımı süresini etkileyebilir denilmektedir.²⁶ Bu eleştirilen husus düzenleme altına alınabilir bir husus olmakla birlikte insanların

²⁴ Taner (Gözbüyük 'den naklen s. 1100).

²⁵ Erem , Faruk,s. 487.

²⁶ Dönmezler-Erman, s. 985-987.

suçluluğuna hükmetme konusunda geniş yetkilere sahip hakimlerin zamanaşımı hususundaki takdirlerinin onlara verilmiş aşırı bir yetki olmadığı kanaatindeyiz.

IV- DAVA ZAMANAŞIMININ BULUNMADIĞI DURUMLAR

765 sayılı TCK. nun 103/son maddesinde getirilen düzenlemeye göre: "Bu kanunun ikinci kitabının birinci babında yazılı ölüm veya müebbet yahut muvakkat ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerin yurt dışında işlenmesi halinde dava müruru zamanı yoktur."

Benzer düzenleme 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/7 maddesinde de yapılmıştır. 66/7. maddesinde: "Bu Kanunun İkinci Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmaz."

Bu düzenlemelere benzer bir düzenlemeye 1632 sayılı Askeri Ceza Kanununun dava ve ceza zamanaşımını düzenleyen 49. maddesinde rastlamaktayız. 49. maddeye göre: "Hıyanet cürümleri ile maznun ve mahkum olanlar hakkında müruru zaman yoktur."²⁷

Bazı suçlulara ve cezalara kanun koyucunun özel önem atfederek ağırlaştırıcı düzenlemeler getirmesi gayet doğaldır. Fakat bu düzenlemelerin akla ve sosyal gerçekliğe uygun olması, getirilecek düzenlemenin ciddiyeti açısından da önemlidir. Kanaatimizce özel önem atfedilen suç tipleri için diğerlerinden farklı olarak insan ömrüyle orantılı bir şekilde çok daha uzun zamanaşımı süreleri getirilebilir. Fakat zamanaşımını sonsuza uzatmanın mantığa uygun olduğu pek söylenemez. Sanık veya hükümlünün öldüğü tespit edildiğinde, Türk Ceza Kanununa göre kamu davası veya ceza takibatı sona erdirilebilir.

Ancak sanığın tespit edilemediği bir durumda yapılacak işlem hususunda kanuni düzenleme cevapsız kalmaktadır. Bu nedenlerle kanunlarda zamanaşımını tamamen reddetmek yerine belli suç tiplerine çok uzun zamanaşımı süreleri getirilmesi, hatta her zamanaşımına tabi olan suçların içerisine organize suçları da dahil etmek sureti ile kapsamının genişletilmesi daha uygun olur.²⁸

²⁷ Dönmezer – Erman, s. 896.

²⁸ Yarbaş, Fevzi – B ağıcı, Basri, (a.g.e), s. 17.

İKİNCİ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI

I- GENEL OLARAK DAVA ZAMANAŞIMI

Bu ana kadar zaman aşımı konusu ile ilgili olarak soyut hususlara değindik. Olması gereken veya ihtiyaç duyulan düzenlemelerle ilgili olan soyut konuları inceledik. Bu bölümden itibaren özellikle uygulamaya yönelik hususlar üzerinde durarak çeşitli yargı kararları ışığında ceza kanunumuzdaki dava zamanaşımı kurumunun uygulanışını inceleyeceğiz. Öncelikle uygulamada şekillenen dava zamanaşımının özelliklerini inceledikten sonra Türk Ceza Kanunlarında dava zamanaşımını düzenleyen maddeler üzerinde sıra ile duracağız. Konuya ışık tutan yargı kararlarını ise son bölümde sunacağız.

1- DAVA ZAMANAŞIMININ ÖZELLİKLERİ

A- Dava Zamanaşımı Re'sen Uygulanır

Bu konudaki kanuni düzenleme 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 117. maddesinde, 5237 sayılı yeni TCK. nun ise 72/2. maddesinde yapılmıştır. 765 sayılı TCK. madde 117: Gerek dava ve gerek ceza müruru zamanı resen tatbik olunur ve bundan ne maznun ve ne de mahkum vazgeçemezler. 5237 sayılı yeni TCK. madde 72/2: Dava ve ceza zamanaşımı re'sen uygulanır ve bundan şüpheli, sanık ve hükümlü vazgeçemezler.

Ceza hukukumuzdaki bu zamanaşımı düzenlemesi re'sen uygulanması yönüyle özel hukuk alanında uygulanan zamanaşımından farklıdır. Hukuk usulünde zamanaşımı bir defa olarak davada taraflarca ileri sürüldüğü takdirde, nazara alınabilmesine rağmen, ceza hukukunda hakim veya cumhuriyet savcısı bu konuyu kendiliğinden nazara alıp gerekli uygulamayı yapar.

Zamanaşımının uygulanmasında, ceza hukukunda taraflara bundan vazgeçme hakkı da tanınmamıştır. Ceza hukukumuzda bazı konularda tarafların iradesine özel önem atfedilmiş olmasına rağmen (örneğin şikayet, şikayetten vazgeçme ve vazgeçmenin kabulü konularında olduğu gibi) zamanaşımı hususunda sanığa böyle bir hak tanımamıştır. Çünkü zamanaşımı yukarıda da izah edildiği gibi devletin yargılama hakkının sona ermesi anlamına gelmekte olup konu, kamu düzeni ve kamu

yararına taalluk ettiğinden sanığın yargılamanın sürdürülmesini talep hakkı bulunmamaktadır.²⁹

B- Dava Zamanaşımı Her Aşamada Dikkate Alınır

Zamanaşımı netice itibariyle devletin yargılama hakkının sona ermesi gibi bir sonuç doğurması nedeniyle soruşturma, kovuşturma ve temyiz aşamalarının tümünde re'sen nazara alınır. Verilen bir karar kesinleşip hüküm halini alana kadar dava zamanaşımı cereyan eder. Karar kesinleştikten sonra başlayan zamanaşımı ise ceza zamanaşımıdır.

765 sayılı TCK. nun 102. ve müteakip maddelerinde ve yine 5237 sayılı yeni TCK. nun 66. maddesinde getirilen düzenleme ile zamanaşımı gerçekleştiğinde kamu davasının ortadan kalkacağı (düşeceği) açıkça zikredilmiştir. Hazırlık tahkikatı sırasında ise kamu davasının sükutunu düzenleyen tüm nedenler hazırlık aşamasında gerçekleşmişse, zamanaşımı süresi dolduğunda cumhuriyet savcısı bu nedenden dolayı takipsizlik kararı verir³⁰.

Zamanaşımı, kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma aşamasında dolarsa mahkeme kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verir. Bu yargılama safhasının her dönemi için geçerli olup, sanığın sorgusunun yapılmış olup olmamasının bir önemi bulunmamaktadır. İstisnalar dışında beraat kararı vermek için dahi sanığın sorgusunun yapılmış olması şartı aranırken zamanaşımından dolayı ortadan kaldırma kararı verilirken böyle bir koşul yoktur. Mahkeme yargılamaya konu olan eylemin temas ettiği kanun maddesinde öngörülen cezanın üst haddine göre belirleyeceği zamanaşımı süresinin dolduğu anda kamu davasını ortadan kaldırmalıdır. Hatta mahkeme zamanaşımı dolduktan sonra beraat kararı veremeyeceği gibi, feragat veya ön ödemeye dayalı olarak dahi davayı ortadan kaldıramaz. Uygulanması gereken bir af kanunu mevcut olsa bile bu kanunu uygulayamaz.

Mahkemelerden verilen hükmün zamanaşımı süresi dolduktan sonra kesinleşmesinin bir önemi bulunmayıp esas olan mahkeme kararının zamanaşımı süresi dolmadan önce verilmiş olmasıdır.³¹

Acaba dava dosyası arızı bir nedenden dolayı kendisine gelen

²⁹ Gözübüyük, s.1117.

³⁰ Bilecan, N. Ceza Davalarında Usul ve Tatbikat. S. 487.

³¹ Gözübüyük, s. 1120.

mahkeme, daire veya mahkeme başkanı yargılamaya konu eylemin zamanaşımına uğradığı hususunu re'sen dikkate alabilecek midir?

Yukarıda izah edilen durumlar, yargılama sırasında ortaya çıkan ve hükümden önce halledilmesi gereken ön mesele mahiyetinde olup, konunun esasına ilişkin değildir. Konuyu inceleyen makam yargılamayı yapan makam olmadığı gibi, inceleme konusu tahkikatın tümünü değil sadece belli bir hususu kapsamaktadır. Bu nedenle tutuklamaya itiraz, merci tayini ve benzeri konularda karar verilmesi gereken makamların zamanaşımına dayalı olarak ana davayı ortadan kaldırma hakkı bulunmamaktadır. Fakat önüne gelen meselede kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılma aşamasına geldiğini tespit eden makam bu hususu vereceği kararda dikkate alabilir. Şöyle ki; tutuklamaya veya tutuklamanın devamına ilişkin karara yapılan itiraz üzerine itirazı inceleyecek hakim veya mahkeme davanın zaman aşımına uğradığı kanaatine ulaşır ise davayı zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldıramaz, fakat bu nedene dayalı olarak itirazı kabul edip tutukluluk haline son verebilir.

2- DAVA ZAMANAŞIMI VE YAZILI EMİR

Yazılı emir CMK. da düzenlenen olağan üstü bir kanun yolu olup esas itibariyle hakimler ve mahkemeler tarafından verilen ve Yargıtay incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlar aleyhine müracaat edilen bir yoldur.

Yazılı emir yoluna hangi nedenlere dayalı olarak başvurulabileceği ve bunun usulü genel olarak CMK. da düzenlenmiş olup, kanunda yazılı emir nedeni olarak kanuna muhalefetten söz edilmektedir. Getirilen bu genel düzenlemenin doğal sonucu olarak hukuka aykırılık halinin yazılı emir konusu olması gerekir. Ayrıca hükme etkili olan usule aykırılık da yazılı emir konusu olması gerekmektedir.

Yazılı emir üzerine incelenen mahkeme kararları nitelik itibariyle ikiye ayrılırlar. Bunlardan birinci gurup, işin esasını çözmeyen mahkeme kararları, ikinci gurup ise işin esasını çözen mahkeme kararları olarak nitelendirilir. İşin esasını çözmeyen mahkeme kararlarında Yargıtay incelemesi üzerine bozma nedeni yerinde görülürse yargılama yenilenir. İşin esasını çözen mahkeme kararlarında ise bozma üzerine Yargıtay işin esasına hükmeder.³²

Yazılı emir davasını Adalet Bakanının talebi ile Yargıtay Cumhuriyet

³² Kunter, s.1151 (Ünver,s. 137).

Başsavcısı açar. Bu dava belli bir süreye tabi değildir. Takdire dayanan hususlar, hukuk muhakemelerinin disiplin cezalarına ilişkin kararları, ayrıca esas kararlarla temyiz tabi olup kesinleşen kararlar yazılı emir konusu olamaz.

Dava zamanaşımı ceza davasının kesinleştiği ana kadar devam eder. Hatta ilk mahkemenin kararını verdiği anda zamanaşımının dolmamış olması yeterli olup temyiz edilmeksizin kesinleşen kararlarda kesinleşme anında zamanaşımının dolmasının da önemi yoktur. Bu nedenle kararı veren mahkeme, karar anında dava zamanaşımının dolup dolmadığını res'en nazara almalıdır. Şayet karar anında dava zamanaşımı dolmuş olup da bu durum dikkate alınmaksızın hüküm verilmiş ve temyiz edilmeksizin bu karar kesinleşmiş olursa kanuna muhalefet teşkil eden bu durum yazılı emir konusu olur.³³

Dava zamanaşımı ile ilgili olarak yazılı emir konusu olabilecek ikinci bir durum ise gerçekte dava zamanaşımı dolmadığı halde mahkemenin zamanaşımı nedeniyle ceza davasını ortadan kaldırdığı hal olarak karşımıza çıkabilir. Kanuna muhalefet hali teşkil eden bu durumda şayet mahkeme kararı Yargıtay incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş ise yazılı emir konusu olabilecektir. Bu gibi hallerde bozma sanık aleyhine hüküm doğuracağından Yargıtay bu durumu tespit etmekle ve kararı bozmakla yetinecektir.

II-DAVA ZAMANAŞIMI VE DİĞER KURUMLARIN UYGULANMA ÖNCELİKLERİ

Dava zamanaşımı meydana getirdiği hukuki sonuç itibariyle kamu davasının varlığına son verir. Bir başka deyişle devlet bazı mülahazalarla şartları gerçekleştirdiğinde yargılama hakkından feragat eder. Bu şekilde sanığın ceza ile olan irtibatı kesilir ve sanık lehine kazanılmış bir hak doğar. Hukuk sistemimizin içerisinde de sanığın gerek ceza ile ve gerekse dava ile ilişkisini kesen birçok kurum mevcuttur. Acaba zamanaşımı bu gibi durumlarla birlikte uygulamak gibi bir durum ortaya çıktığında uygulama önceliği hangisine verilecektir.

Uygulama ve doktrinde bu konuya ışık tutacak karar ve görüşlere rastlamaktayız.

Genel prensip olarak Yargıtay'ın 1983 yılında vermiş olduğu içtihadı

³³ Yarbaş, Fevzi – B ağcı, Basri, (a.g.e), s. 23.

birleştirme kararı bu konuya bir nebze açıklık getirerek dar kapsamlı da olsa bir prensip koymaktadır. Yargıtay'ın bu içtihadı birleştirme kararında özetle "Düşme sebepleri birden fazla olduğunda, ceza ilişkisini ortadan kaldıranlar, sadece infaz ilişkisini düşürenlerden önce uygulanması gerekir denilmektedir. (Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı 11.04.1983 tarih, 2/2)

Zamanaşımı yukarıda da kısaca değindiğimiz gibi ceza ile sanık arasındaki ilişkiyi sona erdirmektedir. Daha doğru bir deyimle hüküm halini almamış sosyolojik bir olgu olarak ceza ile her türlü sanık veya sanık olma ihtimali olanlar arasındaki ilişkiyi kesmektedir.³⁴

Zamanaşımının bu niteliği ayrıca resen ve sanık yönünden herhangi bir külfet getirmeksizin uygulanma olanağının bulunması, ona diğer düşme sebeplerine nazaran daha öncelikli uygulama zorunluluğu kazandırmaktadır.

Bu bilgiler ışığında zamanaşımı ve diğer kurumların uygulama önceliklerini irdeleyebiliriz.

1- ZAMANAŞIMI / FERAGAT

Feragat, genel olarak taraf ifadelerine bağlı olan, infaz ile ilişkiyi kesmeyen bir nitelik taşıdığından şartları oluşsa dahi zamanaşımı ile birlikte uygulanması söz konusu olduğunda öncelikle kamu davasının zamanaşımına dayalı olarak ortadan kaldırılması gerekmektedir.

2- ZAMANAŞIMI / MAZNUNUN VEFATI

Yargılama süreci içerisinde maznunun öldüğu sübut bulur ve aynı zamanda kamu davasının zamanaşımı ile ortadan kaldırılma şartları gerçekteşmiş olur ise zamanaşımına dayalı olarak ortadan kaldırma kararı verilmesi daha makuldür. Zira ölüm sebebine dayalı olarak kaldırma ölen yönünden hüküm ifa eder. Zamanaşımına dayalı ortadan kaldırma kararı ise o suç yönünden hüküm oluşturur. Zamanaşımı davanın esasını çözen bir karardır.

3- ZAMANAŞIMI / AF

Af, niteliği itibariyle genel ve özel olarak iki tür şeklinde Türk Ceza Kanununda düzenlenmiş olmasına rağmen yapısı itibariyle gerçekteşmesi genellikle kanun koyucunun iradesine bağlı olan ve yapılan bir kanuni

³⁴ Ünver, s.116.

düzenleme ile hukuki varlık kazanan bir durumdur. Affın uygulama şekli ve kapsamı hakkında kanun koyucunun serbest şekilde düzenleme yapma imkanı vardır. (Anayasadan kaynaklanan kısıtlamalar hariç, Anayasa md.14) Kanun koyucu kamu davasını ortadan kaldıran ve düşüren sebepleri bu serbest düzenleme yapma yetkisi içerisinde bir sıralamaya tabi tutmaz ise zamanaşımına dayalı olarak kamu davasını ortadan kaldırmak, af uygulamasından önce gelmelidir.

Uygulamada "af" olmamakla birlikte sonuçları itibariyle af niteliği taşıyan bir durumla da karşılaşılabilmektedir. O da ceza düzenlemesi içeren bir kanun maddesinin veya kanunun Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi durumudur. Uygulamada çeşitli şekillerde gerçekleşebilecek böyle bir durumda, şayet iptal kararı bir fiili tamamen suç olmaktan çıkarmış veya yapılan iptal işlemi sonucu itibariyle böyle bir durumu ortaya koymuş ise artık zamanaşımına dayalı olarak değil, eylemin suç olmadığından bahisle beraat kararı verilmelidir. Zira zamanaşımı uygulamasını yapabilmek için yürürlükte olan ve ceza hükümleri içeren bir kanuna ihtiyaç vardır. Fakat iptal kararı ile kanunun hukuki varlığı sona erdiğinden fiilen zamanaşımı uygulaması yapılması imkansızlaşmaktadır. Buradaki durumu derhal beraat kararı verilmesi gereken duruma da benzetebiliriz.

4- ZAMANAŞIMI / ÖNÖDEME

Önödeme konusu 765 sayılı TCK. nun 119. maddesinde 5237 sayılı yeni TCK. nun ise 75. maddesinde düzenlenmiş olup düzenlediği bap ve sonuçları itibariyle davanın sükutunu gerektiren sebeplerdendir. Önödemede bulunan sanık hakkındaki davanın ortadan kaldırılması veya kamu davasının açılmaması gibi bir sonuç doğurur. Uygulayıcı, önödemeye tabi bir suçta zamanaşımı şartları gerçekleşmiş ise zamanaşımını uygulayarak kamu davasını ortadan kaldırmalıdır. Cumhuriyet savcılığında ise, takipsizlik kararı verilmelidir. Zira zamanaşımı, yapası itibariyle resen uygulanıp sanık aleyhine bir yük de teşkil etmediğinden sanığın daha lehinedir. Önödeme uygulamasında ise, ödemeyi yapıp yapmama hususunda sanık iradesine değer atfedilmekte olup ayrıca Önödeme miktarı kadar sanığa maddi bir külfette getirilmektedir.

5- ZAMANAŞIMI / BERAAT KARARI

Yargılamayı yapan makam şartları olduğu anda zamanaşımına dayalı olarak davayı ortadan kaldırmalıdır. Zira devletin zamanaşımının dolması ile yargılama hakkı sona ermekte, devlet bu hakkindan

vazgeçmektedir.³⁵ Beraat kararı ise yapılan yargılama neticesinde delillerin değerlendirilmesi sonucu verilen bir karar olup bu kararın çıkabilmesi için devletin yargılama hakkının devam ediyor olması gerekir. Halbuki zamanaşımının dolması ile devletin bu hakkı sona ermiştir. Beraat kararı verildiği anda veya temyiz aşamasında zamanaşımı dolmuş ise artık temyiz'en (veya itiraz'en) konuyu inceleyecek makamın zamanaşımının dolduğunu tespit etmek ve bunun gereğini yerine getirmekten başka yapacak bir şey söz konusu değildir. Niteliği itibariyle beraat kararının sanığın daha lehine olduğu ileri sürülebilirse de, bu kararın verilebilmesi için devam eden bir yargılama hakkının varlığı gereklidir.

İstisnai bir düzenleme; derhal beraat kararı verilmesi gereken hallerde zamanaşımına dayalı olarak düşme kararının verilemeyeceğidir.

1.Ceza Dairesinin 17.11.1992 tarih ve 234/2505 sayılı içtihatlarında da zikredildiği gibi "Eylemin soruşturulmaması gibi hallerde münhasırdır." Bu gibi durumlarda zamanaşımı dolmuş dahi olsa kanunda yer alan özel düzenleme çerçevesinde mahkeme ortadan kaldırma yerine beraata hükmetmelidir. Derhal beraat kararlarında, diğer beraat kararlarının aksine sanığın sorgusunun yapılmış olması şartı aranmaz.

6- ZAMANAŞIMI / DAVANIN REDDİ

Resen açılan davanın daha önceden yargılamaya konu olup sanık hakkında bir hüküm verildiği veya aynı konuda sanık hakkında devam eden bir davanın söz konusu olduğu hallerde veya usulsüz şikayet gibi durumlarda davanın reddine karar verilmesi gerektiğinde zamanaşımı da dolmuş ise hangi kararı öncelikle uygulamak gerekecektir?

Davanın reddi kararı genel olarak muhakeme şartlarının bulunmadığı durumlarda verilmesi gereken bir karar olarak doktrinde ifade edilmesine rağmen, usul kanunumuz bu kararı tekrarlanma şartlarının gerçekleşmemesi durumuna özgü düzenlemiştir.³⁶ Genel kabul ise davanın reddi gereken durumlarda henüz yargılama şartlarının oluşmadığı veya yargılama yapılmasına engel olan bir durumun var olduğu yönündedir. Zamanaşımı ise devletin yargılama hakkının sona ermesi anlamı taşıdığından henüz şartları oluşmadığı için ortaya çıkmayan bir hakkın sona ermesinden bahsedilemeyeceğinden davanın reddi kararı zamanaşımından önce uygulanmalıdır.

³⁵ Erem,1, s.473.

³⁶ Kunter, s. 67-68.

Basın Kanunu veya Seçim Kanunu gibi kanunlarda belli süre içerisinde açılmayan kamu davasının dinlenilmeyeceğine ilişkin hükümlere dayanılarak verilen kararların da niteliği itibariyle "düşme kararı" oldukları doktrinde ifade edilmesine rağmen, bu kararların da bir muhakeme şartı eksikliğine dayandıkları gözetilerek zamanaşımına dayalı ortadan kaldırma kararlarından önce verilmesi gerektiği kanaatindeyiz.³⁷

7- ZAMANAŞIMI / GÖREVSİZLİK

Görevsizlik kararı 1412 sayılı CMUK. nun 1 ve 7. maddelerinde, 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanununun ise 3 ve 4. maddelerinde düzenlenmiş olup, gerek terim ve gerekse mahiyeti itibariyle doktrinde üzerinde en çok tartışılan konulardandır.

CMK. madde 3: Mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir.

Madde 4: Davaya bakan mahkeme, görevli olup olmadığını kovuşturma evresinin her aşamasında re'sen karar verebilir.

Zamanaşımına dayalı olarak verilen ortadan kaldırma kararı yapısı ve sonuçları itibariyle ceza davasını esastan halleden ve taraflara kazanılmış hak sağlayan bir karardır. Kendisinin yargılamaya konu olan davada görevsiz olduğunu, aynı zamanda söz konusu dava ile ilgili zamanaşımının dolduğunu tespit eden mahkemenin tutumu ne olacaktır?

Yukarıda zikredilen kanuni düzenlemeler karşısında hüküm niteliği taşıyan zamanaşımına dayalı ortadan kaldırılma kararının görevli mahkemece verilmesi gerekmektedir. Yukarıdaki durumla karşılaşan mahkeme öncelikle görev konusunu halletmeli, kendisinin görevsiz olduğuna inanıyor ise görevsizlik kararı vermelidir.³⁸

8- ZAMANAŞIMI / YETKİSİZLİK

Yetkisizlik konusu 1412 sayılı CMUK. nun 8-20. maddeleri arasında, 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanununun ise 12-18. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanuni düzenlemeye göre yetkisizlik tartışması usulen davanın her aşamasında gündeme getirilebilecek bir husus olarak kabul edilmemiştir. Madde yönünden görevden farklı olarak sanığa teminat tanıma kaygısı burada yoktur. Bu bölüşüm tabii hakimi belirlemek için yapılmış bir bölüşüm değildir.³⁹ Yetki hususu daha çok pratik bir

³⁷ Kunter, s. 21.

³⁸ Kunter, s. 1004.

³⁹ Clerc. Kunter naklen s. 356.

gerekliliğe dayanır. Bu durum CMUK. nun 8. maddesinin gerekçesinde şöyle ifade edilmektedir: " Bir suçun ikame ile en ziyade alakadar olan ve esbabı subutiyeenin en ziyade bulunması ve kolaylıkla toplanması mümkün bulunan şüphesiz ki suçun işlendiği yerdir." Bu nedenle mahkemeler arasında yer itibariyle bir yetki paylaşımı yapılmış fakat bu durum kamu düzenine taalluk eden bir husus olarak da kabul edilmemiştir.

Yargılamaya konu eylemde taraf olan şahıslar yetki hususunda iddianame okunana kadar bir itiraz ileri sürmezler ise, bu konuda zımni bir yetki anlaşması yapılmış kabul edilir, yetki hususu artık tartışma konusu yapılamaz. Süresinde yapılan bir itiraz üzerine yetki hususu çözümlenmiş ise (üst mahkeme tarafından) bu durumda yetki hususu kesin olarak halledilmiştir.

Süresinde yetki itirazı ile karşılaşan mahkeme, yargılamaya konu eylemin zamanaşımına uğradığını da tespit ederse ne karar verecektir?

Yetkisizlik kararının kamu düzenini ilgilendirmeyip tabii hakim ilkesi ile de ilgisinin olmadığı göz önüne alındığında görevli olan mahkeme yetkili olmasa dahi, zamanaşımına dayalı olarak ortadan kaldırma kararı vermelidir.

III- TEKNİK OLARAK DAVA ZAMANAŞIMININ UYGULANMA ŞEKLİ

1- SÜRELERİN HESAPLANMASI

Ceza hukukumuzda genel olarak 2 yerde süre düzenlenmesi yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi 5237 sayılı yeni TCK. nun 72. maddesi diğeri ise 5271 sayılı yeni CMK. nun 39. maddesidir. Zamanaşımı hususunda hangi sürele göre hesaplama yapılacağı sorunu 5237 sayılı TCK. nun 72. maddesinde getirilen düzenleme ile kesin olarak çözümlenmiştir.

Bu düzenlemeye göre; " 5237 sayılı TCK. madde 72: Dava ve ceza zamanaşımı süreleri gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün, 24 saat; bir ay otuz gündür. Yıl, resmi takvime göre hesap edilir."

TCK.nun 72. maddesi esas itibariyle ceza kanunumuzun Birinci Kitap, Üçüncü Kısım, Dördüncü Bölümünde Dava ve Cezanın Düşürülmesi başlığını taşıyan kısımda düzenlenmiş olup, konu olarak cezaların hesaplanma şeklini düzenler.

Ay 30 gün kabul edildiğinde; resmi ay uygulaması ile 5237 sayılı TCK. nun 72. maddesindeki ay uygulaması, birbiri ile her zaman aynı olmamaktadır. Resmi takvime göre aylar 28 ile 31 gün arasında değişen sayıda günlerden oluştuğu halde, TCK. nun uygulamasında ay standart olarak 30 gün kabul edilmiştir. Bunun doğal sonucu olarak da 1 yıl 365 (366) gün olmasına rağmen 12 ay sadece 360 gün olarak kabul edilmektedir. Burada karşımıza iki sorun çıkmaktadır.

1- Yıl olarak belirtilmiş süreler de artırım yapmak icap ettiğinde durum ne olacaktır?

2- Ay olarak belirlenen sürelerde artırım yapılması gerektiğinde bu nasıl yapılacaktır?

Bu sorulara aşağıda açıklandığı üzere Yargıtay'ın 13.12.1939 gün ve 25-58 sayılı içtihadı birleştirme kararı ile çözüm getirilmiştir.

A- Yıl Olarak Verilen Sürede Artırım Yapmak Gerektiğinde

Zamanaşımı uygulaması yönünden bu konu olağanüstü zamanaşımı sürelerinin tespitinde karşımıza çıkmaktadır. 5237 sayılı TCK. nun 67/4 maddesine göre zamanaşımının kesilmesi hallerinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar. Benzer düzenleme 765 sayılı TCK. nun 104. maddesinin 2. fıkrasının son cümlesinde de bulunmaktaydı.

Netice itibariyle 15 yıl olarak tespit edilmiş olan olağan zamanaşımı süresinin en fazla uzayacağı müddet yarısının bu rakama ilavesi ile bulunacak rakamdır. Matematiksel olarak $15+7.5=22.5$ yıldır. Acaba kanuni tatbikat itibariyle birbirinden iki farklı sonuç doğuran uygulamalardan hangisi kabul edilecektir? 22.5 yıl mı yoksa 22 yıl 6 ay mı? Yargıtay'ın 13.12.1939 gün ve 25/58 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre seneden sonra gelen bir aşağı taksimat (senenin en yakın cüzü) ay olduğundan sene baz alınarak yapılan artırma ve eksiltmeler ay üzerinden yapılacaktır. Buna göre 15 yıl yarı oranında artırıldığında 22 yıl 6 ay olarak ifade edilecektir. 15 yıllık olağan zamanaşımı süresinde 1/2 zam ilave edildiğinde süre 22 yıl 6 ay olarak uygulanacaktır.

B- Ay Olarak Belirlenen Sürelerde Artırım

Ay olarak belirlenen sürede yapılan artırım sonucu süre 1 yılı geçse dahi yukarıda belirtilen içtihat çerçevesinde süre yine ay olarak ifade edilecektir. Örneğin 10 aylık bir süreye yarı oranında bir artırım

gerektiğinde sonuç 1 yıl 3 ay olarak değil 15 ay olarak ifade edilecektir.

5237 sayılı yeni TCK. da ay olarak belirlenmiş bir süre bulunmasa da, Yürürlükten kaldırılan fakat lehe olan hükümleri nedeniyle 1 Haziran 2005 tarihine kadar işlenmiş olan suçlara uygulanacak olan 765 sayılı TCK. nun 102. maddesinde ay olarak belirlenmiş süre bulunmaktadır. O da 6. Bentteki 6 aylık süredir. Bu sürenin olağanüstü zamanaşımı süresi ise diğer sürelerin aksine 1/2 artırım yoluyla değil, 765 sayılı TCK. nun 105/2. maddesinde getirilen bu düzenleme çerçevesinde 1 yıl olarak tespit edilmiştir. 765 sayılı TCK. nun 105/2. maddesinde süre 1 yıl olarak ifade edildiğinde zamanaşımı süresi resmi takvime göre 365 veya 366 gün olarak uygulanacaktır. Dava zamanaşımının uygulanmasında bu husus bu nedenle özellik arz eden bir konudur.

Zamanaşımı sürelerinin tatbiki ile ilgili olan başka bir sorun ise zamanaşımının başladığı günün zamanaşımına dahil edilip edilmeyeceği hususudur. Bu konuda iki ayrı görüşün varlığı dile getirilmektedir.

a- Başlangıç Gününü Hariç Sayanlar

Carrara ve Ortalan'ın savunduğu bu fikre göre başlangıç günü zamanaşımına dahil edilmezdi. Zira zamanaşımının süreleri kanunda en küçük, gün olarak ifade edilmiş olup iki şeyin birbirine uzaklığı birinin bittiği yerden itibaren ölçülmeye başlanır. Dolayısıyla olay günü hesaba katılmaz.

b- Başlangıç Gününü Hesaba Dahil Sayanlar

Haus ve Le Sellyer'in paylaştığı bu görüşe göre ise başlangıç günü hesaba dahil edilmeli, aksi takdirde suçun işlenmesi ile zamanaşımının başlaması arasında kanunda sayılmamış olan bir durma nedeninin ortaya çıkacağı, zamanaşımının takibata başlama hakkı ile başlayacağı suçun işlendiği anda da takibat hakkının ortaya çıktığı ileri sürülmüştür.⁴⁰

F. EREM' de başlangıç gününün zamanaşımına dahil sayılmaması zamanaşımının birinci gününün suçun işlendiğini takip eden gün olması gerektiğini, bir şeyin başlaması için diğerinin bitmiş olması gerektiği, ölçü olarak belirlenmiş, zaman biriminin birbiri içerisinde bulunmaması gerektiğini, zamanaşımı müddetinin hesabında "saat" ölçüsü kabul edilmediğine, en küçük ölçünün her biri diğerine eşit uzunlukta gün ölçüsü

⁴⁰ Erem,1, s. 491-492.

olduğuna göre suçun işlendiği gün nazara alınamaz. Suç gününün ertesi, zamanaşımının birinci günüdür demektedir.⁴¹

Kanaatimizce zamanaşımı suç işlendiği anda başlamalıdır. Kanuni düzenleme çerçevesinde bu konuda kriter alınabilecek olan en küçük birim saat olup bu uygulamanın hem sanık lehine olduğu hem de uygulama birliği arz ettiği bir gerçekliktir. Aksi takdirde zamanaşımının 23 saate yakın bir süre sanık aleyhine fazladan kabul edilmiş olma ihtimali ortaya çıkacaktır.

2- MADDE METNİNDE YAZILI CEZALARDAN HAREKETLE ZAMANAŞIMININ HESAPLANMASI

TCK. nun sistemine göre zamanaşımı, ceza hükmü içeren maddelerde yer alan cezalardan hareketle tespit edilmektedir. Ceza ihtiva eden düzenlemelerde cezalar muhtelif şekillerde düzenlenmiştir. Hürriyeti bağlayıcı ceza yanında para cezaları, para cezalarının yanında hürriyeti bağlayıcı cezalar, seçimlik cezalar. Ayrıca cezalar genelde iki hat arasında düzenlendiğinden zamanaşımının hesabında hangisi nazara alınacaktır? Artırım veya eksiltme ihtiva eden maddelerin zamanaşımına etkisi nedir? Ceza davalarından aynı olarak uygulanacak tedbirin zamanaşımı yönünden tabi olacağı hükümler ne olacaktır? Uygulamada bu sorunların birçoğu muhtelif içtihatlarla bir cevaba kavuşmuştur.⁴²

A- Madde Metninde Yer Alan Cezalardan Tr İtibariyle Ağır Olan Cezalar Nazara Alınır

Ceza Kanunumuzda ve ceza hükmü içeren bir kanunda birden çok ceza içeren düzenlemeye rastlamaktayız. Örneğin 765 sayılı TCK. nun 419. maddesinde alenen hayasızca vaz'u harekette bulunma fiiline altı aydan bir seneye kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar da ağır para cezası verilmesi ngrlmştir. Burada hem hapis hem de ağır para cezası uygulaması yapılması gerekmektedir. Zamanaşımının tür itibariyle ağır olan ceza esas alınarak hesaplanacağına göre tür itibariyle ağır olan cezayı neye göre belirleyeceğiz? Burada 765 sayılı TCK. nun 11. maddesi devreye girmektedir. Ağır olan cezanın belirlenmesinde bu maddedeki sıralama dikkate alınır. Cezalar bu maddede buldukları yer itibariyle kendinden sonra gelen cezalardan daha ağırdır.

⁴¹ Erem, 1,s. 492.

⁴² Kunter, s.1010.

TCK. nun yukarıda değindiğimiz 419. maddesindeki hapis cezası, ağır para cezasından daha ağır olduğundan zamanaşımının hesaplanması hapis cezasına göre yapılır.

Benzer düzenleme 5237 sayılı yeni TCK. nun 46 ve 66. maddelerinde de yapılmıştır. 46. maddeye göre süreler ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis, süreli hapis ve adli para cezası olarak ağırlık derecesi sıralaması yapılmıştır. Ağır olan cezanın tespitinde bu sıralama dikkate alınacaktır.

Bu konu ile ilgili başka bir husus ise maddede cezaların seçimlik olarak düzenlenmiş olmasına ilişkindir.

Örneğin 765 sayılı TCK. nun 456/4. maddesinde "...fail hakkında iki aydan altı aya kadar hapis veya 200 liradan 2500 liraya kadar ağır para cezasına hüküm olunur."

5237 sayılı yeni TCK. nun 105. maddesinde " Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikayeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına hükmolunur " denmektedir.

Seçimlik ceza içeren bu maddelerde zamanaşımı süresi hangi cezaya göre belirlenecektir?

Seçimlilik olan bu cezalar arasında asıl veya feri olmak gibi bir ilişki olmadığı için zamanaşımı süresi burada da tür itibariyle ağır olan cezaya göre hesap edilir. Yukarıdaki örneklerde zamanaşımı süreleri daha ağır olan hürriyeti bağlayıcı cezalar esas alınarak hesap edilecektir.

B- Zamanaşımı Cezaların Üst Haddi Dikkate Alınarak Hesaplanır

Gerek ceza kanunumuzda ve gerekse ceza hükmü içeren diğer kanunlarda cezalar genel olarak iki had esasında belirlenmişlerdir. Zamanaşımı uygulaması yapılırken fiile uygulanacak ve sonuç itibariyle ortaya çıkacak cezaya göre değil, uygulanacak ceza maddesindeki cezanın üst haddi dikkate alınarak uygulama yapılmaktadır.

Örneğin 765 sayılı TCK. nun 493/1 maddesinde 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası öngörülmüş olup fiile göre sanığa verilecek olan ceza bu iki had arasında tespit edilebilir.

Zamanaşımı uygulamasında Yargıtay 3.6.1942 tarih ve 36/15 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı gereğince cürüm ve kabahatlerin müstelzim olduğu cezanın dikkate alınması gerektiği yönünde uygulama getirilmiş olup, zamanaşımının belirlenmesinde de cezaların üst haddine göre

zamanaşımı süresi belirlenecektir. Örneğimizde cezanın alt haddi 3 yıl üst haddi 8 yıl olup şayet cezanın alt haddi dikkate alınsa idi zamanaşımı süresi 5 yıl olacaktı. Şayet sanığa verilecek ceza dikkate alınarak zamanaşımı süresi belirlense idi süre 5 veya 10 yıl olabilecek idi. Yargıtay'ın kabul ettiği sisteme göre cezanın üst haddi dikkate alınarak zamanaşımı belirlenmekte olup örnek maddemizde de zamanaşımı 10 yıl olarak uygulanmaktadır.

5237 sayılı yeni TCK. nun 66. maddesi ile de yine zamanaşımı sürelerinin cezaların üst haddine göre belirleneceği hükme bağlanmıştır. Ancak 66. maddenin 4. fıkrasında yapılan yeni düzenleme ile dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibariyle suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur, denilmek suretiyle sırf madde metnindeki ceza ile yetinilmemesi, daha fazla cezayı gerektiren nitelikli hallerin de dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

Kanun sistematığı içerisinde bazen cezanın alt haddi bazen de üst haddi belirtilmektedir. Bu durumda ifade edilmeyen üst veya alt had 765 sayılı TCK. nun 13,15,19,21,24,25. maddelerine, 5237 sayılı yeni TCK. nun ise 47,48,49 ve 52. maddelerindeki genel hükümlere göre tespit edilir.

C- Zamanaşımının Tespitine Artırma Ve Eksiltmelerin Etkisi

765 sayılı TCK. 5237 sayılı yeni TCK. ve Yargıtay'ın "Soyut (mücerret) sistemi" kabul etmesinin doğal bir sonucu olarak zamanaşımının tespit edilmesinde cezaya etki eden artırıcı ve eksiltici nedenler kural olarak dikkate alınmaz.

Ancak 5237 sayılı yeni TCK. nun 66. maddesinin 2. fıkrasında yapılan yeni düzenleme ile bu kurala 18 yaşından küçükler açısından indirim, 66/3 maddesinde ise suçun nitelikli halleri açısından artırım nedenlerine istisna getirilmiştir.

Örneğin 765 sayılı TCK. na göre; sanığın suçu işlediği anda yaşı 15 'den küçük dahi olsa bu nedenle yapılması gereken indirim dikkate alınmaz iken, 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/2. maddesine göre; "Fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısı, 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olanlar hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer." Denilmek suretiyle zamanaşımının tespitinde, çocuklar açısından yaşa bağlı indirimlerin uygulanacağı hükme bağlanmış ve yaş açısından kurala istisna getirilmiştir.

Gerçekte ihlal edilen kanun maddesinde öngörülen cezanın üst haddi nazara alınarak hesaplama yapıldığından bu şekilde tespit edilen cezanın üst haddine artırım uygulanması hukuken mümkün değildir.⁴³ Ancak suçun nitelikli halleri göz önünde bulundurularak zamanaşımı süresinin baştan tek ve sabit olarak tespiti mümkündür.

3- TEDBİRLERDE ZAMANAŞIMI

Bu konu ile ilgili olarak uygulamada en çok karşılaşılan husus, suçta kullanılan veya münhasıran müsadereye tabi olan eşyanın ceza davasından ayrı olarak müsadere edilmesi durumudur.

Öncelikle şunu belirtelim ki suç mevzuu olmayıp münhasıran müsadereye tabi olan eşya hususunda ortada bir suç olmadığı için zamanaşımı yönünden irdelenmesi gereken bir durum söz konusu değildir. Bu tip eşyalar her zaman ve duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden sulh hakimi tarafından müsadere edilebilirler.

Suçta kullanılan ve herhangi bir nedenle kamu davasının açılmadığı veya kamu davası açılmasına rağmen müsadere hususunda asıl davada bir karar verilmeyen hallerde, her türlü takipten ayrı olarak asıl ceza davasını görmekle yetkili olan mahkemeden müsadere kararı alınabilir. Bu konuda talep hakkı cumhuriyet savcısı ve davacı tarafındadır.

Buradaki kuralımız: Müsadere kararının asıl ceza davasının tabi olduğu zamanaşımı süresi içerisinde verilmesidir. Örneğin 765 sayılı TCK. nundaki meskun mahalde silah atma fiilinden dolayı asıl dava ön ödemeye bağlı olarak açılmamış ise, müsadere kararı asıl davanın zamanaşımı süresi olan 2 yıllık sürede verilmelidir.

4- ÖZEL CEZA KANUNLARINDA ZAMANAŞIMI UYGULAMASI

5237 sayılı yeni TCK. nun 5. maddesinde ve 765 sayılı TCK. nun 10. maddelerinde bu durum tesis edilmiştir.

765 sayılı TCK. madde 10: “Bu kanundaki hükümler, hususi ceza kanunlarının buna muhalif olmayan mevaddı hakkında tatbik olunur. 5237 sayılı yeni TCK. nun 5. maddesine göre ise, “ Bu kanunun genel hükümleri özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar

⁴³ Taner, (Gözübüyük, s. 1100).

hakkında da uygulanır.”

765 sayılı TCK. na göre özel kanunda hüküm bulunmayan hallerde 765 sayılı TCK. nun genel ve özel hükümleri uygulanır. Örneğin zamanaşımına ilişkin özel bir düzenleme yapılmamış kanunların zamanaşımı, TCK. nun hükümleri dikkate alınarak tespit edilir.

5237 sayılı yeni TCK. nun yürürlük tarihi olan 1 Haziran 2005 tarihinden sonra işlenen suçlarda, özel kanunlara ilişkin de olsa 5237 sayılı yeni TCK. nun genel hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla özel kanunlardaki zamanaşımı uygulamaları 5237 sayılı yeni TCK. na göre yapılacaktır.

5- AYNI TAHKİKATA KONU OLAN SUÇLARDA ZAMANAŞIMI AYRI AYRI HESAP EDİLİR

Gerek kanuni düzenleme ve gerekse uygulama itibariyle usul ekonomisi de gözetilerek fail veya mağdur veya suçlar dikkate alınarak bir tahkikat içerisinde birden fazla suçun takibatı yapılabilmektedir. Bu durumda karşımıza çıkan sorun, bu suçlardan bir tanesi zamanaşımına uğradığı takdirde diğer suçlara etkisi ne olacaktır?

Bu konu ile ilgili olarak yasal bir düzenleme olmamasına rağmen uygulamada bu konuya en mantıklı cevap bulunmuş ve her bir suçun zamanaşımının kendi yönünden hesap edileceği, zamanaşımına uğrayan suçunda diğer suçlara bu yönden etki etmeyeceği kabul edilmiştir.⁴⁴

İleride ayrıntıları ile incelenecek olan fakat yeri gelmişken temas etmekte fayda mülahaza ettiğimiz bir konuda zamanaşımını kesen ve durduran her bir sebebin hangi suç hakkında ifa edilmiş ise bu konuda hüküm doğuracağıdır. Örneğin 6136 sayılı kanundan beraat, müessir fiilden mahkumiyet kararı verilse, müessir fiilden verilen mahkumiyet kararının dava zamanaşımını kesici etkisini 6136 sayılı kanuna muhalefet suçunda uygulamayız. Uygulamada ve özellikle hazırlık aşamasında yapılan zamanaşımını kesici işlemlerin etkisi Yargıtay'ca daha geniş yorumlanmaktadır. Örneğin hazırlık aşamasında silahlı müessir fiil suçundan yapılan sorgu ve tutuklamanın 6136 sayılı kanunu da kapsadığı kabul edilmektedir. Son soruşturma aşamasında da sanığın sorgusu için celbi, tutuklanması gibi işlemler sanık olarak yargılamaya konu olan eylemlerin tümünü kapsar mahiyette yapıldığından da bu işlemlerin zamanaşımını kesici etkisi tüm suçlara sirayet edecektir.

⁴⁴ Yarbaş, Fevzi – B ağıcı, Basri, (a.g.e.), s. 47.

6- ZAMANAŞIMINIDA ŞÜPHE SANIK LEHİNE YORUMLANIR

Bu konu, özellikle zamanaşımının başlangıcı yönünden önem taşımaktadır. Bazen suçun işlenme anı kesin olarak tespit edilemez. Fakat genel olarak bir tarih belirlenebilir. Belirlenen bu tarihlerde zamanaşımı yönünden sanığın en lehine olan tarih zamanaşımının başlangıcına esas alınır. Bir suçun işlendiği an ay olarak ifade ediliyorsa, bu ayın ilk gününü, yıl olarak ifade ediliyorsa 1 ocak tarihi suçun işlendiği gün olarak kabul edilir. Bazen suç tarihi mevsim bazında ifade edilir. Örneğin yazın, kışın, ilkbaharda vs. gibi, bu durumda resmi olarak mevsiminin ilk gününü zamanaşımının başlangıcına esas alırız. Bazen de suçun işlendiği hususunda belirli bir zaman dilimi ele alınır. Örneğin yazlık evden yapılan hırsızlık, ev sahibinin evden ayrı bulunduğu eylül-haziran ayları arasındaki herhangi bir zamanda işlenmiş olabilir. Araştırılan diğer hususlar suçun işlenme anı hususunda net bir kanaat vermediği takdirde suçun işlendiği tarih konusunda suçun işlenebileceği ilk tarih olan 1 eylül, suç tarihi olarak kabul edilmelidir.

Uygulayıcı zamanaşımının başlangıç anını tespit konusunda sağlayabildiği en somut zaman dilimine kadar incek daha sonra ise sanığın en lehine olacak anı zamanaşımının başlangıcı olarak kabul edip, uygulayacaktır.

Örneğin bina dahilinde yapılmış bir hırsızlığın gece yahut gündüz yapıldığı hususunda tereddüt varsa sanık lehine yorum yapılarak hırsızlığın gündüz yapıldığı kabul edilmelidir.⁴⁵

Tahkikat yahut yargılama aşamasında kanun değişikliği halinde durum ne olacaktır? 5237 sayılı TCK. nun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkındaki Kanun ile yürürlükten kaldırılan, 825 sayılı Ceza Kanununun Mevkii Mer'iyete Vazına Müteallik Kanununun 22. maddesinde getirilen düzenleme ile zamanaşımı konusunda sanık lehine yorum prensibi eski ve yeni ceza kanunlarının uygulanmasında kabul edilirken zamanaşımının durma veya kesilme hallerinde yeni kanun hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmişti.

Meriyet Kanunu madde 22: Müruru zaman meselesinde eski ve yeni ceza kanunları ahkamı müddetçe tearuz ettiği yerlerde maznun ve mahkuma daha müsait olan ahkam tatbik olunur.

⁴⁵ Taşdemir ,K.-Özkepir , R. Mala Karşı Suçlar, s. 117.

Ŗu kadar ki müruru zamanın tevkif veya inkıtaı bahsinde yeni kanun ahkamı mutlak surette caridir, hükmü bulunmaktaydı.

Yeni TCK. nun yürürlüğüne ilişkin kanunda bu konuda bir düzenleme yapılmamıŖ olmakla birlikte, TBMM. komisyon raporunda; zamanaŖımı konusunda da eski ve yeni kanun hükümlerinden sanık lehine olan kanun hükümlerinin uygulanacağı açıkça belirtilmiŖtir. Buna göre zamanaŖımı konusunda da sanığın en lehine olan kanun hükümleri uygulanacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAVA ZAMANAŞIMI VE MÜDDETLER

Bu bölümde TCK.nun dava zamanaşımını düzenleyen maddeleri tek tek ve sırası ile ele alınmak suretiyle incelenecek, maddelerde getirilen düzenlemelere yapılan eleştiriler gözden geçirilecek, maddelerin halen ne şekilde yorumlanıp uygulandıklarına ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

Ayrıca 5237 sayılı yeni TCK. nun zamanaşımına ilişkin hükümlerinin yanı sıra, lehe olan hükümlerinin 1 Haziran 2005 tarihine kadar işlenen suçlara uygulanacak olması nedeniyle 765 sayılı TCK. nun zamanaşımına ilişkin hükümleri de inceleme konusu yapılacaktır.

I- 5237 SAYILI YENİ TCK.NA GÖRE KAMU DAVASININ ZAMANAŞIMI NEDENİYLE DÜŞÜRÜLMESİ

1-MÜDDETLER

5237 sayılı yeni TCK : Madde **66(1)**. Kanunda başka türlü yazılmış olan haller dışında kamu davası;

a-) Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 30 yıl,

b-) Müebbet hapis cezasını gerektiren suçlarda 25 yıl,

c-) Yirmi yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasını gerektiren suçlarda 20 yıl,

d-) Beş yıldan fazla ve yirmi yıldan az hapis cezasını gerektiren suçlarda 15 yıl,

e-) Beş yıldan fazla olmamak üzere hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlarda 8 yıl, geçmesiyle düşer.

(2) Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlar hakkında, bu sürelerin yarısının; onbeş yaşını doldurmuş olup da on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında ise, üçte ikisinin geçmesiyle kamu davası düşer.

(3) Dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli halleri de göz önünde bulundurulur.

(4) Yukarıdaki fıkralarda yer alan sürelerin belirlenmesinde suçun kanunda yer alan cezasının yukarı sınırı göz önünde bulundurulur. Seçimlik cezaları gerektiren suçlarda zamanaşımı bakımından hapis cezası esas alınır.

(5) Aynı fiilden dolayı her ne suretle olursa olsun tekrar yargılanması gereken hükümlünün, sonradan yargılanan suça ait üçüncü fıkrada yazılı esasa göre belirlenecek zamanaşımı göz önünde bulundurulur.

(6) Zamanaşımı, tamamlanmış suçlarda suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalan suçlarda son hareketin yapıldığı günden, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği günden, çocuklara karşı üst soy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren işlemeye başlar.

(7) Bu kanunun ikinci kitabının dördüncü kısmında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımı uygulanmaz.

2- MECLİS GEREKÇESİ

Tasarının dava zamanaşımına ilişkin düzenlemesi esas itibarıyla muhafaza edilmiştir. Ancak, suçlar arasında cürüm ve kabahat ayrımı kaldırılmasına ve çeşitli ceza yaptırımlarına ilişkin getirilen yeni hükümlere paralel olarak madde metninin ifade biçiminde bazı değişiklikler yapılmıştır.

Madde metnine yeni bir fıkra olarak, çocuklar açısından fiili işlediği yaşı göz önünde bulundurulmak suretiyle ayrı zamanaşımı sürelerinin belirlenmesine ilişkin bir hüküm konulmuştur.

Tasarıda, dava zamanaşımı süresinin belirlenmesinde ağırlatıcı ve hafifletici nedenler gözetilmeksizin kanunda yer alan cezanın üst sınırının göz önünde bulundurulacağı belirtilmekteydi. Ancak, yapılan değişiklikle, dosyadaki mevcut deliller itibarıyla suçun daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerinin de dava zamanaşımı sürelerinin tespitinde göz önünde bulundurulması gerektiği yönünde düzenleme yapılmıştır.⁴⁶

3- KARŞILAŞTIRMA

5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nun 66. maddesi 765 sayılı Ceza Kanunumuzun 102. 103. ve 109. maddelerine karşılık olarak düzenlenmiştir. Dava zamanaşımı süreleri artırılmıştır. Bu süreler suçun gerektirdiği ceza miktarı esas tutulmak suretiyle ayrı ayrı belirtilmiştir. Ancak, sürelerin belirlenmesinde suçun ilgili maddesinde öngörülen cezanın en üst sınırından başka, dosyadaki mevcut deliller itibarıyla daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin de göz önünde bulundurulacağı, seçimlik ceza öngören suçlarda ise, zamanaşımı bakımından hapis cezasının ölçüt alınacağı hükme bağlanmıştır.

Maddenin 2. fıkrasında, çocuklar için fiili işlediği sıradaki yaşı göz önünde bulundurulmak suretiyle ayrı zamanaşımı süreleri öngörülmüştür.

Maddede 765 sayılı Ceza Kanunumuzun 102/2. maddesinde düzenlenen, Kanunun 2. Kitabının Dördüncü Kısımında yazılı ağırlaştırılmış müebbet veya müebbet veya on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçların yurt dışında işlenmesi halinde dava zamanaşımının uygulanmayacağına ilişkin hüküm ve zamanaşımı süresinin başlangıcına ilişkin 103. madde düzenlemesi aynen korunmakla birlikte, çocuklara karşı üst soy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağına ilişkin yeni bir düzenleme de yapılmıştır.

765 sayılı Ceza Kanunumuzun 109. maddesinde öngörülen düzenlemeden farklı olarak, maddenin 5. fıkrası uyarınca, aynı fiilden dolayı tekrar yargılanması gereken hükümlünün, son yargılaması yapılan suçunun cezası daha ağır ise, bu suça ilişkin zamanaşımı süreleri, dava zamanaşımının belirlenmesinde esas alınacaktır.⁴⁷

⁴⁶ Güney, Niyazi – Özdemir, Kenan – Balo Yusuf S., Yeni ve Farklı Yönleriyle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, s.167.

⁴⁷ Meran, Necati, 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, s.320.

II- 765 SAYILI TCK. NA GÖRE KAMU DAVASININ ZAMANAŞIMI NEDENİYLE ORTADAN KALKMASI

765 sayılı TCK. madde 102: Kanunda başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuki amme davası:

1. Ölüm ve müebbet ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerde yirmi yıl,

2. Yirmi seneden aşağı olmamak üzere muvakkat ağır hapis cezası müstelzim cürümlerde onbeş sene,

3. Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya beş seneden ziyade hapis yahut hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarında birini müstelzim cürümlerde on sene,

4. Beş seneden ziyade olmamak üzere ağır hapis veya hapis veya hidematı ammeden muvakkaten mahrumiyet cezalarını ve ağır para cezasını müstelzim cürümlerde beş sene,

5. Bir aydan ziyade hafif hapis veya otuz liradan ziyade hafif para cezasını müstelzim fiillerde iki sene,

6. Bundan evvelki bentlerde beyan olunan miktardan aşağı cezaları müstelzim kabahatlerde altı ay geçmesiyle, ortadan kalkar.

Bu kanunun ikinci kitabının birinci babında yazılı ölüm veya müebbet yahut muvakkat ağır hapis cezalarını müstelzim cürümlerin yurtdışında işlenmesi halinde dava müruru zamanı yoktur.

(Değiştiren kanun: 1938/3531 1988/3506)

Birinci fıkranın (1) numaralı bendinde yer alan “Ölüm” ibaresi, “Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis” olarak, ikinci fıkrasında yer alan “Ölüm” ibaresi, “Ağırlaştırılmış müebbet ağır hapis” olarak değiştirilmiştir. (14.7.2004 tarihli 5218 sayılı kanunun 1-A maddesi.)

765 sayılı Türk Ceza Kanunumuzun 102. maddesinde getirilen düzenleme ile ceza davasında yargılamaya konu olan eylemin müstelzim olduğu cezalar dikkate alınmak suretiyle dava zamanaşımı süreleri tespit

edilmiştir. Cezaların ağırlığına göre daha uzun, hafif hallerinde ise daha kısa zamanaşımı süreleri tespit edilmiş olup ceza türünün ağır hapis, hapis, hafif hapis, ağır veya hafif para cezası içermesi de ikinci bir kriter olarak dikkate alınmıştır. Ayrıca suçun cürüm veya kabahat olmasına göre de bazı ayrımlar yapılmıştır. Ana hatları itibariyle getirilen düzenlemenin hareket noktasını cezanın miktarı oluşturmuştur. Suçun nevi veya cezanın türü ikinci planda kalmıştır.

765 sayılı TCK.nun 102/2. fıkrasında getirilen ve yurtdışında devlet aleyhine işlenen suçlarda zamanaşımı olmadığı yolundaki düzenleme dahi ceza miktarı da dikkate alınmak suretiyle genel düzenlemeden ayrılınmamıştır.

Mevcut düzenlemenin mehz kanunda da aynı şekilde cezaların nitelik farkını dikkate almaması, 102. maddenin 3.ve 4. bentlerinde ağır hapis ve hapis cezalarını aynı zamanaşımı süresine tabi tutması eleştirilmiştir.

"Zerboğlio, bu cezaları müstelzim suçların saikleri arasında büyük farkların mevcut olduğu ve iki cezanın infazının' da birbirine benzemediği, iki ceza arasında farklar gözetmiş olan kanunu, zamanaşımı bakımından onları aynı hükme tabi tutmasını" doğru bulmaz.

F. Erem'de dava zamanaşımı süresini tayin ederken kanunun suçun cezasını esas tutacağı yerde gruplaştırarak suçların vasıflarını esas alması gerektiğini, bu şekilde davranmakla zamanaşımının kabulü lehinde ortaya atılan düşüncelere daha fazla uyulmuş olacağını dile getirmektedir⁴⁸.

765 sayılı TCK. nun 102. maddesinde 20,15,10,5,2 yıllık ve 6 aylık olmak üzere toplam 6 adet zamanaşımı süresi kabul edilmiştir. Bu sürelerden ilk 4 tanesi cürümlere taalluk etmekte olup 5. ve 6. bentlerde getirilen iki düzenleme ise genel olarak kabahat nev'inden suçlara yöneliktir. Fakat 5. bentteki düzenleme cürüm veya kabahatten bahsedilmeksizin "fiiller" deyimi kullanılmış olup bu bendin cürümler kısmında düzenlenen fakat ceza olarak hafif hapis veya hafif para cezası öngörülen fiillere de uygulanacağı kanaatindeyiz.⁴⁹

⁴⁸ Zerboğlio, s. 43; (Erem, s. 497).

⁴⁹ Erem, s. 517.

1- KANUNDA ÖNGÖRÜLEN ZAMANAŞIMI SÜRELERİ OLAĞAN ZAMANAŞIMI SÜRELERİDİR

Bunun anlamı, zamanaşımı uygulanmasında kural olarak madde içinde getirilen sürelerden daha aşağı bir zamanaşımı süresi uygulaması yapılamayacağıdır. 5237 sayılı yeni TCK. nun 66. maddesindeki ve yine 765 sayılı TCK. nun 102. maddesindeki süreler, ilgili suç için asgari süre olup bu sürenin altına inilmesi mümkün değildir. Zamanaşımını kesen veya durduran sebeplerin varlığı halinde bu sürelerin üzerine çıkmak mümkün olduğu halde bu sürelerin altına inmek mümkün değildir.

765 sayılı TCK. nun 102. maddesinde istisnası bulunmayan bu kurala, 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/2. maddesinde çocuklar açısından ilk defa istisnai bir hüküm getirilmiştir. 66/2. maddeye; göre; 12-15 yaşları arasında olan çocukların işlediği suçlarda 1/2 oranında, 15-18 yaşları arasında olan çocukların işlediği suçlarda ise 1/3 oranında, zamanaşımı sürelerinde indirim söz konusudur.

Yaş açısından getirilen bu indirim sebebinin haricinde zamanaşımının tespitinde diğer indirim sebeplerinin hiç biri dikkate alınmaz.

Olağan zamanaşımı süresi bir kesintiye uğramadan tam olarak geçtiğinde artık olağanüstü zamanaşımı süresinin dolmasını beklemeye gerek kalmadan dava düşürülür.

Zamanaşımı süresinin dolması, yargılama süresi içerisinde mahkeme aşamasında olabileceği gibi, hüküm tarihi ile itiraz veya temyizden önce inceleme tarihi arasında da dolabilmektedir. Bu durumda davaya temyizden önce veya itirazden önce bakacak olan mahkeme veya daire bu konuyu resen dikkate alıp gereğini yerine getirecektir.

29.3.1939 tarih ve 22/31 sayılı YİBK. na göre: Her ne kadar kabahat nevinden olan suçların hüküm ve inceleme tarihleri arasında geçen asli zamanaşımı süresinin davayı düşüreceğini düzenlese de hukuk mantığı açısından bu düzenleme tüm suçlar için de geçerli olabilmektedir. İki yıllık asli zamanaşımı süresine tabi olan bir suçun da hüküm tarihinden sonra inceleme tarihine kadar bu süresinin dolması mümkündür. Bu durumda inceleme mercii tarafından resen dikkate alınmaktadır.

2- 765 SAYILI TCK. NUN 102. MADDESİNE GETİRİLEN BAZI ELEŞTİRİLER

765 sayılı TCK. nun 102. maddesinin 6. bendinde " Bundan evvelki bentlerde " ibaresi kullanılmış olmasına rağmen kabahat nevinden suçları düzenleyen bu bendin esas olarak temas ettiği bent 5. bent olup ceza miktarı itibarıyla 5. bentteki cezaların altında kalan cezalara 6. bentteki zamanaşımı süreleri tatbik edilmektedir.

Yurt dışında işlenen bazı suçlarda zamanaşımının olmamasında, suç yerinin yurtdışı olmasında yapılan bu ayırımın dayandığı mantık eleştirilmektedir. Suçun yurt dışında işlenmiş olmasının zamanaşımına tabi olmamasını gerektirmesinin izah edilemeyeceği ifade edilmektedir.⁵⁰

Uygulamada, Yargıtay içtihatlarıyla da maddedeki mütenavip cezalardan ağır olan cezaya göre zamanaşımının belirlenmesinde, ağırlık kriterinin dikkate alınması da eleştirilmiştir.

Zamanaşımı sürelerinin tespitinde mücerret sistemin kabul edilmesi (suçun gerektirdiği cezanın üst haddinin indirim sebepleri dikkate alınmaksızın kabul edilmesi) doktrinde eleştirilen konular arasındadır.⁵¹ Fakat kanunda yer alan "müstelzim oldukları cezalar" tabirinin mücerret sistemi işaret ettiği görüşünde olan yazarlar da vardır.⁵²

Kanaatimizce uygulama kolaylığı arz eden mevcut sistemin adalete ve zamanaşımına dayanarak teşkil eden muhtelif görüşlere pek uygun olmadığı fikrindeyiz. Uygulayıcı zamanaşımının tespitinde takdire dayalı olmayan olayın yapısı gereği doğal olarak uygulanması gereken yaş, teşebbüs, suçun işlenme zamanı, zarar miktarı gibi ağırlaştırıcı ve hafifletici nedenleri kendiliğinden dikkate alıp zamanaşımını bu durumlara göre tespit edebilmelidir. Bu durumun kabulü halinde teşebbüs aşamasında kalmış olan adam öldürme suçu ile gerçekleşmiş bulunan adam öldürme suçunun zamanaşımları aynı olması gibi çelişkili durumlar ortadan kalkmış olacaktır.

5237 sayılı yeni TCK. nunda yaş açısından eleştiriler doğrultusunda düzenleme yapılmışken, diğer indirim sebepleri yine dikkate alınmamıştır.

⁵⁰ Kunter, s. 10, IHFM. C. XIII; 1947, N. 3.

⁵¹ Ord. Prof. Tahir Taner'e göre; metindeki" Cezasını müstelzim cürümlerinde" deyimini dar manada anlamak, ibare suçun ., failinde nispetle olduğu cezayı" nazara almaya, kanuni ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepleri hesaba katmaya tamamen müsaittir. Maddenin bu surette tatbiki zamanaşımının esasına ve ruhuna daha uygun olur, (Tahir TANER, s., 677).

⁵² Taşdemir / Özdemir, . Mala Karşı Suçlar, Ankara ı 993, s. 17.

3- ZAMANAŞIMI NEDENİYLE DAVA ORTADAN KALDIRILMALI MIDIR YOKSA DÜŞÜRÜLMELİ MİDİR?

Tatbikatta bir birlik göstermeyen ve asli bir önem de arz etmeyen bu konu ile ilgili olarak önem taşıyan ve durumu düzenleyen ilgili kanun maddelerini şöyle sıralayabiliriz.

5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanunumuzun 223. maddesi; beraat, ceza verilmesine yer olmadığına, mahkumiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararları hükümdür.

1412 sayılı CMUK: madde 253/2: Sanığın beraatına veya mahkumiyetine davanın reddine veya düşmesine ve muhakemenin durmasına dair kararlar hükümdür.

Madde 253/5: Ceza kanununun birinci kitabının dokuzuncu babındaki davanın düşmesi sebebi olarak gösterilen haller varsa veya muhakeme şartının gerçekleşmeyeceği anlaşılırsa davanın düşmesine karar verilir.

Uygulamada ceza davası zamanaşımına uğradığında genelde "Ortadan kaldırma" kararı verilmektedir. Çoğu zaman Yargıtay'ın uygulamaları da bu yöndedir. Bu durum da genel olarak kaynağını 765 sayılı TCK. nun 102. maddesinde yer alan "... amme davası ... ortadan kalkar" şeklindeki ibarelerden almaktadır.

Hukuk sistematiğimize göre "Hüküm" niteliğini taşıyan kararların neler olacağına ilişkin düzenleme, 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanununun 223. maddesinde; beraat, mahkumiyet, davanın reddi, davanın düşmesi, ceza verilmesine yer olmadığına ve güvenlik tedbirine hükmedilmesi şeklinde tahdidi olarak sayılmıştır.

Benzer düzenleme 1412 sayılı CMUK. nun 253/2 maddesinde de; Beraat, mahkumiyet, davanın reddi, davanın düşmesi ve durması olarak tahdidi bir şekilde sayılmıştı. Zamanaşımı gerçekleştiğinde; meydana getirdiği etki itibariyle zamanaşımı ceza davasını esastan çözer ve taraflar açısından kazanılmış bir hak oluşturur. Dolayısıyla zamanaşımı ceza davasını sona erdiren bir hükümdür.

Her ne kadar 765 sayılı TCK. nun dava zamanaşımını düzenleyen 102. maddesinde "davanın ortadan kaldırılması" şeklinde karar verilmesi

gerektiği yönünde ibareler yer alsa da; konuyu özel olarak düzenleyen 1412 sayılı CMUK. nun 253. maddesinde, 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanunumuz 223. maddesinde, yine 5237 sayılı yeni TCK. nunda "ortadan kaldırma" kararı şeklinde bir hüküm düzenlemesi yoktur. Ayrıca aynı maddenin 5. fıkrasında daha özel bir düzenleme yapılmak suretiyle ; 765 sayılı Ceza Kanunumuzun, zamanaşımı konusunda 1. Kitabının 9. Babında yer alan hallerin varlığı halinde" davanın düşmesine karar verilir" denilmek sureti ile gayet net bir kural konulmuştur.

Sonuç itibariyle , 5237 sayılı yeni TCK. nun zamanaşımını düzenleyen 66. maddesi ve 5271 sayılı yeni CMK. nun 223. maddesi zamanaşımı süresinin dolması halinde kamu davasının "düşeceğini" belirtmek suretiyle uygulamadaki bu karışıklığa son vermiştir. Bundan sonra verilecek kararlarda davanın zamanaşımı nedeniyle "DÜŞÜRÜLMESİNE" şeklinde hüküm kurulacaktır.

765 sayılı TCK. nun 102. maddesindeki "ortadan kaldırılır" şeklindeki yazım, 5237 sayılı TCK. nda "düşürülür" şeklinde yazılmak suretiyle de kesin ve net olarak sonuca bağlanmıştır.

Kanaatimize göre de, bir ceza davası zamanaşımına dayalı olarak sona erdirilecek ise, bu durumun kararda "Zamanaşımı Nedeniyle Davanın Düşürülmesine" şeklinde ifade edilmesi, daha doğru olacaktır.

4-DAVA ZAMANAŞIMI VE ŞAHSİ DAVA (765 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU AÇISINDAN)

5237 sayılı yeni TCK. ile şahsi dava kaldırılmışsa da 1 Haziran 2005 tarihinden önce açılmış olan şahsi davalar açısından zamanaşımı hükümleri yine uygulanacaktır.

Dava zamanaşımının genel olarak düzenlendiği 5237 sayılı yeni TCK. nun 66. ve müteakip maddelerinde yine 765 sayılı TCK. nun 102. ve müteakip maddelerinde "Kamu davası" terimi kullanılarak sanki bu düzenlemelerin münhasıran kamusal nitelikteki ceza davalarına ait olduğu, şahsi dava niteliği taşıyan ceza davalarına mevcut hükümlerin uygulanmayacağı gibi bir izlenim verilmektedir.

Şikayet hakkının kullanılma süresinin düzenlendiği 5237 sayılı yeni TCK. nun 73. maddesinin ikinci fıkrasında "zamanaşımı süresini

geçmemek koşuluyla bu süre , şikayet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar,” denilmek suretiyle şahsi davanın özünü teşkil eden şikayet hakkının kullanılmasının dava zamanaşımı süresi ile bir üst süreye bağlandığını görmekteyiz. Bu düzenleme üstü kapalı olarak da olsa şahsi davaların da genel dava zamanaşımı sürelerine tabi olduğunu ifade etmektedir.

Benzer düzenleme 765 sayılı TCK. nun şikayet hakkının düzenlendiği 108. maddesinin 2. fıkrasında da mevcuttur.

Şahsi davalar yapıları itibariyle kamu davalarından bazı farklılıklar gösterebilir de zamanaşımının kabulünü gerekli kılan tüm etkenler bu dava türleri için de geçerlidir. Bu dava türlerinde devletin yargılama hak ve ödevini kullanması mağdurun şikayet şartına tabi tutulmuş olması, sosyal anlamda suç olgusunu ortadan kaldırmamaktadır. Ceza kanununda yanlış olarak kullanılmış bulunan bazı terimlerin şahsi davaların dava zamanaşımına tabi olmayacağı şeklinde yorumlanması oldukça yanlış olacaktır. Kaldı ki şahsi davalarında genel düzenleme içerisinde yer aldığını gösteren düzenlemeler de bulunmaktadır.⁵³

III-ZAMANAŞIMININ BAŞLANGICI

1- TAMAMLANMIŞ SUÇLARDA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI

5237 sayılı yeni TCK. nun 66/6 maddesine göre tamamlanmış suçlarda zamanaşımı; suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlar.

765 sayılı TCK. nun 103. maddesinde de aynı şekilde "Müruru zamanın başlangıcı; tamamiyle icra olunmuş cürüm ve kabahatler hakkında fiilin vukuu gününden itibaren işlemeye başlar."

5237 sayılı yeni TCK. nun 66/6. maddesi, 765 sayılı Ceza Kanunumuzun 103. maddesinin karşılığı olarak düzenlenmiş olup zamanaşımının başlangıcını düzenler. Bu yönüyle önemli ve kritik konuları ihtiva eder.

Bu konuların başında, olayın olduğu günün zamanaşımı süresine dahil olup olmayacağı hususu gelmektedir. Bu konu kanuni

⁵³ Yarbaşı, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e.), s. 67.

düzenlemelerle çözümlenmiş olup, 1936 yılında 3038 sayılı kanun ile yapılan değişiklikten sonra suçun işlendiği günün zamanaşımına dahil olacağı kabul edilmiş olup, ayrıca mevcut uygulamada da günler bölünmeden tam olarak nazara alınmaktadır.

5237 sayılı yeni TCK. nun 66/6. maddesinin lafzı yorumundan da zamanaşımının suçun işlendiği günden itibaren işlemeye başlayacağı açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla suçun işlendiği gün, zamanaşımı süresine tam gün olarak dahil edilecek ve o günden itibaren zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır.

Tamamlanmış suçtan kasıt bir suçun tüm unsurları ile tekamül etmesidir. Burada suçun bütün objektif ve sübjektif unsurları gerçekleşmiş olmaktadır. Suçun vasfını belirleyen en önemli unsurlardan olan "netice" tamamlanmış suçlarda ortaya çıkmıştır. Genel olarak neticenin gerçekleştiği gün zamanaşımı da işlenmeye başlar.

Bazen failin hareketi ile neticenin ortaya çıkmasında kısa veya uzun bir zaman aralığı geçmektedir. Bu gibi durumlarda zamanaşımının hangi tarihten başlatılacağı hususu tartışmalıdır. Özellikle taksirli suçlarda olayın veya neticenin uzun yıllar sonra gerçekleşmesi gibi durumlar tartışmalara neden olmaktadır.

Kasıtlı adam öldürme suçunda ölüm olayı failin fiilinden birkaç gün sonra gerçekleştiğinde zamanaşımı ölüm gününden başlatılmaktadır. Bunun gibi trafik kazasında da ölüm olayı kazadan birkaç gün sonra gerçekleştiğinde zamanaşımı bu günden işlemeye başlamaktadır.

Fakat bazı taksirli suçlarda (Örneğin hatalı inşa edilmiş olan bir elektrik hattının, inşasının tamamlandığı tarihten 5-10 yıl sonra bir kişinin yaralanmasına veya ölmesine neden olmasında, yine hatalı olarak yapılmış bir binanın 5 – 10 yıl sonra yıkılması sonucu ölüme veya yaralanmaya sebep olması durumunda) zamanaşımı hangi tarihten itibaren başlayacaktır? Konu bir bütün olarak ele alındığı zaman, müsnet suç neticenin ortaya çıkması ile tamamlanmıştır. Tamamlanmış suçlarda zamanaşımı tamamlanma günü işlemeye başlar denilebilir. Kanuni düzenlemede bu yönde olup, uygulamada genel olarak bu şekilde yapılmaktadır.

Yukarda verilen örneğe göre; hatalı inşaat sonucu 10 yıl sonra bina yıkılmış ve ölüm meydana gelmişse; zamanaşımı süresi binanın yıkıldığı, ölümün meydana geldiği gün işlemeye başlayacaktır.

Bu gibi olaylarda zamanaşımının netice ile işlemeye başlaması

kanunun lafzı yorumuna uygundur. Fakat bu düzenlemeler adalet duygusunu da rencide etmektedir.

Faruk EREM'e göre; "Zannımızca çok uzun süre sonra neticenin vukuu tamamıyla istisnaidir. Böyle hallerde fiilin vukuu ile neticenin husule geldiği an arasındaki (kesilmede olduğu gibi) bir bütün zamanaşımı süresi geçmiş ise zaman aşımı dolmuş kabul edilmelidir. Fakat bu fikrin kanuni mesnedinde tereddüt edileceği tabiidir. Bazı yabancı kanunlar neticenin vukuu değil, fiilin (veya bunlar müteaddit iseler en sonuncunun) işlendiği günü esas tutmaktadır. Bu suretle teşebbüste zamanaşımı son "icra fiil" den başlatan usul ve tekamül etmiş suçlarda zamanaşımının başlaması bakımından kabul edilen usul birleşmiş olacaktır."⁵⁴

Taşdemir / Özkepir'e göre ise "Taksirli suçlarda dava zamanaşımının başlangıç süresi tartışmalıdır. Kanımızca sonucun meydana gelmesi ile zamanaşımı süresi başlamalıdır."⁵⁵

A- Suç Tiplerine Göre Zamanaşımının Başlaması

a- Muhtelit, müterakki ve mürettep suç şeklinde içtima eden suçlarda ağır olan suça göre zamanaşımının hesaplanması yapılır.

b- Şekil Suçlarında Zamanaşımının Başlaması:

Şekil suçlarının özelliği itibariyle burada sonucun gerçekleşmesinin önemi yoktur. Fiilin haricileştiği anda suç oluşur. Bu konuya yalan şahitliği örnek olarak verecek olursak, yalan şahitliğin yapıldığı anda suç oluşur. Bu şahadete dayalı olarak sanığın mahkum olmasının suçun oluşması anına ve zamanaşımının başlangıcına bir tesiri bulunmamaktadır.

c- Şarta Bağlı Suçlarda Zamanaşımının Başlaması:

Gerçekleşmesi şarta bağlanmış olan suçlarda zamanaşımı şartın gerçekleştiği anda işlemeye başlar.

d- Selbi Suçlarda Zamanaşımının Başlangıcı:

Selbi suçlar, bir şeyin yapılmaması şeklinde ifade edilen suçlar olup, yapısı itibarıyla aksi bir yorum çıkartılmaya müsait dahi olsa da bu suçlar için de zamanaşımı suçun tamamlandığı anda işlemeye başlar.

⁵⁴ Erem, Faruk,1, s. 502.

⁵⁵ Taşdemir/ Özkepir, s. 17.

2- İŞTİRAK HALİNDE İŞLENEN SUÇLARDA DAVA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI

Ceza hukukunda bazı tür suçlar, asıl fail dışındaki şahısların maddi veya manevi katkıları ile işlenebildiği gibi bazı tür suçlarda ise birden çok failin bulunması o suçun varlık sebebidir.

Örneğin adam öldürme suçu tek bir fail tarafından işlenilmesi mümkün bir suç olmakla beraber bu suçun işlenmesine birden fazla şahıs maddi ve manevi olarak da iştirak edebilir. Kavga, silahlı çete kurmak gibi suçlarda birden fazla failin bulunması suçun varlık nedenidir. Bu tip suçlara çok failli suçlar denilmektedir.

Bir suçun işlenmesine iştirak edenler için zamanaşımı hangi tarihte başlayacaktır?

Mevcut uygulamaya göre iştirak halinde işlenen suçlarda zamanaşımı, suçun tamamlandığı anda işlemeye başlar. Şayet iştirak halinde işlenen suç teşebbüs aşamasında kalmış ise "son fiilin" işlendiği günden itibaren zamanaşımı süresi başlayacaktır.

Sonuç itibariyle iştirak halinde işlenen suçlarda zamanaşımı hem asıl fail hem de iştirakçiler yönünden suçun işlendiği günden, teşebbüs halinde kalınmış ise asıl failin "son fiili" işlendiği günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Doktrinde her iştirakçinin fiili için fiillerin işlendiği günden zamanaşımının başlatılması görüşü ileri sürülmüş ise de kanunumuz ortaklar arasında zamanaşımında yeknesaklık fikrini benimsemiştir⁵⁶.

3- TEŞEBBÜS HALİNDE KALAN SUÇLARDA DAVA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI

5237 sayılı yeni TCK. nun 66/6. maddesi ile teşebbüs halinde kalan suçlarda zamanaşımının son hareketin yapıldığı günden itibaren işlemeye başlayacağı hükme bağlanmıştır.

765 sayılı TCK. nun 103. maddesinde yer alan "Teşebbüs olunan veya icra ikmal olunamayan cürümler" deyimini genel olarak teşebbüs konusunun düzenlenmesine yönelik olarak getirilmiştir.

5237 sayılı yeni TCK. nunda tam teşebbüs, eksik teşebbüs ayrımı kaldırılmış olup, teşebbüs konusu tek madde olarak 35. maddede düzenlenmiştir. 35. maddeye göre: Kişi, işlemeyi kastettiği bir suç

⁵⁶ Erem, Faruk 1,1s. 503.

elverişli hareketlerle doğrudan doğruya icraya başlayıp da elinde olmayan nedenlerle tamamlayamaz ise teşebbüsten sorumlu tutulur.

Suçta teşebbüs halinde fail, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on üç yıldan yirmi yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine dokuz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Diğer hallerde verilecek ceza dörtte birden dörtte üçüne kadar indirilir

Tamamlanmış suçlarda zamanaşımı, suçun tamamlandığı anda işlemeye başlamakta olup bu konu yukarıda incelenmiştir. Teşebbüs halinde kalmış olan suçlarda ise zamanaşımının başlaması konusunda kanunun kabul ettiği kriter ise "son fiilin işlendiği tarihte" dava zamanaşımının başlamasıdır".

Buradaki son fiilden kasit suçun faili tarafından yapılan en son fiil olup suçun teşebbüs aşamasında kalması hali daha sonraki bir tarihte dahi olsa zamanaşımı failin son fiili tarihinden başlayacaktır.

Örneğin, sanık bombalı paketi postaya verdikten iki gün sonra suç gerçekleşmeden paket yakalanır ise zamanaşımının başlama anı failin en son hareketi olan paketin postaya verilme tarihidir. Şayet bu suç teşebbüs aşamasında kalmadan gerçekleşmiş ölüm veya yaralanma gibi bir sonuç ortaya çıkmış olsa idi zamanaşımı, tamamlanmış suçlardaki başlangıç prensiplerine göre netice tarihinden itibaren işlemeye başlayacaktır.

4- MÜTEMADİ VE ZİNCİRLEME SUÇLARDA ZAMANAŞIMININ BAŞLAMASI

5237 sayılı yeni TCK. nun 66/6. maddesine göre: Kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği, zincirleme suçlarda ise son suçun işlendiği günden itibaren zamanaşımının işlemeye başlayacağı hükme bağlanmıştır.

66/6. madde; 765 sayılı TCK. nun 103. maddesine karşılık olarak düzenlenmiştir. 765 sayılı TCK. nun 103. maddesine göre ise; mütemadi ve müteselsil cürümlerde zamanaşımının "temadi ve teselsülün bittiği günden" başlayacağı ifade edilmekteydi.

Mütemadi ve müteselsil suç terimleri, 5237 sayılı yeni TCK. da kesintisiz ve zincirleme suç olarak tarif edilmiştir.

765 sayılı Ceza Kanunumuzda müteselsil suçun düzenlendiği 80. maddede 4055 sayılı kanun ile yapılan değişiklik ile metinde yer alan

"kasdi cürüm" sözcüğü yerine "Bir suç işleme kararı" ibaresi konularak kabahat türünden olan suçlarda da teselsül etme imkanı sağlanmış olmasına rağmen, kanun metninde mütemadi ve müteselsil cürümlerden bahsedilmiş olması nedeniyle; Yargıtay mütemadi ve müteselsil kabahatlerde zamanaşımının, fiilin işlendiği gün işlemeye başlayacağını, cürüm türünden suçlarda ise temadi ve teselsülün bittiği günden itibaren zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağını kabul etmiştir.YCGK. 1.10.1945 E. 102/ K.9)

Bazı suç tiplerinde suçun temadi eden bir suç olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Hatta bazı suçlarda sanığın icrai değil de ihmali bir hareketi bulunmaktadır.

Örneğin 2918 sayılı trafik kanununun 20/e maddesi gereğince trafiğe tescilli bulunan bir aracı satın alıp bir ay içerisinde adına tescil belgesi almamak suçunda sanığın icrai bir hareketi bulunmadığı gibi, bu fiilin temadi eden bir suç olup olmadığı da tartışma konusu olmuştur. Yargıtay bu suçun temadi eden bir suç olmayıp bir aylık süre sonunda suçun oluştuğu içtihadını vazetmiştir. Bu içtihat doğrultusunda suçun zamanaşımı süresi 1 aylık tescil tarihinin sonunda işlemeye başlaması gerekmektedir.

Zincirleme suçlarda aynı suç işleme iradesi ile kanunun aynı hükmünün birden fazla ihlal edilmesi söz konusu olmaktadır. Gerçekte birden fazla suçun olması gibi bir durumun varlığına rağmen kanun koyucu burada tek suçun varlığını kabul etmekle birlikte teselsül nedeniyle bu suçta ceza artırımı yapılmasını öngörmektedir.

Zincirleme suçlarda da zamanaşımına esas alınan tarih teselsülün sona erdiği tarih olup bu tarihte genel olarak teselsül eden suçun en son işlendiği tarihtir. Zincirleme suçlarda, teselsül eden suçlardan bazılarının teşebbüs aşamasında kalmasının, suçu teselsül eden suç olmaktan çıkarmayacağı açıktır. Teselsül eden suçlarda en sonuncusu teşebbüs aşamasında kalmış ise burada sanığın en son fiil tarihi ile teselsülün bittiği tarih aynı olduğundan zamanaşımı da bu tarihten itibaren işlemeye başlar. Teselsül eden en son suç sonuçlanmış ise bu durumda bu suçun tamamlandığı anda teselsülün bittiği an olarak kabul edilir.⁵⁷

Bazı suçlar ise kendi içerisinde kanuni olarak teselsülü içerir. Örneğin sarkıntılık suçunu bu tip suçlara örnek olarak gösterebiliriz.

(5. Ceza Dairesinin 6.3.1991 tarih, 139/1213 sayılı içtihadına göre sarkıntılık suçunun yapısında teselsülün var olduğu gözetilmeyerek TCK. nun 421/2. maddesi ile verilen cezanın 80. maddesi ile artırılması bozmayı gerektirmiştir.)

⁵⁷ Yarbaş, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e.), s. 74.

IV- 5237 SAYILI YENİ TCK. NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI VE KESİLMESİ

Dava zamanaşımının durması ve kesilmesi konusu 5237 sayılı yeni TCK. nun 67. maddesinde düzenlenmiştir.

1- DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI

5237 sayılı yeni TCK. nun 67/1. maddesine göre: Soruşturma ve kovuşturma yapılmasının, izin veya karar alınması veya diğer bir mercide çözülmesi gereken bir meselenin sonucuna bağlı bulunduğu hallerde;

- a-İzin veya kararın alınmasına,
- b-Çözülmesi gereken meselenin çözümüne,
- c-Kanun gereğince hakkında kaçak olduğu hususunda karar verilmiş olan suç faili hakkında, bu karar kaldırılıncaya kadar, Dava zamanaşımı durur.

2- DAVA ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

5237 sayılı yeni TCK nun 67/2. maddesine göre,

Bir suçla ilgili olarak;

- a-Şüpheli veya sanıklardan birinin savcı huzurunda ifadesinin alınması veya sorguya çekilmesi,
- b-Şüpheli veya sanıklardan biri hakkında tutuklama kararının verilmesi,
- c-Suçla ilgili olarak iddianame düzenlenmesi,
- d-Sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkumiyet kararı verilmesi halinde, Dava zamanaşımı kesilir.

Dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin

bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar.

Kesilme halinde, zamanaşımı süresi ilgili suça ilişkin olarak kanunda belirlenen sürenin en fazla yarısına kadar uzar.

765 sayılı Ceza Kanunumuzda olduğu gibi 5237 sayılı yeni TCK nunda da zamanaşımını kesen sebepler tahdidi olarak sayılmıştır. Yukarıda sayılan sebeplerden birinin varlığı halinde ancak zamanaşımı süresi duracak veya kesilecektir. 5237 sayılı yeni TCK. da zamanaşımını kesen sebepler daha dar kapsamda tutulmuş olup, 1 Haziran 2005 tarihinden sonra işlenen suçlar hakkında da uygulanmalıdır.

3- MECLİS GEREKCESİ

Tasarının ilgili madde metni içerik olarak muhafaza edilmiştir. Ancak, “kamu davasının açılması” ibaresi yerine, “ soruşturma, kovuşturma yapılması, kamu davasının açılması” ifadesi benimsenmiş ve bu suretle uygulamada çıkan aksaklıkların giderilmesi amaçlanmıştır.

Her ne kadar tasarı metninde dava zamanaşımı süreleri uzun tutulmuş ise de; Tasarının kanunlaşması halinde bunun yürürlüğe gireceği tarihten önce işlenmiş ve henüz kesin hükümle sonuçlanmamış olan davaların büyük bir çoğunluğunun zamanaşımına uğraması sonucuyla karşılaşacaktır. Bu durum, bazı suçlular açısından bir nevi af sonucunu doğuracaktır. Bu sonuç özellikle, dava zamanaşımı sürelerinin dolma eşiğine yaklaşılmış olan halen derdest bütün davaların sanıkları açısından doğacaktır. Belirtilen nedenlerle, Tasarı metninde dava zamanaşımının kesilmesine ilişkin düzenleme yapılmasına büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır.⁵⁸

4- KARŞILAŞTIRMA

5237 sayılı yeni TCK. nun 67. maddesi; 765 sayılı eski Ceza Kanunumuzun sırasıyla 104., 106., ve 107. maddelerine karşılık olarak düzenlenmiştir. 107. madde hükmü, 67. maddenin 1. fıkrasına benzer hüküm öngörmektedir. Maddenin 2. fıkrası ise 104. maddenin 1. fıkrasına, 3. fıkrası ise 104. maddenin 2. fıkrasına benzer hüküm öngörmektedir. Ancak 1. fıkra, tutuklama dışında, yakalama, celp veya

⁵⁸ Güney, Niyazi – Özdemir, Kenan – Balo, Yusuf s. (a.g.e.), s.167.

ihzar müzekkereleri ile zamanaşımı süresinin kesilmesi halini düzenlememiştir.

Yine 765 sayılı Ceza Kanununun 106. maddesi hükmü maddenin 2. fıkrasının (d) bendinde düzenlenmiş, iştirak halinde işlenen suçlarda sanıklardan biri hakkında zamanaşımını kesen işlemin, diğerleri için de keseceğine ilişkin hüküm madde metninde “ sanıklardan bir kısmı hakkında da olsa, mahkumiyet kararı verilmesi halinde, dava zamanaşımı kesilir.” Biçiminde ifade edilmiştir ki, hükümden, iştirak hali olsun yada olmasın aynı suçla ilgili olarak birlikte yargılanan sanıklardan biri hakkındaki mahkumiyet kararının diğeri hakkında da zamanaşımı süresini keseceği anlamı çıkarılabilir.⁵⁹

5237 sayılı yeni TCK. nun yürürlüğe girmesi ile 765 sayılı Ceza Kanunumuz yürürlükten kalkmış olsa da, 765 sayılı Ceza Kanunumuzdaki zamanaşımı hükümlerinin, sanığın daha lehine olması nedeniyle 765 sayılı TCK. nun zamanaşımı hükümlerinin, eski tarihli suçlara uygulanmasına devam olunacaktır. Bu nedenle 765 sayılı TCK. nun zamanaşımı hükümleri de inceleme konusu yapılacaktır.

V- 765 SAYILI TCK. NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN DURMASI VE KESİLMESİ

765 sayılı Ceza Kanunumuzdaki durma ve kesilme nedenlerini bir yıldan az ve bir yıldan fazla zamanaşımına tabi suçlar açısından ayrı ayrı incelemekte fayda vardır.

1- DAVA ZAMANAŞIMI BİR YIL VEYA DAHA FAZLA OLMASI HALİNDE ZAMANAŞIMININ KESİLMESİ

765 sayılı TCK. madde 104: Hukuku amme davasının müruru zamanı, mahkumiyet hükmü, yakalama, tevkif, celp veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda maznunun sorguya çekilmesi, maznun hakkında son tahkikatın açılmasına dair olan karar veya C. müddeiumumisi tarafından mahkemeye yazılan iddianame ile kesilir.

Bu halde müruru zaman kesilme gününden itibaren yeniden işlemeye başlar. Eğer müruru zamanı kesen muameleler müteaddit ise müruru zaman bunların en sonuncusundan itibaren tekrar işlemeye başlar. Ancak bu sebepler müruru zaman müddetini 102. maddede ayrı ayrı muayyen

⁵⁹ Meral, Necati, (a.g.e.) s.327.

olan müddetlerin yarısının ilavesiyle baliğ olacağı müddetten fazla uzatamaz . (Değiştiren Kanun no 3038)

765 sayılı Ceza Kanunumuzun 103. maddesinde başlama anı tespit edilen dava zamanaşımı, yapılan bazı muamelelerle kesintiye uğramaktadır.

İşlemeye başlayan zamanaşımının kesilmesi veya durmasının kabulü doktrinde eleştirilen bir konu olmasının yanında, kesilme sebeplerinin neler olacağı hususunda da muhtelif uygulama ve fikirler bulunmaktadır.

Toscana Ceza Kanunu sadece gıyabi veya vicahi mahkumiyet kararlarını zamanaşımını kesen bir sebep kabul ederken, Sardunya Ceza Kanunu, hem mahkumiyet kararlarını hem de herhangi bir usulü muameleyi zamanaşımını kesen sebep olarak kabul etmekteydi.⁶⁰

Usulü Muamelelerin zamanaşımını kesici hüküm ifa etmeleri Canara ve bazı müelliflerce eleştirilse de Manchini zamanaşımının kesilmesinin dayandığı temel fikirleri ve kesen işlemlerin neler olması gerektiği yolundaki görüşünü meclisi mebusana verilen proje ile ilgili açıklamalarında şöyle ifade etmektedir;

" Aslolanın mahkumiyet kararının zamanaşımını kesmesi olduğunu, fakat mahkemelerce yapılan bazı esaslı muamelelerin de büyük önem arz ettiğini belirterek bunlara örnek olarak celp, tevkif, heyeti ithamiye kararını" saymıştır.

Bunların niteliği olarak da "Delilleri inkişaf ettirmelerini, sanık tarafından öğrenilmiş olma veya onun tarafından yapılmış olmayı delalet eder" demektedir.

Pessina ve Casurati zamanaşımını kesen işlem olarak hakimin yaptığı işlemleri kabul etmişler, iddia makamı veya diğer tarafların böyle bir netice doğurucu işlem yapmalarını kabul etmemişlerdir.⁶¹

765 sayılı TCK. sistemi itibariyle mahkumiyet dışındaki bazı işlemlere de zamanaşımını kesici nitelikte özellikler bağlamış, aynı zamanda iddianame tanzimi gibi cumhuriyet savcılıklarınca yapılan işlemlerin de zamanaşımını kesici hüküm meydana getirdiğini kabul etmiştir.

⁶⁰ Majno, (a.g.e.) s. 530.

⁶¹ Majno, (a.g.e.) s. 531-536.

765 sayılı TCK. nun 104. maddesinde şekillenen zamanaşımının kesilmesi konusuna ilişkin genel özellikleri kısaca şöyle sıralayabiliriz (765 sayılı TCK. nun 104. maddesi 1 yıl ve daha fazla zamanaşımına tabi olan suçlara ilişkin olarak kesici işlemleri düzenlemiştir. Aşağıda sıralanan özelliklerin daha sonra işleyeceğimiz bir yıldan az zamanaşımına tabi olan suçlar yönünden geçerli olmadıklarını göz önünde tutmakta fayda vardır).

A- Zamanaşımını Kesen İşlemlerin Özellikleri

a- Kesilme İle O Güne Kadar İşleyen Zamanaşımı Süresi Yanar

Zamanaşımını kesen sebeplerin, durduran sebeplerden en önemli farkı, kesici sebebin gerçekleşmesi ile o ana kadar işlemiş bulunan zamanaşımı süresinin yanarak sürenin yeniden işlemeye başlamasıdır. Durduran sebebin gerçekleşmesi durumunda o ana kadar işleyen zamanaşımı süresini yakmak gibi bir sonuç doğurmaz.

Zamanaşımını kesen bir işlem gerçekleştiğinde kesilme gününden itibaren işleyecek olan zamanaşımı süresi, ceza kanununda belirlenen süreler kadar bir sürenin tamamen geçmesi halinde zamanaşımı dolar. Zamanaşımını kesen sebepler birden fazla ise bunlardan tarih itibariyle en sonuncusunun gerçekleştiği tarihten itibaren zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar.

b- Kesilme Sebepleri Tahdidi Olarak Sayılmıştır

765 sayılı Ceza Kanunumuz da bir yıl ve daha fazla süreyle zamanaşımına tabi olan suçların zamanaşımını kesen sebeplerini;

- 1) Mahkumiyet Hükümü
- 2) Yakalama
- 3) Tevkif
- 4) Celp
- 5) İhzar Müzekkereleri
- 6) Adli Makamlar Huzurunda Maznunun Sorguya Çekilmesi
- 7) Maznun Hakkında Son tahkikatın Açılmasına Dair Kararlar

8) C. Savcısı Tarafından Mahkemeye Sunulan İddianame, olmak üzere tahdidi olarak saymıştır.

Sayılan bu işlemlerin dışındaki başka bir işlemin zamanaşımını kesen bir işlem olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Aynı şekilde beraat, durma, yetkisizlik gibi kararlar kanunda sayılmadıklarından zamanaşımını kesici hüküm ifa etmezler. Zaten nitelik itibariyle sanığın lehine bir durum olan, beraat kararının etkisi itibariyle sanık aleyhine olan zamanaşımını kesilmesi durumunu ortaya çıkarması düşünülemez.

Kanuni düzenleme, şahıs iradelerine bağlı olan işlemlere de zamanaşımını kesen bir özellik tanımamıştır.

Örneğin şahsi davalık suçlarda , müştekinin dava açması, tarafların kararı temyiz etmeleri, mağdurun kamu davasına müdahale etmesi gibi gerçekleştirmeleri tamamen taraf iradelerine bağlı olan işlemlerin zamanaşımını kesici bir hüküm doğurması kanunumuzca kabul edilmemiştir.

Görevsizlik kararının zamanaşımını kesici bir hüküm icra edip etmeyeceği hususu bazı çelişkileri içerisinde taşımaktadır.

Yargıtay'ın eski tarihli bazı kararları, görevsizlik kararlarına zamanaşımını kesici bir etki izafe ederken bazı kararlarda ise görevsizlik kararlarının zamanaşımını kesmeyeceği açıkça ifade edilmektedir.⁶²

Bu konuyla ilgili iki ayrı Yargıtay İçtihadında;

Bakırköy Asliye Ceza mahkemesinin, sanığın eyleminin 765 sayılı TCK. nun 188/3-4 ve 273. maddelerine aykırılık olması nedeniyle görevli mahkemenin Ağır Ceza Mahkemesi olduğu yolundaki görevsizlik kararı zamanaşımını keser.

8.CD.29.3.1985 1143/1595

Sanıklar hakkında Kürtçülük propagandası yaptıkları iddia edilerek Küre C. Savcılığının 23.1.1980 günlü iddianamesiyle Küre Asliye Ceza Mahkemesine kamu davası açılmış ve TCK. nun 142/3. maddesi uyarınca cezalandırılmaları istenmiştir. Anılan mahkemece 17.4.1980 günlü celsede sanıklar sorguya çekilmiş ve 8.12.1983 günlü celsede TCK. nun 142/3. maddesini değiştiren 2787 Sayılı Kanun uyarınca davaya bakmanın Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına girdiğinden ve bir üst mahkemede yargılamanın sanıklar için teminat olduğundan bahisle

⁶² Çağlayan, M. Muhtar, Türk Ceza Kanunu, 3. bası, s.1079.

görevsizlik kararı verilerek dosya İnebolu Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir. İnebolu Ağır Ceza Mahkemesi ise 26.12.1983 günlü tensip kararı ile sanıkların ihzaren celbine karar vermiş ve karar gereği yerine getirilerek sanık Mehmet'in 31.1.1984 günlü celsede sorgusu yapılmış ve diğer sanık Erdoğan da Hatay Ağır Ceza Mahkemesinde 13.4.1984 tarihinde talimat yoluyla sorguya çekilmiştir. Yapılan duruşma sonunda ise 15.4.1986 tarihinde mesnet suçtan mahkumiyetlerine karar verilmiştir.⁶³

765 sayılı TCK.nun 104/1. maddesi, kamu davasının zamanaşımının (... celp veya ihzar müzekkereleri, adli makamlar huzurunda sanığın sorguya çekilmesi, son tahkikatın açılmasına dair olan karar...) gibi işlemlerle kesileceğini öngörmüştür.

Yüksek Yargıtay'ın müstakar içtihatlarıyla da maddedeki sorguya çekilmeden, sanığın 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzun 147. maddesi (1412 sayılı CMUK. nun 135. maddesi) uyarınca yapılan sorgusunun kastedildiği, celp ve ihzar müzekkerelerinin ise bu nitelikteki bir sorguyu sağlamak için sanık adına çıkartılan müzekkereler olduğu açıklığa kavuşturulmuştur.

Bu itibarla halli gereken mesele, sanıklar hakkında verilen görevsizlik kararı sorguya çekilmeleri amacıyla İnebolu Ağır Ceza Mahkemesince çıkartılan ihzar müzekkereleri ile yeniden sorguya çekilmelerinin zamanaşımını kesen işlemlerden sayılmasının gerekip gerekmeyeceğidir.

Sanıklar hakkında Küre Asliye Ceza Mahkemesince verilen görevsizlik kararının son tahkikatının açılmasına dair karar niteliğinde olmadığı kuşkusuzdur. Sanıklara uygulanması istenilen TCK.nun 142/3. maddesinde 2787 sayılı kanunda yapılan değişiklik nedeniyle hapis cezası, ağır hapis cezasına çevrilmiş ve davaya bakma görevi Ağır Ceza Mahkemesinin görev alanına girmiştir. Suçun sabit olması halinde sanıklara suç tarihinde yürürlükte bulunan maddenin uygulanması gerekeceğine ve görevsizlik kararı da doğru olarak sanıkların daha teminatlı bir mahkemede yargılanmalarını istinaden verildiğine göre, bu kararın " son tahkikatın açılmasına dair bir karar" olarak kabulüne imkan bulunmamaktadır.

Diğer taraftan sanıkların CMK. nun 147. maddesi (CMUK. nun 135. maddesi) uyarınca sorguya çekilmeleri işlemi Küre Asliye Ceza mahkemesince 17.4.1980 tarihinde kimlikleri tespit edilmek ve isnat edilen suçun neden ibaret olduğu bildirilmek suretiyle usulüne uygun şekilde yapılmıştır.

Bu suretle sorguya çekilen sanıkların müsnet suç değişmediğine

⁶³ Yarbaş, Fevzi – B ağcı, Basri, (a.g.e.), s. 86.

göre dosyanın görevsizlik kararı ile gönderildiği İnebolu Ağır Ceza Mahkemesinde yeniden sorguya çekilmeleri gerekmemekte olup, gereksiz yapılan bu işlemin zamanaşımını kesmesi de mümkün değildir.

Gerekli olmayan bu amaca yönelik ihzar müzekkeresi çıkarılması da sadece sanıklara davanın görüleceği mahkemeyi ve duruşma gününü bildirmekten ve böylece savunma hakkından mahrum kalmamalarını sağlamaktan başkaca bir hukuki sonuç doğurmaz ve zamanaşımını kesmez.

O halde, sanıkların sorguya çekildikleri 17.4.1980 tarihinden itibaren 765 sayılı TCK. nun 102/4. maddesinde yazılı 5 yıllık asli zamanaşımını kesen TCK. nun 104/1. maddesinde sayılan anlamda bir işlem bulunmadığı düşünülmeden, kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılması yerine yazılı şekilde mahkumiyetlerine karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir.

9.CD. 3.2.1987 7202/569

Yukarıda verilen iki Yargıtay Kararının birbiri ile çelişir gibi gözükmesi aslında 4.6.1985 tarihinde 3206 sayılı kanun ile CMUK nunda yapılan değişiklik dolayısıyla çıkmaktadır. Bu değişiklikten önce alt dereceli bir mahkemenin yargılamaya konu eylemde meydana gelen vasıf değişikliği nedeniyle verilen görevsizlik kararı "son tahkikatın açılmasına dair bir karar" olarak kabul ediliyor ve bunun sonucu olarak bu tip görevsizlik kararların zamanaşımını kesici bir özellik izafe ediliyordu. Örnek olarak verdiğimiz ikinci Yargıtay içtihadında ise görevsizlik kararı suçun vasfının değil kanun ile görev konusunda yapılan yeni düzenleme üzerine verilmiş olan bir karar olup bu nedenle "son tahkikatın açılmasına dair bir karar" olarak kabul edilmeyerek zamanaşımını kesici bir özellik izafe edilmemiştir.

3206 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik ile "son tahkikatın açılmasına dair karar Usul Kanunlarından çıkartılmış olup kanaatimizce artık hiçbir görevsizlik kararının, zamanaşımını kesici bir işlev yerine getirmesi mümkün değildir.

İşlev itibariye bazı görevsizlik kararlarının "iddianame" gibi bir hüküm ifa ettiği belirtilse de; kanun açıkça cumhuriyet savcısınca mahkemeye yazılan iddianame olarak tarif etmiş olduğundan aksinin kabulü kanun hükmünün yorum yoluyla genişletilmesi sonucunu doğuracaktır.

c- Zamanaşımının Kesildiği Gün Yeniden Başlayan Zamanaşımı Süresine Dahildir

5237 sayılı yeni TCK. nun 67/3. maddesine göre dava zamanaşımı kesildiğinde, zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlar. Dava zamanaşımını kesen birden fazla nedenin bulunması halinde, zamanaşımı süresi son kesme nedeninin gerçekleştiği tarihten itibaren yeniden işlemeye başlar.

Zamanaşımının kesildiği gün yeni başlayan zamanaşımının birinci günü olup, bu gün yeni süreye dahil edilmektedir.

Bu durum 765 sayılı TCK. nun 104. maddesinin 2. fıkrasında da:

"Bu halde müruru zaman, kesilme gününden itibaren yeniden işlemeye başlar" denilmek suretiyle açıkça kabul edilmişti.

Zamanaşımının hangi gün kesilmiş sayılacağı konusu ile ilgili değerlendirmeler aşağıda her kesme sebebi ayrı ayrı incelenirken yapılacaktır.

d- Her Kesme Sebebi Ait Olduğu Suç İçin Hüküm İfa Eder

Sanık hakkında birden fazla suçtan tahkikat yapılıyor ise bu suçların her birinin zamanaşımının ayrı ayrı hesap edileceği hususuna yukarıda değinmiştik. Aynı durum zamanaşımını kesen sebepler için de geçerlidir. Her kesici işlem hangi suça yönelik olarak yapılmış ise kesme hükmünü o suç yönünden yerine getirir.⁶⁴

Örneğin sanık hakkında hem müessir fiil hem de mütecaviz sarhoşluktan kamu davası açılmış, yapılan yargılama sonunda sanık müessir fiil suçundan mahkum olmuş, mütecaviz sarhoşluk suçundan beraat etmiş ise mahkumiyet kararı kesici hükmünü sadece müessir fiil suçu yönünden yerine getirecek, mütecaviz sarhoşluk suçunun zamanaşımını işlemeye devam edecektir.

Zamanaşımını kesen işlemin hangi suç için kesici hüküm ifa ettiğini uygulayıcı belirleyecektir. Bazı kesici işlemler genel olarak hüküm ifa eder. Örneğin sanığı sorgu için celp veya ihzar edilmesi durumunda, bu işlemin yargılamaya konu olan ve iddianamede yazılı olan tüm suçlar yönünden kesici bir hüküm ifa ettiğini kabul etmek gerekecektir.

⁶⁴ Kunter, Nurullah, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku, s. 553

e- Kesen İşlem Hukuken Geçerli Bir İşlem Olmalıdır

Batıl muamelelerin zamanaşımını kesici hüküm ifa etmeyeceği doktrinde çoğunlukla kabul edilen bir görüştür.⁶⁵ Hukuken geçerli olmayan bir işleme hukuki bir sonuç yüklenmesi doğru değildir. Bunun yanı sıra doktrinde yer itibariyle yetkisiz olan mahkemenin yaptığı bazı işlemlere zamanaşımını kesici etki tanınması gerektiği yolunda görüşler de mevcuttur.

M.Muhtar ÇAĞLAYAN "Yer itibariyle yetkisizlikle verilmiş olan tutuklama müzekkeresinin zamanaşımını kesmesi gerektiği" görüşündedir.⁶⁶

Yeri gelmişken hukuka aykırı bulunmasına rağmen ve sonradan bozulsa dahi mahkumiyet kararlarının zamanaşımını kesici hüküm ifa ettiklerini belirtmekte fayda vardır. Bu uygulama kanuni düzenlemeden kaynaklanan bir durum olup diğer kesme sebeplerinin zamanaşımının kesici hüküm icra edebilmeleri için hukuka uygun bulunmaları gerekmektedir.

Kanaatimizce sanığın sorgusunun CMK. nun 147. (CMUK.nun 135.) maddesinde düzenlenen şartlar içerisinde yapılmamış olması nedeniyle geçersiz olması halinde; bu sorgu zamanaşımını kesen bir sorgu da olmayacaktır. Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen aydınlanma hakkı ve aydınlatma yükümlülüğüne uyulmayarak ve özellikle susma, savunma ve bir savunmadan yararlanma hakları bildirilmeden yapılan sorgu ve bu sorguyla elde edilen anlatım kanıtı hukuka aykırı bir kanıttır. Bu tür kanıtlar hükme dayanak yapılamazlar.

4. CD. 4.10.1994 tarih 7351 /17693

f- Zamanaşımını Kesen İşlemin Sanığa Tebliğ Edilmesi

Zamanaşımının kesilmesine hukuki dayanak teşkil eden görüşleri bu bölümün başında izah ederken, kesici işlemlerin yapıları itibariyle yargılama sırasında ortaya çıkan ve önemli gelişmeleri işaret eden işlemler olarak ifade etmiştik. Bu işlemlerin bir kısmının yapıları gereği sanıkların haberi veya varlığı olmadan yapılması mümkün olmamasına rağmen (Örneğin sanığın sorgusu) bazılarının ise sanığa tebliğ edilmesi hukuken ve fiilen mümkün değildir. Örneğin sanık hakkında yakalama müzekkeresi çıkarılması gibi.

⁶⁵ Erem, Faruk,1, 512; Majno, s. 542.

⁶⁶ Çağlayan, M. Muhtar (a.g.e.) s. 1080.

Zamanaşımının kesilmesi usulü bir düşünceye dayanmadığından bu gibi müzekkerelerin sadece kesilmesi, suçun kovuşturulmasında toplum yararının henüz devam etmekte olduğunu göstermek bakımından yeterli sayılmış ve bu yönden sanığın iradesi esasen rol oynamayacağı için tebliğin gereksiz olduğu düşünülmüştür.⁶⁷

g- Kesen İşlemler Zamanaşımı Süresini En Fazla Yarı Oranda Artırır

Dava zamanaşımı 1 yıl ve daha fazla olan suçlarda zamanaşımını kesen işlemlerin yapılması ile o ana kadar işleyen zamanaşımı silinerek yeniden işlemeye başlamaktadır. Kanun koyucu zamanaşımını uzatıcı etki yapan bu işlemler nedeniyle zamanaşımının en fazla yarı oranında artırılmasını kabul etmiştir. Bu durum 765 sayılı Ceza Kanunumuzda şu şekilde ifade edilmiştir: 765 sayılı TCK. nun 104/2. fıkrası, son cümle: "Ancak bu sebepler müruru zaman müddetini 102. maddede ayrı ayrı muayyen olan müddetlerinin yarısının ilavesi ile baliğ olacağı müddetten fazla uzatamaz".

5237 sayılı yeni TCK. nunda, 765 sayılı Ceza Kanunumuzdaki bir yıldan az ve bir yıldan fazla zamanaşımına tabi suçlar ayrımı kaldırılmış olduğundan yarı oranında artırım kuralı artık tüm suçlar açısından uygulanacaktır.

Fransız hukukunda zamanaşımını kesen işlemler nedeniyle zamanaşımının uzamasına bir üst had konulmamıştır. Kesici işlemlerle yeniden işlemeye başlayan süre tüm zamanaşımı süresini doldurmadıkça dava ortadan kalkmamaktadır. Kesilen zamanaşımı süresi yeniden işlemeye başlamaktadır.⁶⁸

Eski İtalyan Ceza Kanunda mahkumiyet kararının dava zamanaşımını bir misli diğer sebeplerinde en fazla yarı oranında uzatacağını kabul etmek sureti ile kesici sebeplerin zamanaşımını uzatması tesirlerine farklı sonuçlar bağlamıştır.⁶⁹

Zamanaşımını kesen sebeplerin işlemekte olan süreyi silerek yeniden başlatması ve bu surette olağan zamanaşımı süresinin uzatılmasına bir üst sınır konulması, zamanaşımı kurumunun dayandığı prensiplere de uygundur.

⁶⁷ Dönmezer /Erman, s. 340 (Kunter, s. 522).

⁶⁸ Çağlayan, (a.g.e.) s. 1082.

⁶⁹ Maino, (a.g.e.) s. 531.

B- 765 Sayılı TCK. Na Göre Zamanaşımını Kesici İşlem Ve Kararlar

a- Mahkumiyet Hükümü

Sanığa isnat edilen ve sübut bulan eylemin suç tipine uyduğu görülürse mahkeme" Mahkumiyet Kararı" verir.⁷⁰

Mahkumiyet kararı yargılamaya konu olan uyuşmazlığı doğrudan çözen bir karardır.

Mahkumiyet kararı ile suçluluğu ispatlanmış olan kişiye ceza yaptırımını uygulanacaktır. Bu dar anlamda ceza olabileceği gibi emniyet tedbiri de olabilecektir.⁷¹

Verilen mahkumiyet kararının zamanaşımını kesici hüküm ifa edebilmesi için Türk Mahkemelerince verilmiş olması gerekmektedir. Yabancı mahkemelerden verilen mahkumiyet kararı kanunda yazılı olmadığı için zamanaşımını kesici hüküm ifa etmezler.

Mahkumiyet kararı ile sanık hakkında kesilen dava zamanaşımı, söz konusu mahkumiyet kararı kesinleştiği anda artık sona ererek yerine ceza zamanaşımı veya deneme süresi başlar. Mahkumiyet kararı sonradan bozulsa dahi zamanaşımını kesici etkisini ifa etmeye devam edecektir. Doktrinde görevsiz mahkemeden verilen ve bu nedenden dolayı bozulmuş olan mahkumiyet kararlarının zamanaşımını kesici hüküm ifa etmemesi gerektiği yolunda görüşlerde mevcuttur.⁷²

Verilmiş olan mahkumiyet kararının ertelenmesi halinde zamanaşımını kesme etkisi devam edecektir. Zira burada mahkumiyet kararı varlığını devam ettirmekte fakat cezanın infaz edilebilir olması, hükümlünün başka bir suçtan mahkum olma şartına bağlanmaktadır. Verilen mahkumiyet kararının temyizinin kabil olup olmaması da zamanaşımının kesilmesine tesir eden bir konu değildir.

Davanın ertelendiği (765 sayılı TCK.nun 434. maddesi) veya davanın düşürüldüğü (489 maddesi) hallerde bir mahkumiyetin varlığından söz edilemeyeceğinden bu gibi hallerde verilen kararların zamanaşımını kesici hüküm icra etmeleri mümkün değildir.

⁷⁰ Kunter,Nurullah, (a.g.e.) s. 262.

⁷¹ Yurtcan, Erdener , Ceza mahkemeleri Usulü Kanunu ve Şerhi ve ilgili mevzuat, İstanbul 1988, s. 208.

⁷² Çağlayan, (a.g.e.) s. 1079 (Erem, s. 510-511).

Mahkumiyet kararı zamanaşımını mahkemece teahhim edildiği tarihte keser, bu kararın zamanaşımını kesmesi için sanığa teahhim edilmesi gibi bir şart aranmamaktadır.

Mahkumiyet kararı hangi suç için verilmiş ise bu suç yönünden zamanaşımını kesecektir. Aynı davada yargılamaya konu olan fakat haklarında mahkumiyet kararı verilmemiş olan suçlar yönünden kesici hüküm oluşturmaz.⁷³

b- Yakalama Müzekkeresi

Yakalama terimi ceza hukukumuzda birkaç anlama gelebilmekte, farklı fiiller hukuki tabir olarak "Yakalama" şeklinde ifade edilmektedir.

Bir suç işlendikten hemen sonra sanığın gözaltına alınması işlemine de yakalama denildiği gibi, hüküm giymiş olan bir şahsın ele geçirilmesi için çıkartılan müzekkereye ve ele geçirme işlemine de yakalama denilmektedir.

765 sayılı TCK. nun 104. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen ve zamanaşımını kesici işlem ifa eden "Yakalama" dan kasıt, CMUK nun 131. maddesine göre tanzim edilen "Yakalama müzekkeresi" dir.

1412 sayılı CMUK. nundaki bu yakalama müzekkereleri, haklarında tutuklama kararı bulunan şahıslar hakkında cumhuriyet savcılar ve zaruret hallerinde hakimler tarafından verilir. Genel olarak yakalama müzekkereleri önceden verilmiş bulunan bir tutuklama kararına dayanılarak kesilir.

İki durumda, tutuklama kararının varlığı aranmaz

1. Hapishaneden kaçan şahıslar hakkında,

2. Yakalanmış iken muhafızların elinden kaçan şahıslar

hakkında,

Bu iki durumda yakalama müzekkeresini zabıta idaresi de kesebilmektedir. Kanuni düzenlememize göre zamanaşımını kesintiye uğratan işlem bu müzekkerenin kesilmesidir. Dolayısıyla bu müzekkerenin tanzim edildiği tarihte zamanaşımını kesilecektir. Yakalama müzekkeresinin yapısı itibariyle sanığa teahhim edilmesi imkanı yoktur. Zira kanunumuzda "Yakalama müzekkeresini " zamanaşımını keseceğini ifade etmektedir.

⁷³ Erem,(a.g.e.) s. 510.

Yakalama müzekkeresinin hüküm ifa edebilmesi için butlan ile sakat olmaması da gereklidir.

Tanzim edilen yakalama müzekkereleri ilk etapta ve genel olarak kolluk kuvvetlerine sanığın derdest edilmesi için bir emir niteliği taşır.⁷⁴

c- Tevkif

Tevkif (Tutuklama) 765 sayılı Ceza Kanunumuzun 104. maddesinin 1. fıkrasında sayılan zamanaşımını kesici sebeplerin üçüncüsüdür. Zamanaşımını kesen işlem fiilen tutuklamanın gerçekleşmiş olması olmayıp önemli olan tutuklama müzekkeresinin tanzimidir.

Tutuklama: Muhakeme hukuku açısından zorunlu hallerde hakimin verdiği karara dayanılarak, henüz bir yargı ile hürriyeti kaldırıcı cezaya mahkum olmadan bir sanığın kişi hürriyetinin kaldırılması olarak tarif edilmektedir.⁷⁵

Zamanaşımını kesen işlem olarak tutuklama müzekkeresinin tanzimi ise usul kanunumuzun 104. maddesinde sayılan gerekçelere dayanabileceği gibi sanığın sorgusunun teminini sağlamak gayesi ile CMUK. nun 223. maddesine dayanılarak verilen tutuklama kararları da zamanaşımını kesici hüküm ifa ederler.

Zamanaşımını kesen tutuklama müzekkereleri sanığın yüzüne karşı (vicahi) olabileceği gibi sanığın yokluğunda da (gıyabi) verilebilirler. Sanığın gıyabında verilen bir tutuklama kararı sanık yakalandığı takdirde vicahiye çevrilirken bu sırada tanzim edilen vicahi tevkif müzekkeresi de ayrıca zamanaşımını kesecektir.

Tevkif müzekkereleri zamanaşımını kesen birçok işleme dayanak teşkil etmektedir. Örneğin sanığın gıyabında verilen bir tevkif müzekkeresinin tanzimi ile zamanaşımı kesilir. Bu müzekkereye dayanılarak çıkartılan yakalama müzekkerelerinin her biri ayrı ayrı zamanaşımını keser. Sanık yakalandığı takdirde gıyabi tevkif vicahiye çevrilir. Bu sırada tanzim edilen vicahi tevkif müzekkeresi de zamanaşımını keser. Ayrıca vicahiye çevirme işlemi sırasında sanığın sorgusu da yapılmış ise bu işlemde ayrıca zamanaşımını kesecektir.

Halen devam eden uygulamaya göre tevkif müzekkeresinin zamanaşımını kesici hüküm ifa edebilmesi için sanığa tebliğ edilmesine

⁷⁴ Yurtcan, Erdener (a.g.e.) s. 638.

⁷⁵ Kunter. (a.g.e.) s. 641.

gerek yoktur. Tevkif müzekkeresinin türü ne olursa olsun (gıyabi, vicahi, sorguya münhasır) tanzim edildikleri anda zamanaşımını keserler.

d- Celp (Çağrı) Müzekkeresi

Zamanaşımını kesen celp (Çağrı) işleminden kastedilen, sanığın sorgusunun yapılması için sanığın celp edilmesidir. Bu nedenle sorgu işleminin yapılması dışında başka bir nedenle sanığın celp edilmesi zamanaşımını kesmez ayrıca çağrılan şahsın sanık olması gerekir. Bilirkişinin, tanıkların celp edilmesi zamanaşımını kesmeyecektir.

Celbin zamanaşımını kesebilmesi için sanığa tebliğ edilip edilmemesi hususunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre celbin (Davetiyenin) zamanaşımını kesebilmesi için sanığa tebliği gereklidir ve bu tebliğ tarihi zamanaşımının kesilme anıdır.⁷⁶

Diğer görüşe göre ise; yakalama, tevkif, celp veya ihzar müzekkereleri sanığa tebliğ şartı aranmaksızın zamanaşımını keserler (1889 İtalyan Ceza Kanunu ve 3038 sayılı yasadan önce Türk hukukunda tebliğ şartı aranıyordu 1930 İtalyan Ceza Kanunu ile şimdiki hukukumuzda tebliğ şartı aranmamaktadır) denilmektedir.⁷⁷

Kanaatimize göre de diğer müzekkerelerde olduğu gibi müzekkerenin tanzimi ile zamanaşımı kesilir. Sanığa celp tebliğ edilmese de zamanaşımı kesilir.

"Uygulamada değişen suç vasfı nedeniyle sanığa verilen ek savunma hakkı (CMUK. madde 258) dahi zamanaşımını kesen neden kabul edilmektedir.⁷⁸

Buna karşılık olarak ek savunmanın zamanaşımını kesen bir işlem olmadığı ve bunu temin için çıkartılan müzekkerelerin de zamanaşımını kesmeyeceği yolunda içtihatlar vardır:

"Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kökleşen içtihatlarıyla 765 sayılı TCK. nun 104/1. maddesinde sayılan sebeplerden olan sanığın adli makamlar huzurunda sorgusundan 1412 sayılı CMUK.nun 135. maddesi uyarınca yapılan sorgunun kastedildiği, celp ve ihzar müzekkerelerinin bu nitelikte bir sorguyu sağlamak için çıkarılan müzekkereler olduğu, aynı

⁷⁶ Gözübüyük, (a.g.e.) s. 1121, (Taşdemir/Özkipir, s. 21).

⁷⁷ Çağlayan, (a.g.e.) s. 1081.

⁷⁸ Taşdemir/Özkipir, (a.g.e.) s. 21.

kanunun 258. maddesi uyarınca sanığa ek savunma hakkı tanınması ve sanığın bu maksatla beyanda bulunması hali sorgu sayılamayacağı cihetle ek savunmayı sağlamak amacıyla çıkarılan celp veya ihzar müzekkereleri ve keza münhasıran bu maksadın istihsalı zımında çıkarılan tevkif müzekkeresinin dahi zamanaşımını kesen sebeplerden addedilemeyeceği belirlenmiş durumdadır. Bunun, zamanaşımını kesen sebepler arasında mütalaa edilmesi mümkün değildir

(YCGK. nun 3.10. 1960 gün 6/25- 28 sayılı 25.9.1967 gün 2/146 - 216 sayılı 10.3.1969 gün 3/668-107 sayılı, 15.11.1981 gün 7/27-175 sayılı vb. içtihatları.)

Kanaatimizce gerek ek savunma ve gerekse bu savunmayı temini için çıkartılan ihzar, tevkif ve celp müzekkereleri dava zamanaşımını kesici mahiyette değildir.

e- İhzar Müzekkeresi

Celpte olduğu gibi zamanaşımını kesecek olan ihzarın da sanığın adli makamlar huzurunda sorgusunun yapılmasına yönelik olmalıdır. Genel uygulama itibariyle sanık önce davetiye ile celp edilir ve bu davetiyeye gelmediği takdirde zorla getirileceği yazılır. Bu davetiye üzerine sanık gelmez ise sanığın zorla getirilmesi için ihzar müzekkeresi tanzim edilir. Şayet sorgusu yapılacak olan sanığın tutuklanması için kafi sebep var ise bu durumda sanığın doğrudan ihzarı istenebilir.

3842 sayılı kanunla 1412 sayılı CMUK.nun 154. maddesinde yapılan değişiklikten önce tutuklu işlerde ve acele hallerde cumhuriyet savcısının da sanığı doğrudan ihzar etme imkanının olduğu açıkça düzenlenmekte iken, söz konusu değişiklikten sonra bu konu genel mahiyette düzenlenmiştir.

İhzar müzekkeresinin tanzimi ile zamanaşımı kesilir. Diğer müzekkerelerde olduğu gibi bu müzekkerenin de zamanaşımını kesebilmesi için sanığa tebliğ edilmesi şartı aranmaz. Sanığın firari olması nedeniyle sonuçsuz dahi kalsa, ihzar müzekkeresi zamanaşımını kesecektir.

Yargılamayı yapan asıl mahkemenin talimatı üzerine başka yer mahkemelerince yapılan celp, ihzar, yakalama müzekkereleri ile talimat mahkemesince sanığın sorgusunun yapılması zamanaşımını keser. Talimat üzerine bu işlemi yapan mahkeme yabancı bir ülke mahkemesi dahi olsa yapmış olduğu işlemler zamanaşımını kesici hüküm ifade eder.

f- Adli Makamlar Huzurunda Sanığın Sorgusu

Sorgu, dar anlamda, sanığa suçunun bildirilerek savunmasının alınmasıdır. Sorgunun nasıl icra edileceği ve yasak sorgu yöntemleri 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanununun 147 ve 148. maddelerinde, CMUK. muzun ise 3842 sayılı kanunla değişik 135 ve 135/a maddelerinde düzenlenmiştir. Sorgunun hukuki değer taşıyabilmesi için kanuni niteliklerine uygun olarak yapılmış olması gerekmektedir.

Dava zamanaşımını kesecek olan sorgunun yukarıda izah edildiği gibi hukuki şartlara uygun olmasının yanında, adli makamlar huzurunda alınmış olması da gereklidir.

Adli makam kavramına hangi mercilerin girdiği, sanık sıfatının ne zaman kazanıldığı hangi işlemin sorgu olduğu çeşitli kanuni düzenlemeler, meclis tefsir kararları ve kanun gerekçeleri ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

TBMM. nin 24.5.1928 tarih ve 437 sayılı tefsir kararı ile memurun muhakematı kanunun hükümleri çerçevesinde tahkikat yapan makamların adli makam oldukları açıkça düzenlenmiştir.

Hazırlık aşamasında kolluk kuvvetlerince ve cumhuriyet savcılığınca yapılan ifade alma işleminin teknik anlamda sorgu olmadığı çeşitli karar ve görüşlerle kabul edilmiştir.⁷⁹ Sorgunun ancak hakim tarafından yapılan bir işlem olduğu da aynı şekilde kabul edilmiştir.⁸⁰

1412 sayılı CMUK. muzun 10. faslının başlığı eskiden "sanığın sorgusu" iken, 3842 sayılı kanunla bu başlık "ifade alma ve sorgu" şeklinde değiştirilmiştir.

Söz konusu değişikliğin gerekçesi hakim ve savcı tarafından sanığın dinlenmesi arasındaki farkı vurgulamaktadır.

5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanununun 147 ve 148. maddelerinin fasıl başlığı da ifade ve sorgu usulü olarak düzenlenmiştir.

"Hakim tarafından savunması alınmayan şahıs sanık değildir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulunda hakim tarafından alınan ifadenin sanık ifadesi olarak kabul edileceğine karar verilmiştir."

Bu gerekçeden de anlaşılacağı gibi sanığın bu sıfatı ancak hakim tarafından şahsın sanık sıfatı ile dinlenilmesi ile kazanılmakta, gerek zabitanın ve gerekse C. Savcısının sanığı dinlemesi" ifade alma" olarak nitelendirilmekte olup yapılan bu işlemler dava zamanaşımını kesici nitelikte değildir.

⁷⁹ Kunter, (a.g.e) s. 413.

⁸⁰ Kunter, (a.g.e) s. 426.

Suçun niteliği değişmeksizin görevli mahkemelerin değişmesi nedeniyle yapılan sonraki sorgular gereksiz bir işlem olduğundan zamanaşımını kesen sorgu olarak nitelendirilemezler.

Hazırlık aşamasında sanığın sulh ceza hakimi tarafından sorguya çekilmesinden sonra, son soruşturma aşamasında da sanığın sorguya çekilmesi (Kanuni istisnalar dışında) kanunen zorunlu olduğundan bu sorguda aynen hazırlık aşamasındaki sulh ceza hakiminin sorgusu gibi zamanaşımını kesici bir sonuç doğurur.

Müsadereye münhasır olarak icra edilen duruşmada sanığın (malen sorumlunun) mahkemece dinlenilmesi zamanaşımını kesen bir sorgu niteliğinde değildir. Çünkü burada yapılan işlem bir malın müsadereyi hususunda karar vermeye yönelik olup gerçek anlamda bir yargılama değildir. Şahsın burada dinlenilmesi de sorgu niteliğinde değildir.

TBMM'nin tefsir kararı ile memurun muhakematı kanununa göre tahkikat yapan makamlar adli makam sayıldıklarından, uygulamada bu makamlar tarafından yapılan sorgu, sanığın sorgusu olarak kabul edilerek zamanaşımını kesici nitelikte oldukları beyan edilmiştir. Mülkiye müfettişi, mahalli idareler kontrolörlerinin yaptıkları sorgu zamanaşımını kesici hüküm ifa eder.

g- Maznun Hakkında Son Tahkikatın Açılmasına Dair Karar (1412 Sayılı CMUK. Nun Mülga 196. Maddesi)

765 sayılı TCK.muzun 104. maddesinde zamanaşımını kesen 7. sebep olarak yer alan bu unsur 1412 sayılı CMUK. muzun bu konuyu düzenleyen 2. Kitabının 3. Faslıının 4.6.1985 tarihli 3206 sayılı kanunla mülga edilmesi sonucu uygulamadan kaldırılmıştır.⁸¹

h- C. Savcısı Tarafından Mahkemeye Sunulan İddianame

Cumhuriyet savcısının tanzim etmiş olduğu iddianame ile kamu davası açılmış olmaktadır. Ceza Hukukumuzda iddianamenin hukuki niteliği ve neleri ihtiva etmesi gerektiği usul kanunumuzda düzenlenmiştir.

⁸¹ Kunter, (a.g.e) s. 872.

İddianamenin zamanaşımını kesmesi için tanzim edilip mahkemeye verilmesi ve mahkemece iddianamenin iade edilmeyip kabulü gerekir. Ayrıca sanığa tebliğ şartı aranmamaktadır.⁸²

Zamanaşımı yönünden iddianamenin ikinci bir özelliği, temadi eden suçlarda hukuki bir kesinti oluşturmasıdır.

Örneğin mera tecavüzü suçunda temadi eden eylem iddianame ile hukuki kesintiye uğrar ve dava zamanaşımı iddianamenin tanzim tarihinde işlemeye başlar. İddianame tanziminden sonra devam eden temadi artık yeni bir suç oluşturur.

Şu ana kadar zamanaşımını kesen sebepleri inceledik. Uygulayıcılara kolaylık olması açısından niteliği itibariyle zamanaşımını kesmeyen fakat tereddüt doğurabilecek bazı işlemleri toplu olarak ifade etmekte fayda görüyoruz.

C- Zamanaşımını Kesmeyen İşlemler

- Savunmadaki eksikliklerin giderilmesi için sanığın çağırılması, ihzar edilmesi.
- Sanığın ek bilgi için çağırılması.
- Sanığı rapora diyeceklerini sormak için çağırmak.
- Bozmaya diyeceklerini sormak için sanığı çağırmak
- Sanığın keşfe davet edilmesi
- Atılı suç değişmeden görevli mahkemenin değişmesi halinde sonraki mahkemenin yaptığı sorgu
- Duruşma gününün sanığa bildirilmesi için davetiye çıkarılması
- Yazı ve imza tatbiki için sanığın davet edilmesi
- Temyiz veya itiraz yoluna müracaat edilmesi
- Kolluk veya cumhuriyet savcısının sanığı dinlemesi
- Beraat, durma, düşme, yetkisizlik, görevsizlik, davanın reddi kararları, ek savunma için sanığın çağırılması ve ek savunma işlemi
- Sanığın yeni suç işlemesi gibi nedenler zamanaşımını kesmez.

⁸² Çağlayan, (a.g.e) s. 1082.

2- DAVA ZAMANAŞIMI SÜRESİNİN BİR YIL VEYA DAHA AŞAĞI OLDUĞU HALLERDE ZAMANAŞIMI KESİLME SEBEPLERİ

765 sayılı Ceza Kanunumuz bir yıldan az dava zamanaşımına tabi olan suçların zamanaşımı sürelerinin kısalığını dikkate alarak bu suçlar için her türlü usulü muamelenin işlemekte olan dava zamanaşımını keseceği hükmünü getirmekle birlikte, genel kuraldan da ayrılmak suretiyle fevkalade zamanaşımı süresini "1 yıl" olarak düzenlemiştir.

765 sayılı TCK. nun 105. maddesindeki bu düzenlemenin cürümleri de içerisine alıp almadığı konusu tartışmalıdır. Maddenin 2. fıkrasında fevkalade zamanaşımının 1 yıl olması halinin açıkça kabahat nevinden suçlara yönelik olduğu ifade edilmiştir.

Maddenin 1. fıkrasında getirilen ve "bir seneden aşağı müruru zamana tabi olan suçlarda her türlü usulü muamelenin zamanaşımını keseceğini" düzenleyen hükmünün cürümlerde uygulanıp uygulanmayacağı esas tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Bu konuda F.EREM görüşünü şöyle ifade etmektedir; kanunun bu maddesi iki fıkradan teşekkül etmektedir. İkinci fıkroda sarahaten "kabahatten" bahsedilmesine mukabil birinci fıkroda bu hususa dair bir sarahat mevcut değildir. Bundan, birinci fıkra hükmünün "Cürümlerde de" şamil olduğu manası çıkarılmamalıdır. Çünkü yalnız TCK. nazara alındığında, bir seneden aşağı cürüm zamanaşımının mevcut olmadığı görülür. O halde 105. maddenin gerek birinci gerek ikinci fıkrası hükmü dava zamanaşımı müddeti bir seneden az olan kabahatlere aittir.⁸³

Kanun koyucu bir yıldan az dava zamanaşımı süresine tabi olan suçlara ilişkin olarak, her türlü usulü muamelenin kesici hüküm icra etmesi ve olağan üstü zamanaşımı süresini bir yıla uzatarak, bu tip suçların çok kısa sürede zamanaşımına uğramasının önüne geçmek istemiştir.

Ancak 5237 sayılı yeni TCK. ile bu ayırım kaldırıldığından olağanüstü zamanaşımı süresi ve kesme sebepleri artık yeni Ceza Kanunumuzun genel hükümlerine göre ve eşit olarak uygulanacaktır.

765 sayılı TCK. nun 105. maddesinde her türlü usulü muamelenin zamanaşımını keseceği ifade edilmektedir. Acaba her türlü usulü muameleyi nasıl anlamak gerekecektir?

Her türlü usulü muamele, kamu davasını harekete geçirmek ve

⁸³ Erem, 1, (a.g.e) s. 512-513.

harekette tutmak için cumhuriyet savcısının ve hakiminin yaptığı usule ait her türlü muameledir.⁸⁴

Usulü işlemlerin en önemli niteliği ceza davasının devam etmekte olduğunu göstermesidir. Zamanaşımını kesen işlemlerin hakim veya c. Savcısı tarafından yapılmış olması da gerekmektedir. Mağdurun veya sanığın yapmış olduğu usulü işlemler zamanaşımını kesmezler. Örneğin mağdurun şikayeti, sanığın delil ileri sürmesi. Ayrıca yapılması şahıs iradesine bağlı olan işlemlerde zamanaşımını kesmezler. Örneğin bir suçun ihbar edilmesi gibi.

765 sayılı TCK. nun 104. maddesinde düzenlenen ve mahdut sayıda kesen sebepler evveliyatla zamanaşımı süresi 1 yıldan az olan suçlarda zamanaşımını kesecektir.

Buna mukabil c.savcısı ve hakim tarafından yapılan aşağıdaki işlemler de zamanaşımını keser.

Tanık celbi, tanığın dinlenmesi, arama, keşif, duruşma, sanığa davetiye çıkartılması (sorgu dışında bir işlem nedeniyle de olsa) istinabe için müzekkere yazmak, sanık vekiline tebligat vs.

Yapılan işlemin sanığa tebliği gerekmemektedir.⁸⁵

Yukarıda saymış olduğumuz kesme sebepleri tahdidi olmayıp benzer nitelikteki işlemlerde zamanaşımını keser.

Daha önce de belirttiğimiz gibi mağdurun şikayeti zamanaşımını kesen bir işlem değildir. Fakat şikayet üzerine c.savcısı veya hakim tarafından yapılan işlemler zamanaşımını kesecektir.

Bir suç nedeniyle yapılan idari işlemler ise mahiyeti ne olursa olsun zamanaşımına tesir etmezler. Örneğin bir suç nedeniyle idari yönden yapılan disiplin soruşturması gibi.

Ayrıca bir suç ile ilgili olsa dahi hukuk mahkemelerinde devam eden bir davanın zamanaşımı yönünden ceza davasına bir etkisi olmayacaktır.

Her usulü işlemin kestiği zamanaşımı kesilme gününden itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. Kesilme günü yeni başlayacak olan süreye dahil edilecektir. Bu şekilde kesilen zamanaşımı süresi suçun işlenme yönünden itibaren en fazla bir yıl olacaktır. Burada suçun işlenme günü 765 sayılı TCK. nun 103. maddesinde getirilen düzenlemeye göre tespit edilecektir.

Mahkumiyet kararının bir yıllık süre içerisinde verilmiş olması yeterli olup kararın kesinleşmesinin bir yıllık süre dolduktan sonra olmasının

⁸⁴ Kunter, (a.g.e) s. 560.

⁸⁵ Gözübüyük, (a.g.e) s. 1132.

önemi yoktur. Bir yıllık süre dolmadan verilen mahkumiyet kararı ile kesilen ve yeniden işlemeye başlayan zamanaşımında karar tarihi ile hüküm tarihi arasında 6 aylık asli zamanaşımı süresi dolar ise kamu davası Yargıtay'ca ortadan kaldırılır (YİBK. 29.3.19939 22/31). Yargıtay C. Başsavcılığınca tanzim edilen "tebliğname" zamanaşımını kesen usulü bir işlem olarak kabul edilmemektedir. Ayrıca sanığın veya müştekinin temyiz veya itiraz yoluna müracaatında zamanaşımını kesmez. Kanaatimizce c. savcısının kararı temyiz etmesi usuli bir işlem olarak kabul edilmelidir.

3- DAVA ZAMANAŞIMININ SUÇ ORTAKLARINA SİRAYETİ

5237 sayılı yeni TCK. nun 67. maddesinde genel olarak şüpheli veya sanıklardan biri hakkındaki kesme sebeplerinin, atılı suça iştiraki olan diğer sanıklar açısından da zamanaşımını keseceği hükme bağlamıştır. Benzer düzenleme 765 sayılı Ceza Kanunumuzun 106. maddesinde de bulunmaktaydı. 765 sayılı TCK. nun 106. maddesine göre, bir suçtan dolayı yapılan ve müruru zamanı kesen muameleler o suçlarda her ne suretle olursa olsun iştiraki olup da aleyhlerine takibat veya tahkikat yapılmamış olan kimseler hakkında dahi müruru zamanı keser .

Bu madde ceza kanuna, suça ortak olup da haklarında zamanaşımını kesen işlem yapılmamış şahısların haklarında açılacak veya açılmış olan davanın zamanaşımına uğrayarak adalete ve eşitliğe aykırı durumların çıkmasını engellemek için konulmuştur.

Suçta iştirak etmiş olan şahsın bu iştirakinin asli veya ferî, maddi veya manevi olmasının önemi yoktur. Hatta iştirak ettiği suçtan dolayı hakkında henüz takibat başlamış olup olmamasının da önemi bulunmamaktadır.

Kesen işlemin sirayet edebilmesi için bu işlemin iştirakçinin katılmış olduğu suç nedeniyle yapılmış olması gerekmektedir. Yargılaması yapılan dava içerisinde birden fazla suç bulunabilir. Her suç zamanaşımı yönünden tek başına değerlendirilir. Bu suçlardan biri hakkındaki kesen işlem diğer suçlar hakkında yapılmamış ise diğer suça sirayet etmez. Aynı şekilde bir suç hakkındaki kesen işlem diğer suça iştiraki olan şahıs hakkında da hüküm meydana getirmez.

Örneğin asli fail, hırsızlık ve nası ızrardan aynı davada yargılanıyor ve hakkında henüz dava açılmamış bulunan iştirakçi sadece hırsızlık suçuna iştirak etmiş ise iştirakçi hakkında işleyen zamanaşımını hırsızlık suçu yönünden kesme etkisi meydana getiren işlemlerle kesilir. Yalnızca

ızrar suçu yönünden bu suça yönelik olarak yapılmış olan kesici işlemler hırsızlık suçuna iştirak eden şahıs yönünden etki meydana getirmez.

Zamanaşımı süresi asli fail hakkında dolduktan sonra bu durum iştirakçi yönünden de dolmuş olacaktır. Asli fail yargılandığı suçtan mahkum olur ve bu karar kendisi yönünden kesinleşir ise artık asli fail hakkında dava zamanaşımı değil ceza zamanaşımı başlayacaktır. Fakat iştirakçi yönünden dava zamanaşımı işlemeye devam edecektir. Taki olağan üstü zamanaşımı süresinin tamamlanmasına veya en son kesen işlemden sonra olağan zamanaşımı süresi kadar bir sürenin geçmesine kadar. Bu süreler geçtiği takdirde artık iştirakçiye ceza vermek mümkün olmayacaktır.⁸⁶

Uygulamada dikkat edilmesi gereken önemli bir hususta yargılamaya konu olan suçun iştirak halinde işlenmesi mümkün olan bir suç olması gereğidir. Örneğin taksirli suçlara iştirakin mümkün olmadığı yerleşik içtihatlarla kabul edildiğinden iki taraflı bir trafik kazasında şoförlerden biri hakkında icra edilen kesici işlem diğer sanık şoför hakkında tesir meydana getirmeyecektir (Gayri kasti suçlara iştirak bahis mevzuu olmaz.⁸⁷)

4- 765 SAYILI TCK. NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI

Zamanaşımını durduran sebepler kanunumuzda tahdidi olarak sayılmasa da bu sebepleri belli başlıklar altında toplayabiliriz:

- A- Karar**
- B- İzin Veya Mezuniyet**
- C- Ön Mesele**
- D- Kanuni Durma Nedenleri**

Bu durma nedenlerinin hepsi dava zamanaşımını durdurucu etki meydana getirirse de her birinin uygulanma şekli birbirinden bazı farklılıklar göstermektedir.

A-Karar

Bazen adli tahkikata devam edilebilmesi, bu konuda başka bir

⁸⁶ Gözübüyük, (a.g.e) s.1134.

⁸⁷ Yarbaş, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 116.

makamın karar alması koşuluna bağlanmıştır. Bunun en tipik örneği "Milletvekili Dokunulmazlığıdır.

Anayasamızın 83. maddesinde getirilen düzenlemeye göre "üyelik süresince zamanaşımı işlemez."

Bu hükmün uygulanmasında bazı tereddüt doğurucu hususlar bulunmaktadır. Uygulamada suçun işlenmesi ile işlemeye başlayacak olan zamanaşımının meclisin karar alması için müracaat edilmesi ile duracak ve dokunulmazlığın kalktığı tarihten itibaren yeniden işlemeye başlayacaktır. TBMM. milletvekili dokunulmazlığını kaldırmazsa zamanaşımı suçun işlendiği günden itibaren işlemeyecektir.⁸⁸

B-İzin Veya Mezuniyet

Bazı suçların tahkikatının yapılabilmesi bazı makamlar tarafından izin veya mezuniyet verilmesi halinde söz konusu olabilmektedir. Genel uygulamaya göre izin için müracaat edildiği tarihe kadar işleyen dava zamanaşımı bu tarihte durmakta, izin veya mezuniyetin verildiği tarihte de yeniden işlemeye başlamaktadır. Bu açıklamadan da ortaya çıktığı gibi zamanaşımının durması için izin gerekliliğinin ortaya çıktığı tarih değil izin talep tarihi önemlidir. Ayrıca duran zamanaşımı izin verilmesi ile işlemeye başlayacak ve c. savcısının veya mahkemenin öğrenme veya her hangi bir işlem yapması aranmayacaktır.⁸⁹

-Hakim ve savcılarının görevden doğan veya görev sırasında işlenen suçları, sıfat ve görevleri gereğine uymayan tutum ve davranışları nedeniyle haklarında inceleme ve soruşturma yapılması Adalet Bakanlığının iznine tabidir (2802 sayılı kanun madde 82/1).

-1412 sayılı CMUK. nun 154. maddesi 5. fıkra hükmüne göre: Zabita amirleri hakkında hakimlerin görevinden dolayı tabi oldukları muhakeme usulü tatbik olunur.

Bu düzenlemenin sonucu olarak da zabita amirlerinin adli görevlerinden dolayı haklarında tahkikat yapabilmek için Adalet Bakanlığından izin almak gerekecektir.

-1136 sayılı Avukatlık Kanununun 58. maddesi 1. fıkrası gereğince avukatların görevlerinden doğan veya görevi sırasında işledikleri suçlardan dolayı takibat yapılması Adalet Bakanlığının iznine tabi tutulmuştur.

⁸⁸ Bakıcı, 1, Ceza Davasında Zamanaşımını Durduran Nedenler, s. 563 (ABD. 93/4).

⁸⁹ Erem, (a.g.e) s. 507-508.

C- Ön Mesele

Yargılama faaliyeti boyunca birçok mesele çözülmek sureti ile sonuçta asli yargılamaya konu olan ihtilaf halledilir. Bazen çözümlenmesi gereken meselelerden bazıları başka bir yargılama usulüne tabi olan bir sorun olabilmektedir.

Bu gibi durumlarda bazen meselenin hallinin kanuni olarak başka bir mercide halledilebileceği şeklinde bir düzenleme getirilmiş olabilir. Örneğin uygulanacak normun Anayasaya aykırı olması durumunun halledilmesi gibi.

Bazen ortaya çıkan ve başka hukuk dalını ilgilendiren meselenin halli kanunen ceza mahkemesinde çözülmesi gereken bir sorun olarak öngörülmüş olabilir. Örneğin suçtan zarar görenler ile sanıkların yaşlarının düzeltilmesi icap ettiğinde bu işlemi zorunlu olarak ceza hakimi yapar .

Bazı durumlarda ise kanun koyucu adi hukuka ait bir meselenin halledilmesi için hakime ceza işlerindeki usul çerçevesinde yetki vermiştir. Bu yetkinin kullanılması, hangi meselelerin ceza mahkemesinde nispi yargılama usulü çerçevesinde halledilmesi gerektiği, hangi meselelerde hukuk mahkemelerinde dava açmak için süre verileceği, yada açılmış bir davanın sonucunun bekleneceği çeşitli Yargıtay kararları ile belirlenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus konunun nispi yargılama ile halledilmeye elverişli olmasıdır. Küçük meseleleri ceza hakimi bizzat kendi halletmelidir. Hakimin kendi halledebileceği bir meseleye ilişkin taraflara mehil verip dava açtırması dava zamanaşımını durdurucu etki meydana getirmez.

Ceza davasındaki maddi mesele tamamen aydınlandıktan sonra bir hususun bekletici mesele yapılması zamanaşımını durdurmaz.

a- Ön Mesele Çeşitleri

Bu başlık altında yukarıda kabaca izah etmeye çalıştığımız ön mesele tiplerini üçe ayırabiliriz. Ayrıca alt başlıklara ilişkin verdiğimiz örnekler kendileri ile sınırlı olmayıp, bu örnekler dışında da ön meseleler olabilir.

aa- Başka Mercide Halledilmesi Kanuni Düzenleme ile Zorunlu Olan Meseleler

Uygulanacak normun Anayasaya aykırılığı durumu: Bu gibi bir durumla karşılan ceza mahkemesi konuyu kendi kendine halledemez. Şayet hakim normun Anayasaya aykırı olduğu kanaatinde ise bu durumu halletmesi için konuyu Anayasa Mahkemesi'ne gönderecektir. (Anayasa madde 152) Şayet Anayasa Mahkemesi davanın kendisine gelmesinden itibaren 5 ay içerisinde konuyu çözemez ise mahkeme yürürlükteki kanunlara göre karar verecektir.

Dava zamanaşımı, mahkemenin konuyu Anayasa mahkemesine gönderme kararı ile duracak, Anayasa mahkemesine intikalden 5 ay sonra yeniden işlemeye başlayacaktır. Şayet konu 5 ay içerisinde çözümlenir ise bu konuya ilişkin Anayasa Mahkemesinin verdiği karar anında, zamanaşımı yeniden işlemeye başlayacaktır.⁹⁰

403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 41. maddesi gereğince ceza yargılaması sırasında ortaya çıkan vatandaşlık problemlerinin halli için Danıştay'a başvurulmalıdır. Bu kanuni düzenlemede de yargılamayı yapan mahkemeye yürürlükteki normlara göre vatandaşlık konusunu karara bağlama hakkı verilmemiş, konu Danıştay'da halledilmesi gereken bir sorun olarak düzenlenmiştir.

Danıştay konuyu 3 ay içerisinde kesin olarak karara bağlar, dolayısıyla dava zamanaşımı mahkemenin taraflara Danıştay'a müracaat için süre vermesiyle duracak ve Danıştay'a başvurmadan sonra geçecek 3 aylık süre sonunda yine işlemeye başlayacaktır.

bb- Ceza Mahkemesinin Bizzat Halletmesi Zorunlu Olan Meseleler

Mağdur ve sanıkların yaş hususlarında devam eden ceza davasında hukuken önem taşıyan yaş değişikliği iddialarını ceza mahkemesi veya hakimi nüfus kanundaki hükme göre kendisi çözecektir. Bu konu normal şartlarda asliye hukuk mahkemesinde çözülmesi gereken bir mesele olmasına rağmen, usul kanunumuzda yer alan emredici hüküm gereğince ceza mahkemesince çözülür.

Yaş düzeltilmesi yapılacak olan celseye nüfus idaresi de davet edilerek katılması sağlanır. Ceza davası sulh ceza mahkemesi gibi duruşmalarına c. savcılarının iştirak etmedikleri bir mahkeme dahi olsa

⁹⁰ Bakıcı, 1, (a.g.e) s. 560 (ABD). 93/4.

yaş düzeltilmesi ile ilgili olan celselere c. savcısı da iştirak eder.

"Yaş düzeltme davası, ancak, son soruşturma esnasında ortaya çıkan haller için ceza mahkemesinde asıl dava ile birlikte görülebilir".

(YCGK 24.11.1986 2/136- 528).

cc- Hakimin Takdirine Göre Tespit Edilen Ön Meseleler

Yukarıda yer alan iki başlık altındaki ön meselelerden kanun koyucu hakime takdir hakkı vermeyerek konuyu bizzat kendisi düzenlemiştir. Haklarında kanuni bir düzenleme bulunmayan meselelerin ön mesele sayılıp sayılmaması konusunu şartlara göre hakim belirleyecektir.

Yargıtay'ın içtihatları ile hangi meselelerin bekletici sorun yapılması hangilerinin yapılmaması gerektiği yönünde uygulamada bazı hususlar şekillenmiştir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bekletici meseleleri tahdidi olarak saymak mümkün değildir. Bu konuda hakim şartlara göre bir karar verecektir.

-Nesep davalarını ilgilendiren hususlar bekletici mesele yapılmalıdır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 12.11.1929 tarih ve 439/483 sayılı kararı ile etkili eylem suçunda sanıkla mağdur arasında kardeşlik ilişkisi olmadığı yolundaki davayı bekletici mesele olarak kabul etmiştir.

-Bono iptali için hukuk mahkemesinde açılan dava ceza yargılamasında bekletici mesele kabul edilmelidir.

(YCGK. 21.4.1980 tarih 110/116)

-Nikaha ilişkin dava, ceza yargılamasında bekletici mesele sayılmalıdır

(YİBK. 20.6.1928 19928/9)

Şayet ön mesele kabul edilen hususlarda taraflara dava açması için süre verilmesine rağmen dava açma işlemi yapılmamış ise zamanaşımı hiç durmayacaktır.

Ön meselenin halledilmesinin öğrenilmesi ile duran zamanaşımının yeniden işlemeye başlayacağı yolunda görüşler olsa da kanaatimizce ön meselenin halledildiği tarihte zamanaşımını yeniden işlemeye başlayacaktır. Mahkemenin ön meselenin halledildiğini öğrenmesi anında zamanaşımının yeniden işlemeye başlayacağını kabul etmek sanık aleyhine bir sonuç doğurur.

D- Kanuni Durma Nedenleri

Kanun koruyucu serbest düzenleme yapma yetkisi sınırları içerisinde bazı kanuni durma sebep ve süreleri ihdas edebilir. Bunların süreleri, uygulamadaki zorunlulukları ve uygulama usulleri yine serbest düzenleme yetkisi içerisinde kanun koruyucu tarafından serbestçe düzenlenebilir.

Bu konuya ilk örnek olarak 353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesinde getirilen düzenlemeyi gösterebiliriz.

353 sayılı kanununun 20. maddesine göre "Muvazzaf ve yedek er ve erbaşların ve yedek subay ve yedek askeri memurların askere girmeden veya silah altında çağrılmadan önce işledikleri yukarı haddi bir yıla kadar şahsi hürriyeti bağlayıcı cezayı gerektiren suçlara ait davalara ve son soruşturma işlemleri askerliklerini bitirmelerine kadar geri bırakılır".

Kanun koyucu bu düzenleme ile üst sınırı bir yıldan az hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren davanın, sanığın askerliğinin sonuna kadar geri bırakılmasını zorunlu bir uygulama olarak getirmiştir.

a- 765 Sayılı TCK. nun 434. Maddesi Gereğince Davanın Tecili

Kanuni durma nedenleri konusunda tartışmaya açık olan bir husus da 765 sayılı TCK.'nun 434.maddesidir. Bu maddede getirilen düzenleme ile kaçırma, alıkoyma, ırza geçme, ırza tasaddi ve yaşı küçük mağdurla cinsi birleşme suçlarında mağdur ile sanık arasında evlenmenin gerçekleşmesi halinde kamu davasının zamanaşımı süresinin sonuna kadar tecil olunacağı hükme bağlanmıştır.⁹¹

Tartışma konusu; tecil halinde dava zamanaşımının işleyip işlemeyeceğine yöneliktir.

434. maddedeki şartın gerçekleşmesi ile tecil edilen davanın zamanaşımını tecile rağmen işlemeye devam eder. Bu maddeye göre yapılan tecil zamanaşımını durduramaz.

5237 sayılı TCK. ile 434. maddenin uygulama alanı kalmasa da geçmiş tarihli suç ve teciller için uygulaması devam etmektedir.

⁹¹ Yarbaş, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 128.

b- Uygulamada Tereddüde Neden Olan Sebepler

aa- Memurluk Durumu

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkındaki Kanun hükümleri çerçevesinde işlem icra edilmesi için verilen durma kararı, normal şartlar içerisinde zamanaşımını durduramaz.

bb- Mağdurun Kati Raporunun Beklenmesi

Uygulamada bazen mağdur hakkındaki kati raporun verilmesi belli bir süre sonraya bırakılabilmektedir. Örneğin çehrede sabit iz yönünden kesin rapor genellikle olay üzerinden 6 aylık bir sürenin geçmesi ile verilebilmektedir. Bu gibi durumlarda beklenmesi gereken süre boyunca zamanaşımı durmaz. Buradaki bekleme tamamen tıbbi bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır.

cc- Sanığın Şuurunun Tetkik Edilmesi

Bu işlemde genelde belli bir zaman uzunluğunu kapsamaktadır. Ancak bu işlem için geçen sürede zamanaşımını durdurmaz.

dd- Ara Karara Yapılan İtirazlar

Nitelikleri gereği bu tip itirazlar genelde başka mercide halli gereken itirazlar olmalarına rağmen yargılanmanın doğal seyrinin olağan unsurlarından oldukları için bu tip itirazlar zamanaşımını durdurmazlar.

ee- Bilirkişi İncelemesi Yaptırılması

Bu hususta yargılama faaliyetleri içerisinde değerlendirilen, bu işlem için geçecek olan süre zamanaşımını durdurmaz.

ff- 4616 Sayılı Yasaya Bağlı Ertelemelerde Zamanaşımının Durumu

22.12.2000 tarihinde yürürlüğe giren, 23 Nisan 1999 tarihine kadar işlenen suçlardan dolayı şartla salıverilmeye, dava ve cezaların ertelenmesine dair kanunun 1. maddesinin 4. bendine göre dava ve cezaların kesin hükme bağlanmasının ertelenmesine karar verilmesi hükme bağlanmıştır. Buradaki erteleme kararı C.M.U.K. nun 253. maddesinde öngörülen durma sebeplerindedir. Hal böyle olunca sözü edilen yasa nedeniyle kamu davasının ertelenmesiyle zamanaşımı durur ve erteleme süresince işlememesi gerekir.

Ancak 4616 sayılı yasada değişiklik yapılmasına dair 4758 sayılı

yasanın 1. maddesinin 4. bendinde yapılan düzenleme ile davanın zamanaşımı süresince ertelenmesine karar verilmesi belirtilmekle, bu erteleme kararının dava zamanaşımı süresini durdurmayacağı zimmen kabul edilmiştir.

c-Zamanaşımı Durduğu Sırada Zamanaşımı Kesilebilir mi?

Zamanaşımının durması ile kesilmesinin birbirinden tamamen farklı sonuçları meydana getirdiği bölümün başında yaptığımız karşılaştırmada dile getirmiştik. Genel olarak kesen işlemler bir anlık olarak ifade edilen işlemler olup belli bir zaman dilimini kapsamazlar. Bu nedenle zamanaşımının kesildiği anda yapılan durdurucu bir işlemde söz etmek pek mümkün değildir. Ancak zamanaşımının durması belli bir süreyi kapsadığından bu dönem içerisinde kesici bir işlemin yapılması söz konusu olabilir. Bu durumda kesici işlem durmakta olan zamanaşımı üzerinde kesici etki yapacak mıdır? Örneğin askerliği nedeniyle hakkındaki işlemlerin geri bırakılmasına karar verilen sanık izinli olarak geldiğinde sorgusu yapılabilecek midir? Şayet yapıldı ise bu işlemin hükmü ne olacaktır?

Bu durumda bizimde katıldığımız görüş durma kararından sonra zamanaşımının kesilmeyeceği yönündedir.⁹² Yukarıda verdiğimiz örnekte asker şahsın sorgusu yapılmayacak, şayet yapılırsa bu işlem zamanaşımını kesici bir hüküm meydana getirmeyecektir.

5- DAVA ZAMANAŞIMININ DURMASI VE KESİLMESİ ARASINDAKİ FARKLAR

Zamanaşımını durduran sebeplerin meydana getirdiği etki ve neticeler, diğer yargılama engeli olan "kesici sebeplerden" farklıdır. Konunun anlaşılması açısından her iki kurum arasındaki farkları belirtmekte fayda vardır.

A-Zamanaşımının Durması Ve Kesilmesi Arasındaki Farklar

a-Durduran sebeplerde, işleyen süreler birbirine eklendiği halde kesen sebeplerde önceki süre iptal edilmiş olur

Zamanaşımını durduran bir sebep ortaya çıktığında, işlemekte olan

⁹² Bakıcı, 1, (a.g.e) s. 366.

zamanaşımı durur. Bu sebep ortadan kalktıktan sonra yeniden işlemeye başlayan zamanaşımı süresi daha önce işlemeye başlayan sürenin üzerine ilave edilir. Bu sürelerin toplamı olağan zamanaşımı süresine ulaştığı anda zamanaşımı nedeniyle kamu davası ortadan kaldırılır.

Zamanaşımını kesici bir sebep gerçekleştiği takdirde ise, o ana kadar işleyen tüm süre iptal edilir ve kesici sebepten sonra zamanaşımı yeniden işlemeye başlar.

Durduran bir sebepten sonra gerçekleşen kesici sebep birbirine ilave edilen tüm zamanaşımı sürelerini de iptal eder.

b- Durma halinde bir hareketsizlik söz konusu olduğu halde, kesilmede bir hareket ve ilerleme vardır

Zamanaşımını kesen sebepler adli tahkikatta bir hareketliliği ve ilerlemeyi ifade etmesine rağmen durduran sebeplerde adli tahkikatın ilerlemesine engel olan bir durumun varlığı söz konusudur. Örneğin sanığın sorgusunun yapılması adli tahkikatta bir ilerlemeyi ifade etmekte iken sanık hakkında adli tahkikata başlanması için izin beklenmesinde bir durağanlık vardır.

c- 5237 sayılı yeni TCK. nun aksine, 765 sayılı TCK. nunda bir yıldan fazla zamanaşımına tabi suçlarda kesme sebepleri tahdidi olarak sayıldığı halde durma sebeplerinde bir sınırlama yapılmamıştır

Bir yıldan fazla zamanaşımına tabi olan suçlarda zamanaşımını kesen sebepler 765 sayılı TCK.nun 104. maddesinde tahdidi olarak sayıldığı halde zamanaşımı süresi, ne olursa olsun, durduran sebeplerde bir sayma ve sınırlama bulunmamaktadır. Hatta yargılamayı yapan mahkeme veya hakim ortaya çıkan bir ön meselenin yargılamanın seyrine ve meselenin önemine göre başka bir mercide halli gerekip gerekmediği hususunda bir karar vererek, bu konuyu zamanaşımını durdurucu bir sebep olarak kabul edebilmektedir.

d-Kesici sebepler sonucu zamanaşımının en çok ne kadar uzayacağı hususunda bir üst sınır getirilmiş olmasına rağmen, durma konusunda bir süre kısıtlaması yapılmamıştır

5237 sayılı yeni TCK nun 67/4. maddesinde yine 765 sayılı eski TCK. nun 104/2 ve 105. maddelerinde kesilme halinde zamanaşımının ne kadar

uzayacağına ilişkin bazı üst sınırlar konulmuş olmasına rağmen zamanaşımının durması halinde, bu durma halinin ne kadar devam edeceğine ilişkin bizim hukukumuzda bir üst sınır getirilmemiştir.

Doktrinde zamanaşımının durması halinde tam bir olağan zamanaşımı süresi geçtiğinde zamanaşımının dolması gerektiğinin kabul edilmesinin lüzumlu olduğu yönünde görüşler mevcut olsa da uygulamada durma süresine bir üst sınır kabul edilmemektedir.⁹³

Gerçekte zamanaşımının kabulüne neden olan etkenler zamanaşımının durması halinde dahi tesirlerini meydana getirmektedirler. Ancak tam bir zamanaşımı süresinin geçmesi halinde zamanaşımı süresinin dolduğunun kabulü halinde adalete uygun olmayan bazı sonuçların ortaya çıkması da mümkündür. Örneğin Anayasamızın 83. maddesi gereğince milletvekilleri hakkında TBMM. üyelikleri süresince oluşacak olan 5 yıllık süre içerisinde otomatik olarak birçok suçun zamanaşımına uğraması gibi bir sonuç ortaya çıkacaktır.

e- Zamanaşımının kesilmesi suç ortaklarına sirayet ettiği halde durma suç ortaklarına sirayet etmez

Kesilmenin suç ortaklarına sirayet etmesi 5237 sayılı yeni TCK. nun 67. ve 765 sayılı TCK. nun 106. maddesinde yapılan düzenleme ile mümkün olduğu halde durma hali için böyle özel bir düzenleme olmadığı için zamanaşımının durması sadece hakkında durma nedeni olan suç faili için geçerli olacak diğer şeriklere sirayet etmeyecektir. (Sedat BAKICI, ABD 93/4 sayfa 563).

Kesici işlemler mahkeme, hakimlik veya c. savcılığınca yapıldığı halde durma halinde yargılamayı yapan merci dışındaki bir merci tarafından yapılması veya halledilmesi gereken sorun veya durum söz konusudur.

Durma sebepleri tahkikat makamları dışındaki makamların yetki alanında olan konular olup ortaya çıkış şekilleri itibariyle tahkikatı hareketsiz kılan sebeplerdendir.

f- Kesici işlemler bir anlık olmasına rağmen, durduran işlemler belli bir süreci kapsar

Sanığın tutuklanması, sorgusu, iddianame tanzimi, davet edilmesi veya ihzar edilmesi gibi kesici işlemler belli bir süreci kapsamazlar bir an veya kısa bir sürede yapılırlar. Ancak durduran sebepler, örneğin izin

⁹³ Erem, (a.g.e) s. 509, (Çağlayan, (a.g.e) s. 1096).

alma, işlemlerin geri bırakılması, bekletici meselenin halledilmesi gibi konular belli bir zaman sürecini işgal etmektedir. Bu durumun sonucu olarak da duran işlemler sırasında zamanaşımını kesici bir işlemin yapılma ihtimalinin doğmasıdır. Zamanaşımı durduğu anda ayrıca zamanaşımının kesilmesinin mümkün olup olmayacağını ileride inceleyeceğiz.

VI-HAK DÜŞÜRÜCÜ SÜRE

5237 sayılı yeni TCK. nun 73. maddesine göre; soruşturulması veya kovuşturulması şikayete bağlı olan suç hakkında yetkili kimse altı ay içinde şikayette bulunmadığı takdirde soruşturma ve kovuşturma yapılamaz.

Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikayet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar.

Aynı düzenleme 765 sayılı TCK. nun 108. maddesinde de bulunmaktaydı. 108. maddeye göre "Takibi ancak şahsi dava ikamesine bağlı olan suçlar hakkında selahiyattar kimse altı ay zarfında dava etmediği takdirde takibat yapılamaz. Müruru zaman haddini geçmemek şartıyla bu müddet davaya hakkı olan kimsenin fiilden ve failin kim olduğundan haberdar bulunduğu günden başlar.

Davaya hakkı olan birkaç kimseden birisi altı aylık müddeti geçirirse bundan dolayı diğerlerinin hakkı sakıt olmaz. Ceza Kanunumuzdaki bu maddeler genel olarak şikayet hakkının kullanılmasını düzenlemekte olup kapsam itibarıyla takibi şikayete bağlı olan suçlar ile hakkında hüküm bulunmayan ve özel kanunlarda düzenlenmiş olan şikayete tabi suçlara da uygulanır.⁹⁴

Konumuzun "Dava zamanaşımı" olması nedeniyle 5237 sayılı yeni TCK. nun 73. maddesini (765 sayılı TCK. nun 108. maddesini) bu yönüyle inceleyeceğiz. Her iki kurumu birbiriyle karşılaştırıp arasındaki farkları belirleyecek, şikayet süresinin özelliklerini anlatmaya çalışacağız.

⁹⁴ Yarbaşı, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 140.

1-DAVA ZAMANAŞIMI VE ŞİKAYET SÜRESİ ARASINDAKİ FARKLAR

A-Şikayet Süresi Bir Sükutu Hak (Hak Düşürücü) Süresidir. Durması ve Kesilmesi Söz Konusu Olamaz. Zamanaşımı Sürelerinde ise Durma ve Kesilme Vardır

Şikayet süresi, mağdurun suçun failinin cezalandırılmasını talep etmesi için getirilmiş bir süre olup, mağdurun bu hakkını 6 aylık süre içerisinde kullanılmaması halinde düşeceğini ifade eder. Bu süre zamanaşımı sürelerinin aksine durmaz ve kesilmez. Şikayet süresi şartları gerçekleştiği anda işlemeye başlar ve sürenin sonunda biter. Zamanaşımı süreleri ise kanuni bazı nedenlerle durup kesilebilir.

B- Şikayet Süresi Eski Hale Getirme İşlemine Konu Olabilir. Zamanaşımı Sürelerinde Eski Hale Getirme İşlemi Söz Konusu Değildir

Eski hale getirme muamelesi 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanununun 40, 41, 42. maddelerinde (1412 sayılı CMUK. nun 41, 42, 43. ve 44 maddelerinde) düzenlenmiş olan usule ilişkin müessesedir. 5271 sayılı CMK. nun 40. maddesine göre; kusuru olmaksızın bu süreyi geçirmiş olan kişi, eski hale getirme isteminde bulunabilir. Eski hale getirme müessesesi eski 1412 sayılı CMUK. da zorlayıcı bir neden veya beklenilmesi veya sakınılması mümkün olmayan olaylara bağlı olarak bir süreye riayet imkansızlığının ortaya çıkması durumunda kabul edilmiş olan ve süre lehdarına yeni bir imkan tanıyan bir kurumdu. 5271 sayılı CMK. lehtarın kusursuz olmasını yeterli görmekle eski hale getirme sebeplerini çok geniş tutmuştur.

Şikayet süresi içerisinde lehtarın kusurunda olmayan bir sebebe bağlı olarak şikayet hakkını kullanamayan mağdur, geçmiş olan süreyi usul kanunumuzun ilgili maddelerindeki prosedüre uymak suretiyle yeniden, lehine kullanabilir. Eski hale getirme kurumu genel olarak hak düşürücü nitelikteki süreler için kabul edilmiştir.⁹⁵

Zamanaşımı sürelerinin tatbikinde ise geçmiş olan sürelerin eski hallerine getirilme kurumunun uygulanması ile ihya edilmeleri mümkün değildir. Zira zamanaşımı, doktrinde devletin yargılama hakkını ortadan kaldıran süreler için kabul edilmiştir.

⁹⁵ Yarbaşı, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 141.

C- Şikayet Süresi Tek Olup Suça Ve Cezasına Göre Değişmez

Cezaların süresine ve suç tiplerine göre zamanaşımı süresi kademeli olarak düzenlenmiş olup, bazı suç tiplerinde dava ve ceza zamanaşımının bulunmadığı ifade edilmesine rağmen şikayet süresi konusunda tek bir süre düzenlenmesi yapılmıştır. O da 6 aylık süredir. Bu düzenleme 5237 sayılı yeni TCK. nun 5.maddesi (765 sayılı Ceza Kanunumuzun 10. maddesi)gereğince hakkında hüküm bulunmayan özel kanunlardaki şikayete tabi suçlar içinde geçerlidir.

D- Şikayet Süresi Suçun Mağdurunu İlgilendiren Bir Süre Olup Kişiyeye Sıkı Sıkıya Bağlı Bir Hakkın Kullanılmasını Düzenler. Zamanaşımı Süreleri İse Fiile İlişkindir

5237 sayılı yeni TCK. nun 73. maddesinde (765 sayılı TCK. nun 108. maddesinde) getirilen düzenleme ile bir suçun mağduru olduğunu iddia eden kimsenin, olayın faili hakkında ceza takibatı yapılmasını talep etme hakkı düzenlenmektedir. Dolayısıyla bu düzenleme olayın mağdurunu ilgilendiren bir düzenlemedir.

Zamanaşımı süreleri ise tamamen fiille (suçla) alakalı bir durum olup bu konuda ne mağdurun ne de sanıkların iradelerine bir değer izafe edilmemiştir.

E- Şikayet Süresinin Hesabı CMK. nun 39. Maddesine Göre Zamanaşımı Süresinin Hesabı İse TCK. nun 72. Maddesine Göre Yapılır

5237 sayılı yeni TCK. nunda getirilen özel düzenleme ile 66. maddedeki dava zamanaşımı süreleri; 72. maddedeki esaslara göre hesaplanır.

Buna göre: “Dava ve ceza zamanaşımı süreleri gün, ay ve yıl hesabıyla belirlenir. Bir gün yirmi dört saat, bir ay otuz gün, yıl resmi takvime göre hesap edilir.”

Şikayet hakkının kullanılması açısından ise, 5237 sayılı TCK. nun 72. maddesinde öngörülen sürenin hesaplanmasında; 5271 sayılı yeni Ceza Muhakemesi Kanunumuzun 39. maddesinde belirlenen esaslar dikkate alınır.

39. maddeye göre: “Gün ile belirlenen süreler, tebligatın yapıldığının ertesi günü işlemeye başlar. Süre hafta olarak belirlenmiş ise,

tebligatın yapıldığı günün, son haftada isim itibariyle karşılığı olan günün mesai saati bitiminde sona erer. Süre ay olarak belirlenmiş ise, tebligatın yapıldığı günün son ayda sayı itibariyle karşılığı olan günün mesai saatinde sona erer. Son bulunduğu ayda sayı itibariyle karşılığı olan gün yoksa; süre, ayın son günü mesai saati bitiminde sona erer.”

F- Şikayet Süresi Fiilin Ve Failin Öğrenilmesi ile Başlar, Zamanaşımı Süresi İse Suçun İşlenilmesi ile Başlar

Zamanaşımı süresi, tamamlanmış suçlarda suçun tamamlandığı anda başlar. Ayrıca 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/6. maddesinde teşebbüs, teselsül ve temadi hallerinde zamanaşımının başlama anı özel düzenleme ile hükme bağlanmıştır.

Şikayet hakkına ilişkin 6 aylık sürenin başlangıcı için ise olayın mağdurunun fiilden ve failden haberdar olma zamanı esas alınmıştır. Zamanaşımı açısından bu konuda da taraf iradelerine bir değer izafe edilmemiştir.

G- Teselsül ve Temadi Eden Suçlara Zamanaşımı En Son Teselsül ve Temadi Hareketinden Başlamasına Rağmen, Şikayet Hakkının Başlaması Teselsül ve Temadinin Başlangıcında Olabilir

Şikayet hakkının kullanılmasının başlangıcı için mağdurun, fiili ve faili öğrenmesine özel önem verilmiş, sürenin öğrenme ile başlayacağı kabul edilmiştir.

Ceza hukukumuzda bazı suçların işleme zamanı uzun bir süreye yayılabilmektedir. Bazı suçlar (mera tecavüzü, alıkoyma vb.) yapıları gereği zaman içerisinde temadi ederler. Bazı suçlarda ise suç ani bir suç olmasına rağmen suçun sanığı suç işleme kararı ile aynı mağdura yönelik olarak birden fazla eylemde bulunabilir. Örneğin hırsızlık suçunun aynı mağdura yönelik olarak kısa zaman aralıklarıyla birkaç defa işlenmesi gibi. Bu durumda 5237 sayılı yeni TCK. nun 43. (765 sayılı Ceza Kanunumuzun 80.) maddesinde yer alan düzenleme doğrultusunda eylem tek suç olarak kabul edilmesine rağmen teselsül nedeniyle artırımı tabi tutulmaktadır.

5237 sayılı TCK. nun 66/6. maddesindeki düzenlemeye göre temadi ve teselsül eden suçlarda zamanaşımının temadi ve teselsülünün bittiği günden başlayacağı kabul edilmesine rağmen şikayete tabi olup da

temadi eden bir suçun başlangıcında olayın mağduru fiili ve faili hemen öğrenmiş ise şikayet hakkını kullanılmasına ilişkin süre suçun başlangıcında başlar. Temadinin ve teselsülün bitmesinin önemi yoktur.

Örneğin kendisine telefonla sarkıntılık edilen mağdureye yönelik olarak bu eylem zaman içerisinde temadi eden bir suç olduğundan mağdurenin şikayet hakkı ilk eylem tarihinden (Faili de biliyorsa) başlayacaktır.⁹⁶

H- Zamanaşımı Süresi Dolunca Şikayet Süresinin Önemi Kalmaz

Şikayet hakkının kullanılmaya başlaması, fiil ve failin öğrenilmesine bağlı olduğundan bazen bu öğrenme durumu suç için öngörülen zamanaşımı süresinin dolmasından sonraki bir tarihte gerçekleşebilir.

Suç için öngörülen dava zamanaşımı süresi suçun işlenmesi ile başlar ve mağdurun şikayet hakkını kullanmasından önce dolabilir.

Bu durumda artık suç zamanaşımına uğramış olduğundan şikayet hakkının kullanılması söz konusu olamaz. Bu konu 5237 sayılı yeni TCK nun 73/2 (765 sayılı TCK. nun 108. maddesinin 2.fıkrasında) "Zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikayet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar." Denilmek suretiyle şikayet hakkını kullanma süresine, zamanaşımının dolması ile bir üst sınır konulmuştur.

İ- Mağdurun Şikayet Hakkını Kullanmayacağını Açıkça İfade Etmesi Şikayet Süresinin Önemi Ortadan Kaldırır. Zamanaşımı Konusunda İse Taraf İradelerine Süreleri Etkileyici Bir Özellik İzafe Edilmemiştir

Şikayet hakkı tamamen mağdurun şahsına sıkı sıkıya bağlı bir haktır. Mümeyyiz olmayan küçük için bu hakkı, velisi veya temsilcisi kullanabilir. Bu hakkın kullanılmasında mağdur tamamen serbesttir. Bu nedenle şikayete hakkı olan şahıs; süresinde şikayetçi olabilir. Süresinde şikayetçi olmayacağını beyan edebilir. Herhangi bir süreye bağlı olmayarak şikayeti geri alabilir Mağdurun şikayetini geri alması veya şikayetçi olmadığını beyan etmesi ile devam etmekte olan şikayet süresinin bir önemi kalmaz.

⁹⁶ Kunter, (a.g.e) s.872.

Hukukça kabul edilebilir, mazeretini ispatlamadıkça artık şikayetçi olamaz.⁹⁷

Suçun işlendiği anda suçtan ve sanıktan haberdar olan mağdur ilk beyanında şikayetçi olmadığını ifade ederse artık şikayetçi olamaz. İlk beyanında şikayetçi olmuş ve daha sonra şikayetinden vazgeçmiş ise yine şikayetçi olmaz. (Bu durum 6 aylık şikayet hakkının kullanılmasına ilişkin süre içerisinde olsa dahi.)

Zamanaşımı süresinin takibinde gerek sanık olsun gerek mağdur taraf iradelerine bir özellik izale edilmemiştir. Bu durum 5237 sayılı yeni TCK. nun 72/2 maddesinde (765 sayılı TCK. nun 117. maddesinde) Şüpheli, sanık ve hükümlüler yönünden şöyle ifade edilmiştir. Dava ve ceza zamanaşımı re'sen uygulanır ve bundan şüpheli, sanık ve hükümlü vazgeçemezler.

J-Şikayetin Geri Alınması İstisnalar Dışında Maznunun Kabulüne Bağlı Olmasına Rağmen, Sanığın Dolmuş Olan Zamanaşımını Dikkate Alınmamasını Talep Hakkı Bulunmamaktadır

765 sayılı Ceza Kanunumuza göre kural olarak takibi şikayete bağlı olan suçlarda mağdurun şikayetini geri alabilmesi sanığın bu geri almayı kabul etmesi şartında bağlıdır. Bu durumun istisnaları; müessir fiil ve hakaret suçları olup, istisnalar dışında şikayetinden vazgeçmenin hüküm ifade edebilmesi sanığın muvafakatine tabi tutulmaktadır. (765 sayılı TCK. nun madde 99/ son maddesi.)

5237 sayılı yeni TCK. nun 73/4. maddesine göre; kovuşturma yapılabilmesi şikayete bağlı suçlarda kanunda aksi yazılı olmadıkça suçtan zarar gören kişinin vazgeçmesi davayı düşürür. Yine 73/6. maddeye göre; kanunda aksi yazılı olmadıkça, vazgeçme onu kabul etmeyen sanığı etkilemez.

Yukarıda izah ettiğimiz gibi zamanaşımının uygulanması ise sanığın kabulüne bağlı değildir. Sanık bizim kanuni düzenlememize göre zamanaşımının uygulanmamasını isteyemez.

Bu durum doktrinde eleştirilmektedir. F. EREM'e göre sanığın zamanaşımını red hakkı mevcut olmalıdır.

"Dava zamanaşımının sanık lehine bir müessese olmasına göre,

⁹⁷ Yarbaşı, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 144.

failin aleyhine netice vermemesi lazımdır.” Bu itibarla dava zamanaşımı sebebiyle düşmüş bir davanın uyandırdığı ve silemediği suçluluk şüphesini gidermek için sanığın zamanaşımını red hakkı mevcut olmalıdır. Böyle bir hakkın zamanaşımının kamu niteliğine aykırı bir tarafı yoktur. Takibi şikayete bağlı suçlarda dahi dava, "kamu davası" dır. Buna rağmen şikayetten vazgeçmeyi sanığın kabul etmeme hakkı mevcuttur.⁹⁸

Mevcut uygulamada ise sanık zamanaşımını reddedememektedir.

K-Genel Kural Her Suçun Zamanaşımına Tabi Olması Şeklinde İken, Bir Suçun Şikayete Tabi Olması Özel Düzenleme İle Mümkün Olmaktadır

Ceza hukukumuzda, birkaç istisna dışında tüm suçların dava zamanaşımı mevcuttur. Zamanaşımına tabi olmamak ancak özel bir düzenleme ile mümkün olabilmektedir.

Suçların takibinin şikayete bağlı olması ise genel kural olmayıp ancak yapılan özel düzenlemelerle bir suç takibi şikayete bağlı olmaktadır. Bunun doğal sonucu olarak da hakkında bir hüküm bulunmayan suç re'sen takibe tabi olmaktadır. Ayrıca şikayete bağlı suçlara muhakkak bu durumu ifade eden bir düzenleme bulunmaktadır.

VII- TEKRAR YARGILANMA DURUMUNDA ZAMANAŞIMININ TESBİTİ

Uygulamada, hakkında mahkumiyet kararı verilen bir sanığın aleyhindeki bu karar bazen olağan bazen de olağan üstü kanun yollarına müracaat halinde bozulabilmektedir. Şayet bu bozma üzerine ortaya çıkan yeni durum için kanunun öngördüğü zamanaşımını süresi daha kısa ise bu durumda eylem daha kısa olan bu zamanaşımı süresine tabi olacaktır.

Yeniden yargılaması yapılan suçun daha uzun zamanaşımına tabi bir suç olması durumunda ne olacaktır? 765 sayılı Ceza Kanunumuzda, önceki kararın sanık açısından kazanılmış hak olarak düşünülmesi nedeniyle sonradan yargılaması yapılan suçun zamanaşımı süresi daha uzun olsa da dava ilk yargılamanın yapıldığı suçun zamanaşımı süresine göre tespit edilmekteydi.

⁹⁸ Erem, (a.g.e) s.517.

Ancak, 5237 sayılı yeni TCK. nun 66/5. maddesinde yapılan düzenleme ile 765 sayılı eski Ceza Kanunumuzun 109. maddesinde öngörülen düzenlemeden farklı olarak, aynı fiilden dolayı tekrar yargılanması gereken hükümlünün, son yargılaması yapılan suçunun cezası daha ağır ise, bu suça ilişkin zamanaşımı süreleri, dava zamanaşımının belirlenmesinde esas alınacaktır.

Yukarıda kısaca izah ettiğimiz hususların uygulanmasında kanunun lafzının yapısından kaynaklanan bazı hatalardan dolayı ortaya farklı uygulama şekilleri çıkmış ise de Yargıtay içtihadı birleştirme kararları ile konu halledilmiştir.

5237 sayılı yeni TCK. nun 66/5. maddesinin uygulanmasında aranan şartları şöyle sıralaya biliriz.

- Fiil ve sanığın aynı olması.
- Yeniden bir muhakemenin yapılmış olması.
- Daha fazla bir zamanaşımı süresine tabi olma durumunun ortaya çıkması gerekir.

765 sayılı Ceza Kanunumuzda olmayıp 5237 sayılı yeni TCK. ile getirilen bu düzenleme, sanık aleyhine bir durum yaratmaktadır.

VII- ZAMANAŞIMI UYGULAMASI İLE İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR

1- ZAMANAŞIMI UYGULAMASI İLE MEMURLAR HAKKINDAKİ DİSİPLİN SORUŞTURMALARI

Genel kural, zamanaşımının dolması sonucu kamu davasının düşmesi durumunun disiplin soruşturmalarını etkilememesidir. Ceza kanunun uygulanması yönünden zamanaşımına uğrayan eylem disiplin cezasının gerektirir mahiyette ise memura disiplin cezası verilebilmektedir.

Disiplin cezaları, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun getirmiş olduğu bir düzenleme ile kendi içerisinde özel bir takip zamanaşımına tabi tutulmuştur.

Zamanaşımı başlığını taşıyan 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 127. maddesine göre: " Bu kanunun 125. maddesinde sayılan fiil ve halleri işleyenler hakkında bu fiil ve hallerin işlendiğinin öğrenildiği tarihten itibaren:

Uyarma, kınama, aylıktan kesme ve kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarında bir ay içerisinde disiplin soruşturmasına; başlanmadığı takdirde disiplin cezası verme yetkisi zamanaşımına uğrar. Disiplin cezasını gerektiren fiil ve hallerin işlendiği tarihten itibaren nihayet iki yıl içinde disiplin cezası verilmediği takdirde ceza verme yetkisi zamanaşımına uğrar.”⁹⁹

Ayrıca aynı kanunun 128. maddesi ile soruşturmanın tamamlanmasından sonra 15 gün, 30 gün ve 6 aylık hak düşürücü süreler getirilerek cezaların soruşturma sonunda bu süreler içerisinde verilmesine ilişkin bir düzenleme yapılmıştır.

Bazen disiplin cezasının verilmesi ceza davasından mahkum olma koşuluna bağlanmış olabilir. Bu durumda şayet ceza davası zamanaşımı nedeniyle düşmüş ise memur hakkında disiplin cezası verilmeyecektir. Zira eylem zamanaşımına uğramakla soruşturmanın yapılması engellenmiş ve dolayısıyla mahkumiyet hükmü de söz konusu olmamıştır.¹⁰⁰

2- KAMU DAVASI VE ŞAHSİ DAVANIN ZAMANAŞIMINA UĞRAMASI HALİNDE YARGILAMA GİDERİ

Kural olarak, sanığın yargılama giderlerinden sorumlu olabilmesi için sanığın yargılandığı eylemden mahkum olması gerekmektedir. Sanığın mahkum olmaması durumunda yargılama giderinden sanık sorumlu tutulamaz.

Zamanaşımı nedeniyle kamu davasının ortadan kaldırılması durumunda sanık aleyhine verilmiş bir mahkumiyet kararından söz edilmeyeceğinden, sanık yargılama giderlerinden sorumlu tutulamaz. Zamanaşımı nedeniyle verilmiş olan ortadan kaldırma (Düşme) kararı sanık lehine bir karardır. Sanığın lehine olan bir kararın sanık aleyhine hüküm icra etmesi düşünülemeyeceğinden yargılama giderlerinden de sanıklar sorumlu tutulamaz.¹⁰¹

Kamu davası şeklinde cereyan eden yargılamalarda durum böyle iken, acaba şahsi dava olarak görülmekte olan bir davada eylemin

⁹⁹ Yarbaşı, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 157.

¹⁰⁰ Ünver, (a.g.e) s.111.

¹⁰¹ Yarbaşı, Fevzi – Bağcı, Basri, (a.g.e), s. 158.

zamanaşımına uğradığı tespit edilip, bu gerekçe ile karar verildiğinde yargılama gideri kime yüklenecektir?

Şahsi davada, davanın düşmesine veya reddine karar verilirse sanığın ödemek zorunda kaldığı masraflar davacıya yükletilir."Daha önce de ifade ettiğimiz gibi zamanaşımına dayalı olarak verilen ortadan kaldırma kararları düşme kararlarıdır. Buradan hareketle şahsi dava şeklinde görülmekte olan bir ceza davası zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırıldığında (düşürüldüğünde) yargılama giderlerinden şahsi davacı mesul olacaktır.¹⁰²

5271 sayılı yeni CMK. nun yürürlüğe girmesi ile, 1412 sayılı CMUK. na göre açılan şahsi davalar, yasa gereği kendiliğinden kamu davasına dönüşmüştür. Bu davalar açısından da artık ceza davası , zamanaşımı nedeniyle düşürüldüğünde yargılama giderleri kamu üzerinde bırakılacaktır.

¹⁰² Erem, (a.g.e) s.480.

SONUÇ

İnsan sosyal bir varlık olup, toplum halinde yaşar. İnsanların toplu halde yaşamaları ise aralarında belirli bir disiplinin varlığı ile mümkündür. Buna sosyal disiplin adı verilir. İnsanlar arasındaki sosyal disiplini, devlet denenen otoritenin koyduğu kurallar belirler.

Günümüzün gelişmiş toplumlarında bu kurallar, ceza hukuku normlarından oluşur. Devlet toplum düzenini bozan fiilleri işleyenleri cezalandırmak suretiyle toplumda disiplini ve düzeni sağlar. Bu devlete tanınmış bir haktır ve devletin ceza verme hakkı olarak tanımlanır. Devletin ceza verme hakkı şüpheli hakkında kamu davası açılması ile başlayıp, yargılama sonunda verilen cezanın usulünce çektirilmesi ile son bulur.

Devlet, belirli bir sürenin geçmesinden sonra bazı düşüncelerle bu hakkını kullanmaktan feragat edebilir. Gerçekten özgürlüklerin ve suçsuz insanların korunması ilkesi, bir vatandaşın sonsuza dek suç isnadı altında tutulmasını olanaklı kılmaz. Zamanla delillerin yok olması ve sosyal faydanın azalması gibi nedenlerle artık kişilerin cezalandırılmasında sosyal yarar kalmayabilir. Diğer taraftan suçlunun korunması ve ıslahı da gözetilmelidir. Bu ilkelerden hareketle devletler belirli bir süre içinde suç ve suçlu hakkında yargı sürecini tamamlayamaması halinde bu süreci durdurmaktadır. Bunun hukuki düzenlemedeki yeri zamanaşımı müessesesidir. Zamanaşımı süresinin dolması ile devlet ceza verme hakkından feragat etmiş olur.

Toplumdaki gelişmelere göre zamanaşımı süreleri zamanla farklı düzenlemelerin yapılmasını gerektirebilir. 5237 sayılı TCK. da, zamanaşımı süreleri ve ilkeleri konusunda, 765 sayılı TCK. dan daha farklı olarak düzenlemeler getirilmiştir. Çalışmamızda her iki ceza kanunumuzdaki zamanaşımına ilişkin düzenlemeler farklı yönleriyle birlikte inceleme konusu yapılmıştır.

Davaların kısa sürede bitirilememesine bağlı olarak suçların zamanaşımına uğraması toplumda tepkilere neden olmuş, suçluların cezasız kaldığı intibahı doğmuş, bunun sonucu olarak da 5237 sayılı TCK. da zamanaşımı süreleri daha uzun tutulmuştur. 765 sayılı TCK. da ki 6 aylık, 1 yıllık ve 2 yıllık kısa zamanaşımı süreleri kaldırılmış, en alt zamanaşımı süresi 8 yıl olarak belirlenmiştir.

Bir nevi tepki olarak yapılan bu düzenlemeler ağır suçlar için doğru ise de basit suçlar açısından kanaatimizce yanlış olmuştur. Zira bu tür suçlarda 8 yıl gibi uzun bir zamanaşımı süresi belirlemenin sosyal bir faydası yoktur.

5237 sayılı yeni ceza kanunumuzdaki zamanaşımı sürelerini durduran ve kesen sebepler, 765 sayılı ceza kanunumuza göre daha sınırlı ve somut olarak düzenlenmiş olması itibariyle bu hususlardaki belirsizlikler de giderilmiştir. Yine çocuklar açısından daha kısa ve özel düzenlemeler yapılmış olması olumlu bir gelişmedir.

5237 sayılı ceza kanunumuzdaki yeni düzenlemeler genel olarak yerinde olsa da; asıl yapılması gerekenlerin zamanaşımı sürelerinin kanunda daha uzun tutarak suçun zamanaşımına uğramasını önlemek olmayıp, yargı sürecinin etkin ve kısa sürede sonuçlanmasını sağlayacak alt yapı imkanlarının geliştirilmesi ve bu yönde yasal düzenlemelerin yapılmasının daha uygun olacağıdır. 5271 sayılı yeni CMK. ile bu yönde yasal olarak önemli bir adım atılmıştır. Ancak sürecin hızlanmasını sağlayacak adli kolluğun henüz kurulmamış olması, personel sayısının artırılmaması, teknik alt yapının oluşturulmaması, hakim ve savcılarının iş yükünün azaltılmaması; CMK. dan da bu aşamada yeterli faydanın sağlanıp sağlanamayacağı hususunda tereddütlere neden olmaktadır.

Bu nedenle, suçların zamanaşımına uğramasını önlemek için bir an önce yargı sürecinin etkin ve kısa sürede sonuçlanmasını sağlayacak yasal ve teknik tedbirlerin alınması daha uygun olacaktır.

E K L E R

I-DAVA ZAMANAŞIMINA İLİŞKİN YARGITAY İÇTİHATLARI

Tez çalışması sırasında 5237 sayılı TCK. nun yeni yürürlüğe girmiş olması ve zamanaşımı hususunda 5237 sayılı TCK. na göre Yargıtay'dan verilmiş henüz yeni bir içtihat bulunmaması nedeniyle; bu bölümde 765 sayılı TCK.muza bağlı olarak verilen Yargıtay içtihatlarına yer verilmiştir. Her iki ceza kanunumuzdaki benzer hükümler açısından , aşağıda verilen içtihatlar yeni ceza kanunumuz açısından da emsal teşkil edecektir.

-Kamu davasının Yargıtay'ca ortadan kaldırılması

Karar tarihi ile dosyanın Yargıtay'ca incelenmesi günü arasında 5 seneden fazla bir zaman geçmiş ve bu arada 765 sayılı TCK. nun 104/1 maddesinde yazılı asli zamanaşımı gerçekleşmiş olduğundan hükmün 1412 sayılı CMUK. nun 321. maddesi gereğince bozulmasına, yeniden yargılamayı gerektirmeyen bu hususun düzeltilerek 6 ay mahkumiyete dair kararın kaldırılarak TCK. nun 102/4. maddesine göre açılan kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmek suretiyle dosyanın onanmasına.

(Y. 5. C D. 11.3. 1985 , 773/929)

-Zamanaşımına ilişkin bozma hükmü kararı temyiz etmeyen sanığa da uygulanmalıdır

Zamanaşımına ilişkin bozmanın hükmü temyiz etmeyen sanığa teşmili lazımdır.

(Y.4. C D. 25.3.1943 , 860/245)

-Zamanaşımı dolduktan sonra beraat kararı verilemez

Sanığın sorgusunun yapıldığı 21.6.1989 tarihinden temyiz incelemesi tarihine kadar TCK. da öngörülen 5 yıllık asli zamanaşımı süresi dolmuş ve bu arada zamanaşımı süresini kesen her hangi bir işlem yapılmamış olduğundan, sanığın beraatı yerine davanın ortadan kaldırılmasına karar verilmelidir.

(Y.9. C D. 23.1.1995 , 94/13033 E. 95/313 K.)

-Derhal beraat kararı verilmesi gereken hallerde zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilemez

Dava konusu aracı satın alan üçüncü şahıs adına vekaletnamesine

istinaden aracın tescil işlemlerini takip etmek üzere trafik şubesine başvuruda bulunduğu sırada, sanık hakkında tutanak düzenlendiği anlaşılmakla; yasal sorumluluk aracı satın alana ait olduğundan, sanığın derhal beraatı yerine davanın zamanaşımı nedeniyle düşürülmesine karar verilmesi yasaya aykırıdır.

(Y. 7. C D. 11.9.1995 , 6037/6496)

-Kamu davası zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırıldığında haksız tutuklamadan dolayı tazminata hükmedilemez

Zamanaşımından düşen davalarda haksız tutuklama nedeniyle tazminat verilemez.

(Y. 9.C D. 13.5.1982 , 1671/1753)

-Zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırmada emanet eşyaları müsadere edilemez

Karar mahkumiyete ilişkin olmayıp zamanaşımı nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına hükmolunduğu halde, emanetteki eşyanın müsaderesi cihetine gidilmesi, bozmayı gerektirmiştir.

(Y. 3.C D. 1.4.1987 , 3139/3211)

-Meraya tecavüz suçları temadi eden suçlardandır

Meraya tecavüz suçları, temadi eden suçlardan olduğu, suç tarihinin iddianame ile kesildiği 27.7.1984 tarihi olarak kabulü ile zamanaşımının dolmadığı gözetilmeden yazılı şekilde karar verilmesi

(Y. 8. C D. 9.10.1987 , 7629/86)

-Özel evrakta sahtecilik suçunda zamanaşımının başlangıcı

Başkası adına gerçeğe aykırı suretle dilekçe yazarak ihtiyaç kerestesi alan sanığa yükletilen özel evrakta sahtecilik suçunun belgenin kullanılması ile oluşması ve bu tarihten incelemenin yapıldığı bu güne kadar TCK.nun 102/4 ve 104.maddelerinde yazılı olan 7 yıl 6 aylık zamanaşımı süresinin dolmuş bulunması bozmayı gerektirmiştir.

(Y. 6. C D. 16.6.1983 , 1543/897)

-Ruhsatsız sabunhane açma suçunda zamanaşımının başlangıcı

Ruhsatsız sabunhane açmak suçunun, bu müessesenin açılması ile tekemmül edeceği suçun mütemadi ve müteselsil suçlardan olmadığı nazara alınmadan ve 15 sene önce sabunhanenin açıldığı kabul edilmesine göre davanın zamanaşımına uğradığı gözetilmeden ceza tayini yersizdir.

(Y.2.C D. 4.5.1948 , 1679/5298)

-Kesilme günü zamanaşımına dahildir

Kanundaki kesme sebeplerinin birinin meydana geldiği günden itibaren yeni ve tam bir zamanaşımı süresi işlemeye başlar .

(YİBK. 9.3.1939, 29/49)

-Mahalli idareler kontrolörünün yaptığı sorgu zamanaşımını keser

İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığınca görevlendirilen ve adli makamlardan sayılıp kanunlarımıza göre ilk soruşturma yapmaya mezun ve yetkili kılınan mahalli idareler kontrolörünün daveti üzerine suçlamaya karşı savunmada bulunan sanığın 5.4.1993 günlü beyanı zamanaşımını kesen sorgu niteliğindedir.

(YCGK. 14.9.1987 , 199/343)

-Yetkisizlik kararı zamanaşımını kesmez

Yargı yerinin değişmesi nedeniyle verilen yetkisizlik kararı zamanaşımını kesen işlerden değildir.

(Y.8. C D. 1986, 2446/2245)

-Ek savunma yahut ek bilgi için celp ve ihzar zamanaşımını kesmez

CMUK. na göre sorgusu yapıldıktan sonra ek savunması alınmak, yahut savunmasında reddettiği mektubun kendisi tarafından yazılıp yazılmadığının sorulması amacıyla sanık hakkında çıkartılan celp veya ihzar müzekkeresi zamanaşımını keser nitelikte değildir.

(Y.5.C D. 22.1.1985 , 4682/114)

-Bozmaya diyeceklerini sormak için sanığın çağırılması zamanaşımını kesmez

Bozmadan sonra, sanığın bozma kararına karşı diyeceklerinin sorulması sorgu sayılmaz. Böyle bir işlem için çıkartılan davetiye, ihzar da zamanaşımını kesmez.

(Y.9.CD. 24.12.1982, 4239/4329)

-Suç vasfı değişmeden kanun değişikliği nedeniyle verilen görevsizlik kararından sonra sanığın ikinci kez sorgusunun yapılması zamanaşımını kesmez

CMUK. nun 135. maddesine uygun olarak sorgusu yapılan sanıkların, atılı suç değişmediğine göre dosyanın görevsizlik kararı nedeniyle gönderildiği ağır ceza mahkemesinde yeniden sorguya çekilmeleri gerekmediğinden, gereksiz yapılan bu işlemin zamanaşımını kesmesi olanaksızdır.

(Y.9.C D. 3.2.1987 , 7202/569)

-Müsadere duruşmasında sanığın dinlenmesi sorgu değildir

CMUK. nun 392. maddesi gereğince yapılan duruşmada ilgilinin daveti ve beyanının alınmış olması, aynı yasanın 135. maddesinde öngörülen sorgulama niteliğinde olmadığından tebliğnamedeki bu konuya ilişkin düşünceye iştirak edilmemiştir.

(Y.7.CD. 2.5.1995 , 3294/4149)

-Kanunun bir seneden aşağı müruru zaman tayin ettiği hallerde her türlü usulü muamele müruru zamanı keser

TCK nun 105. maddesi gereğince, bir seneden aşağı zamanaşımına tabi suçlarda her türlü usulü muamele zamanaşımını keser. Ancak müruru zaman işlemeye başladığı günden itibaren bir sene içinde karar verilmemiş olursa kamu davası zamanaşımına uğrar.

(Y.2.CD. 23.4.1999 , 2361/8976)

-Karar tarihi ile temyizde inceleme tarihi arasında 6 aylık zamanaşımının dolması

Mal beyanında bulunmama suçunun suç tarihi 10.2.1987 olduğu, yerel mahkemenin kararını 6.5.1987 de verdiği, temyiz incelemesinin ise 14.12.1987 tarihinde yapıldığına göre, karar ile inceleme tarihi arasında 6 aylık asli zamanaşımı süresi dolmuş olduğundan davanın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmesine.

(YCGK. 14.12.1987 , 8-570/613)

-Sanığın askerde bulunduğu süre kendiliğinden zamanaşımını durdurmaz

Sanığın sorgusunun yapıldığı 24.5.1985 tarihinden sonra zamanaşımını kesen başka bir işlem yapılmadığı gözetilip 5 yıllık asli zamanaşımı süresinin askerlikte geçirdikleri süreler eklenmek suretiyle bulunacak tarihte zamanaşımının gerçekleştiğinin kabulü gerekirken suç tarihinden bu yana aradan 7 yıl 6 aylık süre geçtiğinden bahisle yazılı olduğu şekilde karar verilmesinde isabet yoksa da; temyiz incelemesinden sonra 25.11.1995 tarihinde zamanaşımının gerçekleştiği saptandığından sonucu itibariyle doğru olan direnme hükmünün onanmasına karar verilmelidir.

(YCGK. 8.2.1993 , 366/27)

-Nesebe ilişkin hukuk davası bekletici sorun yapılmalıdır

Etkili eylem suçundan açılan davada, sanık nüfus kaydında kardeşi gibi görünen mağdurun aslında kardeşi olmadığı, amcasının oğlu olduğunu ileri sürmüş ve bu hususta asliye hukuk mahkemesinde dava açmış olduğuna göre açılan bu davanın ön mesele olarak kabul edilip sonucuna göre karar verilmesi gerektiği.

(YCGK. 12.11.1979 , 123/67)

-Sanığın milletvekili seçilmesi ile zamanaşımının durması

9.2.1995 tarihinde taksirle bir kişinin yaralanmasına neden olan sanık hakkında 13.11.1995 tarihli iddianame ile kamu davası açılan sanığın 19.12.1995 tarihinde milletvekili seçildiği dosyadaki belgelerden anlaşılmalı , mahkeme bu tarihten sonra yargılamaya devam etmeyerek

yargılamanın durmasına karar vermek gerekirken yargılamaya devamla 27.11.1996 tarihinde hüküm kurulması yasaya aykırı olduğundan kararın bozulmasına, sanığın halen milletvekili olduğu anlaşılınca hakkındaki yargılamanın durdurulmasına, sanığın milletvekilliğinin sona ermesinden sonra yargılamaya devam olunmasına oy birliği ile karar verildi.

(Y.2.CD. 14.10.1997 , 14100/13205)

-Askerlik nedeniyle işlemlerin geri bırakılması ve zamanaşımının durması

353 sayılı Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 20. maddesi gereğince verilen işlemlerin terhis tarihine kadar geri bırakılması kararı zamanaşımını kesen değil durduran sebeplerdendir. Bu süre içinde zamanaşımı işlemez. Durduran sebebin ortadan kalkması ile işlemiş olan eski süre yeniden kaldığı yerden işlemeye başlar.

(YCGK. 14.3.1988 , 312/96)

-Hatalı olarak verilen durma kararı zamanaşımını durdurmaz

TCK. nun 571. maddesindeki sarhoşluk suçunun gerektirdiği cezanın üst sınırı 2 yıl hapis olduğundan askerlik hizmeti yapan sanık hakkındaki davanın 353 sayılı yasanın 20. maddesine göre terhisine kadar geri bırakılması yasaya aykırıdır. Bu geri bırakma sanık aleyhine sonuç doğurmayacağından suç tarihinde inceleme tarihi arasında 3 yıllık zamanaşımının dolduğu dikkate alınıp kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.

(Y.2.CD. 13.9.1994 , 6855/8700)

-Zamanaşımının hesaplanması

Gerek ilk gerekse bozma üzerine verilen sonraki hükümde dava müruru zamanı, mahkemece tayin ve hükmolunan ceza miktarına göre değil, 102. maddenin her bendinde tasnif olduğu üzere cürümlerin ve kabahat fiillerinin müstelzim olduğu cezalara göre talep olunmak lazım geleceği karar altına alındı.

(YİBK. 3.6.1942 , 36/15)

-Yargılama aşamasında suç vasfının değişmesi ve lehe olan zamanaşımı süresinin tatbiki

297. maddede maktulün cesedini hükümete haber vermeksizin gömen ve gömdürenlere münhasır olup hadisede maktulün bulunmamasına hareketin Umumi Hıfzısıhha Kanununun ruhsatsız ölü gömenlere ait 299. maddesi delaletiyle TCK. nun 526/1. maddesine temas etmesine ve Ceza Kanununun 102/6. ve 105/2. maddelerine göre 6 aylık mürru zamana tabi olan suçtan dolayı kamu davası açıldıktan sonra senesi içinde hüküm verilmemiş olmasına nazaran itirazın reddiyle hükmün tasdikine ittifakla karar verildi.

(Y.4.CD. 11.6.1956 , 3375/8441)

- Zamanaşımında yargılama gideri

Kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortan kaldırılmış olmasına göre, yargılama giderinin hazine uhdesinde bırakılması gerekirken sanıklara yükletilmesi bozmayı gerektirmiştir.

(Y.2.CD. 23 10.1986 , 7220/7441)

-Zamanaşımı dolmuşsa beraat kararı verilemez

TCK. nun 503/1. maddesinde belirtilen hürriyeti bağlayıcı cezanın türü ve üst sınırına göre, sanığa atılı dolandırıcılık suçu, TCK. nun 102/4. maddesinde öngörülen 5 senelik asli dava zamanaşımına tabidir.

Beraatine karar verilen sanık yönünden zamanaşımını kesici son işlem 19.10.1994 tarihinde mahkemece sorguya çekilmesi olup, bu tarihte yeniden işlemeye başlayan zamanaşımı süresi inceleme gününe kadar dolmuştur.

Bu bakımdan, sanığın dolandırıcılık suçundan beraatine ilişkin yerel mahkeme direnme hükmünün, gerçekleşen zamanaşımı nedeniyle sair yönler incelenmeksizin bozulmasına ve kamu davasının CMUK. nun 322. maddesi uyarınca ortadan kaldırılmasına karar verilmelidir.

(YCGK. 27.2.2001, 6-28/35)

-Asli zamanaşımı süresi azami yarı oranında artar

Sanıklara yüklenen sahtecilik suçu TCK. nun 342/3. maddesinde düzenlenmiş olup 1 yıldan 3 yıla kadar ağır hapis cezasını

gerektirmektedir. Yazılı suçun cezasının türü ve yukarı sınırı dikkate alındığında TCK. nun 102/4.maddesi uyarınca 5 yıllık asli dava zamanaşımına tabidir. Zamanaşımını kesen nedenlerin bulunması halinde bu süre aynı yasanın 104/2. maddesi uyarınca en fazla yarı oranında uzayabilecektir.

(YCGK. 24.10.2000, 6-206/207)

-Zamanaşımı ön ödemeden önce uygulanmalıdır

01.09.1981 günü sanığın yönetimindeki araçla 2/8 kusurlu hareketiyle mağdur İ.D'ye çarptığı, ilk raporlarında hayati tehlike geçirdiğinin bildirilmesi üzerine hakkında TCK.nun 459/2. mad. muhalefetten kamu davası açıldığı, yapılan yargılamada mağdurun şikayetçi olmadığını söylediği, yerel mahkemenin, mağdurun hayati tehlike geçirir derecede yaralandığından sevk maddesi ile hükümlülüğüne karar verdiği ve bu kararın özel dairece bozulması üzerine yeniden alınan rapora göre eylemin, TCK. 565. mad. aykırılık suçunu oluşturduğu, sanığa verilen süre içinde yargılama gideri ve para cezasını ödediğinden TCK.nun 119. mad uyarınca kamu davasının ortadan kaldırıldığı, özel daire ile C.Başsavcılığı arasındaki uyuşmazlığın düşme sebeplerinden olan dava zamanaşımının, TCK.nun 119. maddesinden önce nazara alınıp alınmayacağına ilişkindir.

Zamanaşımı gerçekleştiğinde yargı organları bunu kendiliğinden uygular. Zamanaşımı ve ön ödeme kurumu ceza ilişkisini düşüren sebeplerden olmakla düşme sebeplerinin ortak özelliklerine haiz olacaklardır.11.04.1983 gün 2/2 sayılı içtihadı birleştirme kararında açıklandığı üzere; düşme sebepleri birden fazla olduğunda ceza ilişkisini ortadan kaldıranlar sadece infaz ilişkisini düşürenlerden önce uygulamak gerekir. Keza birden fazla düşme sebeplerinden her biri ceza veya infaz ilişkisini düşürmekte ise, sanık veya hükümlünün en lehine olan uygulanır. Düşme sebeplerinin bir özelliğide bunların hakim tarafından diğer sebeplerden önce nazara alınması olduğudur. Bir düşme sebebi bulunduğu hakim başka bir hususu araştırmaksızın olaydaki sanıklara bu düşme sebebinin uygulanmasına imkan olup olmadığını araştırır ve uygulanabileceğine kanaat getirdiği taktirde derhal düşme sebebini uygulayarak davanın ortadan kaldırılmasına karar verir. Oysa ön ödemede sanık ön ödemeyi yerine getirmediği taktirde yargılamaya devam olunması ve sanık hakkında bir karar verilmesi gerekir. Verilecek karar ise gene zamanaşımı ile düşürmek olacaktır.

Dava zamanaşımı, sanığın rızası hilafına da uygulanabileceğinden ve sanığa herhangi bir külfet getirmediğinden ön ödemeye nazaran daha

ziyade lehe bir kurumdur. Bu itibarla ve açıklanan nedenlerle zamanaşımına bağlı düşme sebebinin ön ödeme yaptırılmadan öncelikle uygulanması gerekir.

Değişen suç vasfına göre TCK.nun 102/5. maddesinde yazılı asli zamanaşımı gerçekleştiğinden davanın öncelikle zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına karar verilmelidir.

Bu itibarla C.Başsavcılığı itirazının kabulü ile özel daire onama kararının kaldırılmasına, zamanaşımı nedeniyle yerel mahkeme hükmünün bozulmasına, bozma nedenlerine göre yeniden yargılama yapılması gerekmediğinden sanık hakkındaki davanın TCK.nun 102/5 mad. uyarınca ortadan kaldırılmasına karar verilmelidir.

(YCGK. 16.03.1987 , 9-525/123)

-İnceleme tarihi itibariyle zamanaşımının dolması

Sanıklardan O.Y. ye atılı TCK. nun 567. mad. düzenlenen kumar oynatmak suçunun gerektirdiği cezanın miktar ve nevi itibariyle tabi olduğu TCK.nun 102/5. mad. göre hesaplanan zamanaşımının sorgu ve inceleme tarihleri arasında gerçekleştiği, diğer sanıklar A.A.K., E.A., O.Ş., Y.B., E.Ö., F.B., A.Y. ve C.S.'ye atılı ve TCK.nun 568. maddesinde düzenlenen kumar oynatmak suçlarının gerektirdiği cezanın miktar ve nevi itibariyle tabi olduğu TCK.nun 102/6 ve 105/2. maddelerine göre hesaplanan zamanaşımının suç ve inceleme tarihleri arasında gerçekleştiği anlaşılmalı hükmün BOZULMASINA.

(2.CD.19.06.2002, 24703/11936).

-Üst sınıra göre zamanaşımı süresinin tespiti

Kullanıcısının bilgisayarda işlem yapmasını sağlayan verileri kendine haksız çıkar sağlayacak biçimde değiştiren sanığın eylemine uyan TCK.nun 525/b-1 maddesinde yazılı cezaların üst sınırı itibariyle, aynı kanununun 102/3-104/2 maddeleri kapsamında kaldığı dikkate alınmadan yazılı şekilde karar verilmesi.

(6.CD. 15.10.2002, 8246/11711)

-Sorgu tarihi ile inceleme tarihi arasında zamanaşımının dolması.

Sanığın mahkemece sorgusunun yapıldığı, 18.06.1997 tarihi ile inceleme tarihi arasında uygulanması istenen TCK.nun 492/10.

maddesinde öngörülen cezanın tür ve süresine göre aynı yasanın 102/4. maddesinde yazılı 5 yıllık sürenin zamanaşımını kesen herhangi bir işlem yapılmadan geçmiş bulunması, bozmayı gerektirmiş, sanık hakkında açılan kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına.

(6.CD.1.7.2002, 11188/9318)

-Olağanüstü zamanaşımının dolması

Sanıklara yüklenen TCK. nun 492/9. maddesinde yazılı hırsızlık suçunun gerektirdiği cezanın türü ve üst sınırına göre, TCK.nun 102/4 ve 104/2 maddelerinde öngörülen 7 yıl 6 aylık sürenin suç ve inceleme tarihleri arasında geçmiş bulunması.

(6.C D. 24.06.2002, 7401/8784)

-İnceleme tarihinde olağanüstü zamanaşımının dolmuş olması

Sanıklara yüklenen dolandırıcılık suçunun TCK.nun 102/4. maddesinde belirtilen 5 yıllık zaman aşımına tabi oluşu ve suçun işlendiği 21.10.1993 tarihinde incelemenin yapıldığı 20.06.2002 tarihine kadar TCK.nun 104/2. maddesinde belirtilen 7 yıl 6 aylık zaman aşımının dolmuş bulunması nedeniyle davanın ortadan kaldırılmasına.

(6.CD.20.06.2002, 3857/8708)

-Yargıtay'ca davanın zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılması

Sanıklara yüklenen TCK.nun 537/2. maddesindeki suçun kanunda gerektirdiği cezasının türü ve üst sınırına göre tabi olduğu TCK.nun 102/5 ve 104/2. maddelerindeki dava zamanaşımının, 09.08.1998 olan suç tarihi ile temyiz inceleme tarihi arasında gerçekleştiği anlaşıldığından sair yönleri incelenmeyen hükmün CMUK.nun 321. mad. uyarınca bozulmasına, aynı kanunun 322. maddesinde öngörülen yetkiye dayanılarak sanıklar hakkındaki kamu davasının gerçekleşen zamanaşımı nedeniyle TCK.nun 102/5 ve 104/2. maddeleri gereğince ortadan kaldırılmasına.

(11.CD.14.05.2002, 3362/4143)

-İnceleme tarihinde zamanaşımının dolması

Yüklenen (5816 sayılı Atatürk aleyhine işlenen suçlar hakkındaki kanuna muhalefet) suçunun kanunda gerektirdiği cezanın türü ve üst sınırı itibariyle TCK.nun 102/4 ve 104/2. maddelerinde öngörülen dava zaman

aşımının suçun işlendiğinin belirlendiği 7.4.1994 tarihinden temyiz inceleme tarihine kadar tahakkuk ettiği ve sanıklar vekillerinin temyiz itirazları, bu itibarla yerinde görülmuş olduğundan sair yönleri incelenmeyen hükmün bu sebepten dolayı CMUK.nun 321. mad. uyarınca bozulmasına, zamanaşımı nedeniyle TCK.nun 102/4 ve 104/2. maddeleri uyarınca istem gibi ortadan kaldırılmasına oy birliğiyle karar verildi.

(11.CD.13.06.2002, 4808/5750)

-Zamanaşımı halinde müsadere durumu

2521 sayılı kanuna muhalefetten sanık hakkında suç tarihi olan 3.11.1999 günü itibariyle temyiz inceleme gününde TCK.nun 102/5 ve 104/2 maddelerinde öngörülen zamanaşımı tahakkuk etmiş olduğundan hükmün bozulmasına, anılan dava konusu tüfeğin sahiplik belgesi yada av tezkeresi ibraz edildiğinde sanığa iadesine 8.11.2002 günü oy birliğiyle karar verildi.

(7.CD. 8.11.2002, 14463/15754)

-Altı aylık zamanaşımının dolması

Sanıklara atılı TCK.nun 572/1. maddesine temas eden suçun gerektirdiği cezanın miktar ve nevi itibariyle tabi olduğu TCK.nun 102/5 ve 104/2. maddelerine göre hesaplanan 6 aylık zaman aşımının suç ve inceleme tarihleri arasında gerçekleştiği anlaşılmalı, hükmün bozulmasına.

(2.CD.9.10.2002, 35334/16938)

-Müsadere davasının tabi olduğu zamanaşımı süresi

Sanık hakkında 3167 sayılı kara avcılığı kanununa muhalefet suçunda kullanılan av tüfeğinin müsaderesinin talep edildiği, müsadere kararının zamanaşımının asıl suçun zamanaşımına tabi olduğu ve atılı suçta öngörülen cezanın miktar ve nevi itibariyle TCK.nun 102/5 ve 104/2 madde ve fıkrasında öngörülen zamanaşımının suç ve inceleme tarihleri arasında gerçekleştiği anlaşıldığından hükmün bozulmasına CMUK.nun 322. maddesi gereğince müsadere davasının ORTADAN KALDIRILMASINA.

(2.CD. 9.10.2002, 2660/16793)

- İnceleme anında zamanaşımının dolması

Sanık hakkında 27.10.1993 tarihli iddianame ile yasadışı PKK isimli örgüte yardım ve yataklık yapmak suçundan TCK.nun 169. maddesi uyarınca kamu davası açıldığı bu tarihten itibaren TCK.nun 104. maddesinde öngörülen zamanaşımını kesen herhangi bir işlemin yapılmadığı ve 102/4. maddesinde anılan asli zamanaşımı süresinin dolduğu anlaşılmakla, Malatya 1 nolu DGM. nin 01.06.2000 tarih ve 1994/408 esas, 2000/74 karar sayılı “kamu davasının ortadan kaldırılmasına” ilişkin kararı usul ve yasaya uygun bulunmuştur.

(9.CD. 19.09.2000, 2349/2136)

-Önödeme ve zamanaşımı

TCK. nun 191/son maddesindeki tehdit suçunun aynı Yasanın 102/4 madde ve fıkrasında belirlenen 5 yıllık zamanaşımı süresine bağlı olduğu ve kesen nedenlerden dolayı aynı yasanın 104/2 maddesindeki süreninde dolmadığı gözetilmeden ve bu suçun, TCK.nun 119. maddesindeki ön ödeme sınırları içinde kaldığı da gözetilmeden yazılı biçimde hüküm kurulması.

(4.CD. 2.2.2000, 10007/482)

-Birden çok kesme sebebi ayrı ayrı zamanaşımını keser

Sanık hakkında kamu davasının zamanaşımı, iddianame ve tevkif müzekkeresi tarihlerinde kesildiği ve böylece hüküm tarihinde zamanaşımı süresinin dolmadığı gözetilmeden yazılı biçimde ortadan kaldırma kararı verilmesi bozmayı gerektirdiğinden hükmün bu nedenle CMUK.nun 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA, ancak suç (cezaevinden firar etme) tarihinden inceleme tarihine kadar TCK.nun 102/4 veya 104/2. maddelerinde öngörülen 7 yıl 6 aylık sürenin dolmuş olması nedeniyle, sanık hakkındaki kamu davasının CMUK.nun 322, TCK.nun 102/4 ve 104/2. maddeleri uyarınca zamanaşımı nedeniyle ORTADAN KALDIRILMASINA.

(8.CD. 26.2.1998, 861/2506)

-Hüküm tarihinden itibaren 6 aylık zamanaşımı süresinin dolması

Saniğa isnat olunan suç için TCK.nun 518/3. maddesinde öngörülen cezanın 15 günden 1 aya kadar hafif hapis veya 10 liradan 35 liraya kadar hafif hapis cezası olduğu, 7.5.1947 tarih ve 3/15 sayılı Yargıtay içtihadı birleştirme kararı uyarınca zaman aşımının hafif hapis cezası üst sınırı itibariyle TCK.nun 102/5. maddesinde belirlenen 6 aylık süreye tabi bulunduğu, 28.10.1994 tarihinde işlenen suçtan dolayı yerel mahkemece TCK.nun 105. maddesinde tayin edilen 1 yıllık süre içinde 19.07.1995 tarihinde mahkumiyet hükmü kurulduğu ancak 29.03.1989 gün ve 22./31 sayılı Yargıtay içtihadı birleştirme kararında belirtildiği üzere, hüküm tarihinden itibaren yeniden işlemeye başlayan 6 aylık asli zamanaşımı süresinin, temyiz incelemesinin yapıldığı tarihte dolduğu anlaşıldığından, hükmün bozulmasına, TCK.nun 102/6, 104/2 ve 105. maddeleri gereğince sanık hakkında kamu davasının zamanaşımı nedeniyle ortadan kaldırılmasına.

(10.CD. 18.11.1996, 12014/12125)

-Olağanüstü zamanaşımının henüz dolmaması

TCK.nun 102. maddesinde öngörülen dava zamanaşımının hesaplanmasında saniğa hükmolunacak cezanın değil, suçun istilzam ettiği cezanın esas alınması gerekeceği, aşağı ve yukarı sınırları içeren cezalarda ise cezanın üst sınırının göz önünde tutulması icap ettiği ve zamanaşımını kesen sebepler bulunduğu taktirde öngörülen dava zamanaşımı süresinin azami yarı oranında arttırılabileceği; 10.01.1940, 6/64, 22.02.1940; 29/44: 03.06.1942; 36/15 ve 07.05.1947, 7.5.1947; 3/15 sayılı içtihadı birleştirme kararları ile kabul edilmiş bulunmaktadır.

Saniğa yüklenen suçun 8.4.1977 tarihinde C.İ'yi kasten öldürmekten ibaret olup; dava zamanaşımını buna göre hesaplamak gerekmektedir. Yüklenen suça uyan kanun maddesi; TCK.nun 448 maddesi olup, yukarıdaki içtihatlar uyarınca dava zamanaşımı TCK.nun 102/2 ve 104/2. maddeleri uyarınca; azami 22 yıl 6 aydır. Suç tarihi nazara alındığında bu süre dolmadığı gibi kesen sebeplere göre ve olayda zamanaşımı oluşmamıştır.

(1.CD. 19.01.1994, 2104/11)

-İnceleme tarihi ile karar tarihi arasında zamanaşımının dolması

TCK. nun 544. maddesinde öngörülen cezanın miktar ve nevi itibariyle TCK.nun 102/6. maddesinde gösterilen 6 aylık zamanaşımına tabi olup hüküm ile inceleme tarihleri arasında bu sürenin geçtiği ve zamanaşımının gerçekleştiği anlaşıldığından hükmün bozulmasına CMUK.nun 322.maddesi uyarınca zamanaşımı nedeniyle kamu davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmiştir.

(Y.2.CD. 10.02.1992 , 1071/1659)

-Sükutu hak durumunda zamanaşımı

Yurt dışında devletin itibarını sarsacak faaliyette bulunmaktan dolayı sanık Yağmur hakkında açılan kamu davasında, davanın sükutu hak müddeti geçtikten sonra açılmış bulunması karşısında, davanın zamanaşımından önce hak düşürücü süreden düşürülmesi gerekir.

(Y.9.CD. 25.2.1987 , 550/1166)

-Suçun işlendiği tarih konusunda tereddüt varsa sanık lehine yorum yapılır

Sanığa 1975 tarihinde teslim olunan otolara ait parçaların, sanık tarafından hangi tarihte sökülüp alındığı belli değildir. Bu tarih otoların teslim edildiği 1975 yılının herhangi bir günü olabilir. Bu nedenle suç tarihini otoların teslim tarihi olarak kabulü gerekirken suç tarihini sanık aleyhine olarak son güne kadar devam ettirmek şüphe sanık lehine yorumlanır kuralına ters düşecektir.

(YCGK. 24.6.1985)

II- 5237 SAYILI YENİ T C K. VE 765 SAYILI T C K. NUNDA YER ALAN OLAĞAN VE OLAĞANÜSTÜ DAVA ZAMANAŞIM SÜRELERİNE İLİŞKİN ÇİZELGE

Aşağıda sunmuş olduğumuz çizelgede, 5237 sayılı yeni TCK. ve 765 sayılı TCK. nun ceza hükmü içeren madde ve fıkralarının olağan ve olağanüstü zamanaşımı süreleri ayrı ayrı sunulmuştur.

Çizelge tanzim edilirken 5237 sayılı yeni TCK. ve 765 sayılı TCK. nun kabul gören ve önceki bölümlerde anlatımı yapılan ilkeleri tatbik edilmiştir.

Bu doğrultuda :

765 sayılı TCK. nundaki dava zamanaşımı sürelerinin tespitinde;

-Seçimlik cezalarda ağır olanlar,

-İki ceza öngörülmüş ise daha ağır olan cezalar dikkate alınmış,

-Cezaların ağırlığı 765 sayılı TCK. nun 11. maddesindeki sıralamaya göre tespit edilmiştir.

-Cezalardan asli ceza fer'i ceza şeklinde ilişki içerisinde bulunanlardan daha hafif nitelikte de olsa asli ceza nazara alınmıştır.

-Sırf artırım ve indirim içeren madde ve fıkralar zamanaşımı süresinin tespitinde dikkate alınmamıştır.

-Cezaların üst haddine göre süreler tespit edilmiştir.

-Üst haddi bildirilmeyen cezalar için 765 sayılı TCK. nun genel hükümlerinde yer alan 13,15,19,20,21,24 ve 25. maddelerindeki düzenlemeler göz önünde tutulmuştur.

5237 sayılı yeni TCK. nundaki dava zamanaşımı sürelerinin tespitinde;

- İlke olarak suçun ilgili maddesinde öngörülen sürelerin üst sınırı esas alınmıştır.

- Dosyadaki deliller itibariyle daha ağır cezayı gerektiren nitelikli hallerin varlığı halinde, zamanaşımı süresinin belirlenmesinde bu husus uygulayıcı tarafından ayrıca dikkate alınacaktır.

- Seçimlik ceza öngören suçlarda , zamanaşımı açısından hapis cezası esas alınmıştır.

- Fiili işlediği sırada 12-15 yaş gurubunda olan çocuklar açısından genel zamanaşımı süresinin yarısı esas alınacaktır.

- Fiili işlediği sırada 15-18 yaş gurubunda olan çocuklar açısından genel zamanaşımı süresinin üçte ikisi esas alınacaktır.

- Çocuklara karşı üst soy veya bunlar üzerinde hüküm ve nüfuzu olan kimseler tarafından işlenen suçlarda , çocuğun on sekiz yaşını bitirdiği günden itibaren zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı.

- Üst haddi bildirilmeyen cezalarda 5237 sayılı yeni TCK. nun 45, 46, 47, 48 ve 49. maddelerindeki genel düzenlemeler göz önünde bulundurulmuştur.

- Aynı fiilden dolayı tekrar yargılamayı gerektiren hallerde, daha ağır cezayı gerektiren bir durumun ortaya çıkması halinde son yargılaması yapılan suçun zamanaşımı süresi dikkate alınacaktır.

- Cezaların ağırlığı 46. maddedeki sıralamaya göre tespit edilmiştir.

- Yaş hususundaki özel düzenleme haricindeki indirim sebepleri dikkate alınmayacaktır.

1-765 SAYILI TCK. NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
125	20 Yıl	30 Yıl
126/1, 2	20	30
127/1	15	22.5
127/2	20	30
127/3,4,5,6	15	22,5
128/1, 1.cümle	10	15
128/1, 2.cümle	20	30
128/2.3	10	15
129/1, 1.cümle	15	22,5
129/1, 2.cümle	20	30
129/2, 3	15	22,5
129/4	10	15
130/1	10	15
130/4	15	22,5
131/1	15	22,5
131/2	20	30
131/3	15	22,5
132/2, 3	10	15
132/4	20	30
133/1	15	22,5
133/2	20	30
133/3	15	22,5
133/4, 5	20	30
133/6	5	7,5
134	10	15
135/1	5	7,5
135/son	10	15
136/1, 2	15	22,5
136/3, 4	20	30

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
136/5, 1.cümle	5 yıl	7,5 yıl
136/5, 2.cümle	15	22,5
137/1,2,3	15	22,5
137/4	20	30
137/6	5	7,5
138/1	15	22,5
138/2	20	30
138/3	15	22,5
138/5	5	7,5
139	10	15
143	5	7,5
144	5	7,5
145	5	7,5
146/1,2	20	30
146/3	10	15
147	20	30
148/1	10	15
149/1	15	22,5
149/2	20	30
149/3	15	22,5
150	15	22,5
151/ilk.1,2	5	7,5
151/2	15	22,5
152	20	30
153	5	7,5
154	5	7,5
155	5	7,5
156	20	30
157	15	22,5
158/1	15	22,5
158/2	5	7,5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
159/1,2	10 yıl	15 yıl
159/3	5	7,5
161/1,2	15	22,5
161/3	20	30
161/4,5	15	22,5
165	5	7,5
168/1	15	22,5
168/2	10	15
169	5	7,5
171	10	15
172	5	7,5
174	5	7,5
175	5	7,5
176	5	7,5
177	5	7,5
178	5	7,5
179/1	5	7,5
179/2	10	15
180	10	15
181	5	7,5
182	5	7,5
183	5	7,5
184	5	7,5
185	5	7,5
186	5	7,5
188/1,2,3	5	7,5
188/4	10	15
188/5,6,7,8	5	7,5
188/9	10	15
191/1,2,3	5	7,5
192/1,2	5	7,5
193	5	7,5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
194	5 yıl	7,5 yıl
195	5	7,5
196	5	7,5
197	5	7,5
198	5	7,5
199	5	7,5
200	5	7,5
201	5	7,5
202/1	10	15
202/2	15	22,5
203	5	7,5
205	15	22,5
208	15	22,5
209/1	15	22,5
209/2	10	15
209/3	5	7,5
212	10	15
213	10	15
218	5	7.5
228	5	7.5
229	5	7.5
230	5	7.5
232	5	7.5
233	5	7.5
234	5	7.5
235	5	7.5
236	5	7.5
237	5	7.5
238	5	7.5
240	5	7.5
241	5	7.5
242	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
243	5 yıl	7.5 yıl
244	5	7.5
245	5	7.5
346	5	7.5
247	5	7.5
248	5	7.5
250	5	7.5
252	5	7.5
253	5	7.5
254/1	5	7.5
254/2,1. cümle	5	7.5
254/2,2. cümle	15	22.5
254/3	5	7.5
256	5	7.5
257	5	7.5
258	5	7.5
260	5	7.5
261	5	7.5
262	5	7.5
263	5	7.5
264/1,2,3	10	15
264/5,1. cümle	5	7.5
264/5,2. cümle	10	15
264/5,3. cümle	5	7.5
264/7	5	7.5
266	5	7.5
268	5	7.5
274	5	7.5
275	5	7.5
276	5	7.5
278	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
282	5 yıl	7.5 yıl
283	5	7.5
284	5	7.5
285/1,2	5	7.5
285/3	10	15
285/4	15	22.5
285/5	20	30
286/1	5	7.5
286/2	10	15
286/3,1. cümle	15	22.5
286/3,2. cümle	20	30
287	5	7.5
291/1,1,2. cümle	5	7.5
291/1,3. cümle	15	22.5
294	5	7.5
295	5	7.5
296	5	7.5
297	5	7.5
298/1,2	5	7.5
298/3	10	15
299/1,2	5	7.5
299/3	10	15
301/1	5	7.5
301/2,3	10	15
302/1	5	7.5
302/2,3	10	15
303/1,2.hal	5	7.5
304/1.hal	5	7.5
304/3.hal	10	15
305	5	7.5
307	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
308	5 yıl	7.5 yıl
309	5	7.5
310	5	7.5
311	5	7.5
312	5	7.5
312/a	5	7.5
313	5	7.5
314	5	7.5
316	10	15
317	5	7.5
320	5	7.5
323	5	7.5
324	5	7.5
325	5	7.5
327	5	7.5
328	5	7.5
329	5	7.5
332	10	15
333	5	7.5
336	5	7.5
337	5	7.5
339	10	15
341/1,1. cümle	10	15
341/1,2. cümle	15	22.5
341/2	5	7.5
342/1,2	10	15
342/3,4	5	7.5
343	5	7.5
344	5	7.5
345	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
347	5 yıl	7.5 yıl
350	5	7.5
351	5	7.5
352	5	7.5
353	5	7.5
354	5	7.5
355	5	7.5
356	5	7.5
358	5	7.5
359	5	7.5
360	5	7.5
361	5	7.5
362	5	7.5
363	5	7.5
364	5	7.5
365	5	7.5
366	5	7.5
367	5	7.5
368	5	7.5
369	10	15
370	15	22.5
371	5	7.5
373/1	10	15
373/2	5	7.5
374/1. cümle	15	22.5
374/2. cümle	20	30
375/1. cümle	15	22.5
375/2. cümle	5	7.5
376/1	5	7.5
376/2	10	15
377	10	15

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
378	10 yıl	15 yıl
379	5	7.5
380	5	7.5
382	20	30
383	5	7.5
384/1.B. 1,2	5	7.5
384/2.B. 1	5	7.5
384/2.B. 2	10	15
384/3.B. 1	5	7.5
384/3.B. 2,3	10	15
384/4.B.	10	15
384/5.B.1	10	15
384/5.B.2	5	7.5
384/5.B.3	15	22.5
385/1	5	7.5
385/2	10	15
386	15	22.5
387	5	7.5
388	5	7.5
389	5	7.5
390	15	22.5
391	5	7.5
392	5	7.5
394	10	15
395	5	7.5
396	5	7.5
397	5	7.5
398	5	7.5
399	5	7.5
400/1.hal	10	15

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
400/2,3.hal	5 yıl	7.5 yıl
401/2	10	15
401/3	5	7.5
401/4,1.hal	10	15
401/4,2.hal	5	7.5
401/7	10	15
403/1,2,3.Bent	15	22.5
403/5,10.Bent	10	15
403/12.Bent	5	7.5
404	5	7.5
407	20	30
409	5	7.5
410	5	7.5
412	5	7.5
414	15	22.5
415	5	7.5
416/1	15	22.5
416/2,3	5	7.5
419	5	7.5
420	5	7.5
421	5	7.5
422	5	7.5
423	5	7.5
426	5	7.5
428	5	7.5
429	10	15
430/1	10	15
430/2	5	7.5
431	15	22.5
432	5	7.5
435	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
436	5 yıl	7.5 yıl
429/2. hal	20	30
440	5	7.5
442	5	7.5
445	5	7.5
446	5	7.5
447	5	7.5
448	15	22.5
449	20	30
450	20	30
451	15	22.5
452	15	22.5
453	10	15
454	10	15
455/1	5	7.5
455/2	10	15
456/1,2	5	7.5
456/3	10	15
456/4	5	7.5
459	5	7.5
462	10	15
463/2.hal 1,2. cümle	15	22.5
464	5	7.5
466	5	7.5
468/1	10	15
468/2	5	7.5
468/3,1. hal	15	22.5
468/3,2. hal	10	15
468/4	10	15
469	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
470	5 yıl	7.5 yıl
471	5	7.5
473/1	5	7.5
473/2, 1. hal	5	7.5
473/2, 2. hal	10	15
476	5	7.5
477	5	7.5
478	5	7.5
480	5	7.5
481	5	7.5
482	5	7.5
483	5	7.5
491	5	7.5
492	5	7.5
493	10	15
494	5	7.5
495	15	22.5
496	15	22.5
497	15	22.5
498	15	22.5
499/1, 1, 2. hal	15	22.5
499/2	20	30
500	5	7.5
503	5	7.5
504	5	7.5
505	5	7.5
506	5	7.5
507	5	7.5
508	5	7.5
509	5	7.5
510	5	7.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
511	5 yıl	7.5 yıl
512	5	7.5
513	5	7.5
514	5	7.5
515	5	7.5
516/İlk	5	7.5
516/1,2,3,4,5,6,7	10	15
518/2	5	7.5
518/3	6 ay	1 yıl
520	6 ay	1 yıl
521	5	7.5
521/a-b	5	7.5
525/a	5	7.5
525/b. 1	10	15
525/b. 2	5	7.5
525/c	5	7.5
526	2	3
527	6 ay	1 yıl
528	6 ay	1 yıl
529	6 ay	1 yıl
530	6 ay	1 yıl
531	6 ay	1 yıl
532	6 ay	1 yıl
533	6 ay	1 yıl
534	6 ay	1 yıl
535	6 ay	1 yıl
536	2	3
537	2	3
538	6 ay	1 yıl
539	6 ay	1 yıl

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
540	6 ay	1 yıl
541/1,2	6 ay	1 yıl
541/3	2	3
542	6 ay	1 yıl
543/1,2,3, 1. hal	6 ay	1 yıl
543/3, 2. hal	2	3
544/1	6 ay	1 yıl
544/2	2	3
545	6 ay	1 yıl
546	6 ay	1 yıl
547	6 ay	1 yıl
548	2	3
549	2	3
550	6 ay	1 yıl
551	2	3
552	2	3
553/1. cümle	6 ay	1 yıl
553/2. cümle	2	3
554	2	3
555	6 ay	1 yıl
556	6 ay	1 yıl
557	6 ay	1 yıl
558	6 ay	1 yıl
559	6 ay	1 yıl
560	6 ay	1 yıl
561	6 ay	1 yıl
563	6 ay	1 yıl
564	6 ay	1 yıl
565	6 ay	1 yıl
566	2	3
567	2	3

MADDE NO:	OLAĞAN Z.AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z.AŞIMI SÜRESİ
568/1.hal	6 ay	1 yıl
568/2.hal	2	3
571	2	3
572	2	3
574	2	3
575	6 ay	1 yıl
576	6 ay	1 yıl
577	6 ay	1 yıl
578	2	3
579	6 ay	1 yıl
580	6 ay	1 yıl
581/1	6 ay	1 yıl
581/2	2	3
582	2	3
583	6 ay	1 yıl
584/1. cümle	6 ay	1 yıl
584/2. cümle	2	3

2- 5237 SAYILI TCK.NA GÖRE DAVA ZAMANAŞIMI SÜRELERİ

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
76	Zamanaşımı işlemez	22.5 yıl
77	“ “	22.5
78	“ “	37.5
79	15 yıl	45
80	15	30
81	25	30
82	30	22.5
83-1.hal	20	12
83-2.hal	20	22.5
83-3.hal	15	22.5
84/1	8	37.5
84/2	15	22.5
84/3	15	12
84/4	25	22.5
85	15	12
86	8	12
87	15	12
88	8	12
89	8	37.5
90/1-4	8	22.5
90/5 1.hal	8	12
90/5 2.hal	25	12
91/1 1.hal	15	22.5
91/1 2.hal	8	12
91/2	8	37.5
91/3,4,5	15	
91/6	8	
91/8	25	

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
94	15 yıl	22.5 yıl
95/1 1.hal	15	22.5
95/1 2.hal	20	30
95/1 3.hal	20	30
95/2	20	30
95/3	15	22.5
95/4	30	45
96/1	8	12
96/2	15	22.5
97/1	8	12
98	8	12
99/1	15	22.5
99/2	8	12
99/3,4	15	22.5
99/5 1. cümle	8	12
95/5 2. cümle	15	22.5
100	8	12
101/1	15	22.5
101/2	8	12
102/1,2,3,4,5	15	22.5
102/6	30	45
103/1,2	15	22.5
103/3 1.hal	15	22.5
103/3 2.hal	20	30
103/4 1.hal	15	22.5
103/4 2.hal	20	30
103/6	15	22.5
103/7	30	45
104/1	8	12
104/2	15	22.5
105	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
106	8 yıl	12 yıl
107	8	12
108 1.hal	8	12
108 2.hal	15	22.5
109/1	8	12
109/2,3,5	15	22.5
112	8	12
113	8	12
114	8	12
115	8	12
116	8	12
117	8	12
118	8	12
119/1 112,113. m. de	15	22.5
119/1 114, 115. m. de	15	22.5
119/1 116/4, 118/2. “	15	22.5
119/1 117. m. de	15	22.5
119/1 116/1,2. m. de	8	12
119/1 118/1. m. de	8	12
120	8	12
121	8	12
122	8	12
123	8	12
124	8	12
125	8	12
130	8	12
132	8	12
133	8	12
134	8	12
135	8	12
136	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
137	15 yıl	22.5 yıl
138	8	12
141	8	12
142/1	8	12
142/2,3	15	22.5
143 1.hal	8	12
143 2, 3. hal	15	22.5
144	8	12
148	15	22.5
149	15	22.5
151	8	12
152	15	22.5
153/1,2	8	12
153/3 1.hal	15	22.5
153/3 2.hal	8	12
154	8	12
155/1	8	12
155/2	15	22.5
156	8	12
157	8	12
158	15	22.5
159	8	12
160	8	12
161	15	22.5
162	8	12
163	8	12
164	8	12
165	8	12
166	8	12
170	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
171	8 yıl	12 yıl
172/1,2	15	22.5
172/3,4	8	12
173/1	15	22.5
173/2	8	12
174/1,2	15	22.5
174/3	8	12
175	8	12
176	8	12
177	8	12
178	8	12
179/1	15	22.5
179/2,3	8	12
180	8	12
181/1,2	8	12
181/3,4	15	22.5
182	8	12
183	8	12
184	8	12
185/1	15	22.5
185/2	8	12
186/1	8	12
186/2	15	22.5
187/1	8	12
187/2	15	22.5
188/1,3	15	22.5
188/4,5,7,8	15	22.5
190/1	8	12
190/2	15	22.5
190/3	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
191	8 yıl	12 yıl
193	8	12
194	8	12
195	8	12
196	8	12
197/1	15	22.5
197/2,3	8	12
199	8	12
200	8	12
202	15	22.5
203	8	12
204/1	8	12
204/2,3	15	22.5
205 1. cümle	8	12
205 2. cümle	15	22.5
206	8	12
207	8	12
208	8	12
209	8	12
210/1 1.hal	8	12
210/1 2.hal	15	22.5
210/2 1. cümle	8	12
210/2 2. cümle 1.hal	8	12
210/2 2. cümle 2.hal	15	22.5
213/1	8	12
213/2	15	22.5
214/1	8	12
214/2	20	30
215	8	12
216	8	12
217	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
218	8 yıl	12 yıl
219	8	12
220/1	15	22.5
220/2	8	12
220/3 1.hal	15	22.5
220/3 2.hal	8	12
220/8	8	12
222	8	12
223/1,2	8	12
223/3	15	22.5
224	15	22.5
225	8	12
226/1,2	8	12
226/3 1. cümle	15	22.5
226/3 2.cüm	8	12
226/4	8	12
226/5	15	22.5
2271	15	22.5
227/2	8	12
227/3 1.hal	15	22.5
227/3 2.hal	8	12
227/4 1.hal	20	30
227/4 2.hal	15	22.5
227/5	15	22.5
228	8	12
229/1,2	8	12
229/3	15	22.5
230	8	12
231	8	12
232	8	12
233	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
234	8 yıl	12 yıl
235	15	22.5
236	15	22.5
237	8	12
238	8	12
239/1,2,3	8	12
239/4	15	22.5
240	8	12
341	8	12
243	8	12
244/1,2	8	12
244/3,4	15	22.5
245	15	22.5
247	15	22.5
250/1	15	22.5
250/2,3	8	12
251/1	15	22.5
251/2	8	12
252	15	22.5
255	8	12
257	8	12
258	8	12
259	8	12
260	8	12
261	8	12
262	8	12
263	8	12
264	8	12
265	8	12
267/1	8	12
267/2,3	15	22.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
267/5,6	20 yıl	30 yıl
267/7	15	22.5
270	8	12
271	8	12
272/1,2,3	8	12
272/4 1.hal	8	12
272/4 2.hal	8	12
272/4 3.hal	15	22.5
272/6,7 1.hal	20	30
272/6,7 2.hal	8	12
272/8	15	22.5
275	8	12
276	8	12
277	8	12
278	8	12
279	8	12
280	8	12
281/1	8	12
281/2	15	22.5
282/1	8	12
282/2,3	15	22.5
283/1	8	12
283/2	15	22.5
284	8	12
285	8	12
286	8	12
287	8	12
288	8	12
289	8	12
290	8	12
291	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
92/1,2	8 yıl	12 yıl
292/3 1.hal	8	12
292/3 2.hal	15	22.5
292/6	8	12
294/1,2	8	12
294/2,a,b	15	22.5
294/3,4,5	15	22.5
294/8	8	12
295	8	12
296	8	12
297/1 1.cümle	8	12
297/1 2.cümle	15	22.5
297/2	8	12
297/3	15	22.5
298	8	12
299/1	8	12
299/2 1.cümle	8	12
299/2 2.cümle	15	22.5
300	8	12
301	8	12
302	30	45
303/1	25	37.5
303/2	30	45
304/1 1.cümle	15	22.5
304/1 2.cümle	20	30
305	15	22.5
306/1	15	22.5
306/2	25	37.5
306/3,4	15	22.5
307/1	15	22.5
307/2	30	45

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
307/3	8 yıl	12 yıl
307/4	15	22.5
307/5	30	45
307/6 1.hal	15	22.5
307/6 2.hal	30	45
308/1, 2	15	22.5
308/3	8	12
309	30	45
310/1	30	45
310/2	15	22.5
311	30	45
312	30	45
313/1	20	30
313/2 1.cümle	30	45
313/2 2.cümle	15	22.5
313/3	30	45
314	15	22.5
315	15	22.5
316	15	22.5
317	25	37.5
318	8	12
319/1,2	8	12
319/3	15	22.5
320/1,2	15	22.5
320/3	8	12
321	15	22.5
322	15	22.5
323/1	15	22.5
323/2	20	30
323/3	25	37.5
323/4,5	15	22.5

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
324	8 yıl	12 yıl
325	8	12
326/1	15	22.5
326/2	25	37.5
327/1	15	22.5
327/2	25	37.5
328/1	20	30
328/2	30	45
329/1,2	15	22.5
329/3 1.hal	8	12
329/3 2.hal	15	22.5
330/1	25	37.5
330/2	30	45
331	8	12
332/1	8	12
332/2	15	22.5
333/1	15	22.5
333/2	25	37.5
333/3	15	22.5
333/4	8	12
334/1	8	12
334/2	15	22.5
335/1	15	22.5
335/2	30	45
336/1	8	12
336/2	15	22.5
336/3 1.hal	8	12
336/3 2.hal	15	22.5
337/1	15	22.5
337/2	30	45
338/1	8	12

MADDE NO:	OLAĞAN Z. AŞIMI SÜRESİ	OLAĞANÜSTÜ Z. AŞIMI SÜRESİ
338/2	15 yıl	22.5 yıl
339/1	8	12
339/2	15	22.5
340/2	30	45
341	8	12